

การศึกษาคำนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี

นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษาศาสตร์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974 – 17 – 5688 - 7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE UTILIZATION OF LOCAL WISDOM IN SCHOOL-BASED
CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE SECONDARY SCHOOLS
UNDER THE JURISDICTION OF OFFICE
OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION,
NONTHABURI PROVINCE

Miss Sommai Swangwattanakul

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Supervision and Curriculum Development

Department of Educational Administration

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974 – 17 – 5688 – 7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
โดย นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์
สาขาวิชา นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.เพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์)

สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ : การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี (A STUDY OF THE UTILIZATION OF LOCAL WISDOM
IN SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE SECONDARY
SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF OFFICE OF THE BASIC EDUCATION
COMMISSION, NONTHABURI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา; รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี
เณรยอด. 256 หน้า ISBN 974 - 17 - 5688 - 7

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ
หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
จำนวน 19 โรงเรียน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน
ส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของ
โรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพใน
ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัด
ทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม
การเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า บุคลากร
ในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่น
ไม่มีเวลามาร่วมประชุม ทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้
ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

ภาควิชา	บริหารการศึกษา.....	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร..	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2546.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4583812527 : MAJOR SUPERVISION AND CURRICULUM DEVELOPMENT

KEYWORD : LOCAL WISDOM / CURRICULUM DEVELOPMENT / NONTHABURI

SOMMAI SWANGWATTANARUK : A STUDY OF THE UTILIZATION OF LOCAL WISDOM IN SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE SECONDARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION, NONTHABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. BOONMEE NENYOD, Ed. D. 256 pp. ISBN 974 – 17 – 5688 – 7

The purposes of the study were to investigate the utilization and problems of local wisdom in school-based curriculum development. The samples were administrators, heads of development activities, heads of learning strands and teachers in 19 schools of the Secondary Schools under the jurisdiction of office of The Basic Education Commission, Nonthaburi Province. The instruments used in this research were semi-structured interview, and questionnaires. The obtained data were statistically analyzed by content analysis, utilizing frequency and distribution, and percentage methods.

The findings revealed that most schools undertook surveys in order to gather data on local wisdom and the utilization in developing curriculum.

It was revealed that most school administrators applied local wisdom regarding perceptions, ideas and believes in determining schools' vision. Most of the heads of learner development activities applied its content concerning local career wisdom to develop activities. The majority of the teachers utilized local wisdom concerning art culture, and custom to stipulate the essence of learning in each semester; to prepare course description; to design learning units; to prepare instructional plans for their students; and to organize classroom learning as well as to evaluate student' s learning.

It was discovered that the problems in utilizing local wisdom in developing the curriculum emanating from insufficient time given to the school personnel for implementation, lack of cooperation between school and local community, insufficient time for the knowledgeable local people to attend the meeting as well as to teach students, and most importantly, the school personnel are unable to fully understand and utilize local wisdom efficiently.

Department	<u>Educational Administration</u>	Student's signature.....
Field of Study	<u>Supervision and Curriculum Development</u>	Advisor's signature.....
Academic Year	<u>2003</u>	Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จด้วยดี เกิดจากความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี อาจารย์ ดร.เพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขเพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รองศาสตราจารย์ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ และคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัย อาจารย์สุรศักดิ์ ไวจรรยา อาจารย์ขวัญชวีภา วรรณพินทุ อาจารย์ยุวดี กังสตาล ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวิจัย อาจารย์สุปราณี หลักคำ อาจารย์วิไลศรี ทองมาก ที่กรุณาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ทุนสนับสนุนบางส่วน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ทุกท่านที่เอื้ออำนวยในการให้ข้อมูล การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลในการวิจัย และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ที่ให้การศึกษารักและห่วงใย และขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อนร่วมรุ่นและเพื่อนร่วมงาน ทุกท่านที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

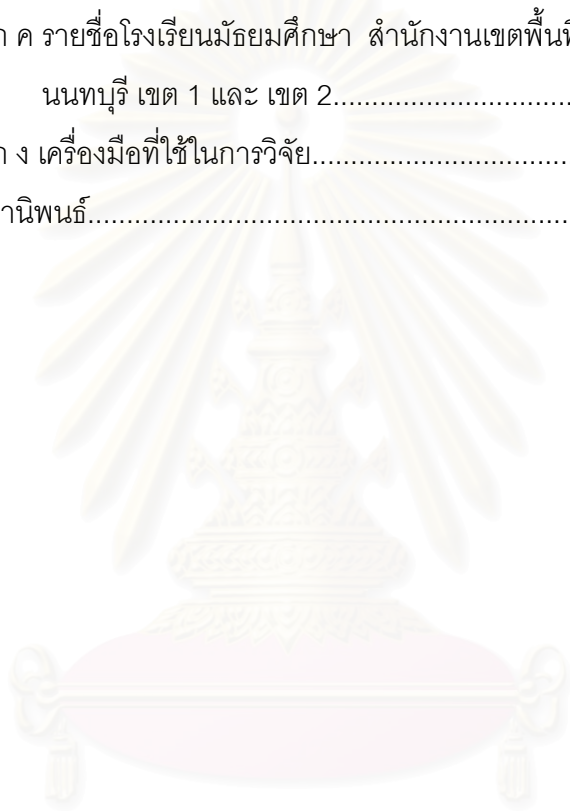
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8
2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ความหมายของหลักสูตร.....	10
ความสำคัญของหลักสูตร.....	12
การพัฒนาหลักสูตร.....	13
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น.....	15
เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น.....	17
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น.....	18
ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น.....	21
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น.....	23
ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา.....	31
ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา.....	32
กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.....	33
แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.....	34
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	39
ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
วิธีการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	43
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	46
แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้.....	47
แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	49
สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทั่วไป.....	55
สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี.....	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	79
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	82
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	83
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	84
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	85
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	86
4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม.....	88
ตอนที่ 2 สภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี.....	104
ตอนที่ 3 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี.....	165
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	181
สรุปผลการวิจัย.....	182
อภิปรายผลการวิจัย.....	191
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้.....	201
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	202

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	203
ภาคผนวก.....	209
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	210
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	211
ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1 และ เขต 2.....	214
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	216
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	256

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของเครื่องมือที่ส่ง/สัมภาระณและได้รับคืน และมีความสมบูรณ์ จำแนกตามประชากรที่ให้ข้อมูล.....	86
2 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียน.....	88
3 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	94
4 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน.....	98
5 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของผู้บริหารโรงเรียน.....	104
6 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	110
7 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของครูผู้สอน.....	111
8 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียน.....	112
9 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.....	114
10 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ของครูผู้สอน.....	117
11 ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	120
12 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน.....	121
13 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและ การประเมินผล.....	122
14 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล.....	129

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
15 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้.....	136
16 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ รายปี/รายภาค.....	138
17 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา.....	142
18 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้.....	146
19 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้.....	150
20 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	154
21 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	160
22 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	165
23 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ของโรงเรียน.....	167
24 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	168
25 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว และการประเมินผล.....	170
26 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน และการประเมินผล.....	172
27 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ รายปี/รายภาค.....	174
28 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา.....	176

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
29 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้.....	177
30 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้.....	178
31 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้.....	179

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทย บนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ ที่พัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรม เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีการสังคมนิยมปัญญาและต่อยอดความคิดให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร ที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี ภูมิใจในชาติและท้องถิ่นของตน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9)

การจัดการศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้ประเทศผ่านพ้นจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ด้วยการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สภาพสังคมในท้องถิ่นของตน ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา มีความภูมิใจในความเป็นไทยส่งเสริมศาสนา ศิลปะ ภาษา และวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และเป็นไปตามแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์
2. ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ควรศึกษาและพัฒนาให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ
3. ภูมิปัญญาไทยควรมีความเท่าเทียม เทียบเท่าวิทยการสมัยใหม่
4. ส่งเสริมผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านให้พัฒนาภูมิปัญญา และสร้างองค์ความรู้ใหม่
5. ควรเร่งดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่อยู่บนฐานภูมิปัญญาเดิม
6. ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่าง พหุภาคี (ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และภูมิปัญญาชาวบ้าน)

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งได้รับการสืบทอดหลักการวิธีการ และประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เป็นการถ่ายทอดเชื่อมโยงส่วนดีของอดีตมาปรับใช้ในปัจจุบันและอนาคต เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง (สามารถ จันทร์สุรย์, 2533) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากที่สุด การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนในชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับพะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น เป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่น สามารถกำหนดเนื้อหาสาระให้แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาความต้องการ การตอบสนอง ความพร้อมของทรัพยากร และบุคคลในชุมชนนั้น ๆ และในการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525) การจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เป็นการจัดการเรียนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากชีวิตจริง ได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่นของตน อีกทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังที่ ผ่องศรี หมิ่นจำเริญ (2535) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนท่ามะกาปัญญศิริวิทยา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นมีค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร และนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นมีค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ จึงเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง เพราะเป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน ได้เรียนรู้จากสิ่งที่

ใกล้ตัวผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน กรมวิชาการ (2539) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักเข้าใจท้องถิ่นของตนเอง ย่อมจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน ความหวงแหนและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ หลักสูตรแกนกลาง โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำ ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันทั่วประเทศ และหลักสูตรระดับท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” โดยยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก ซึ่งสถานศึกษาเป็นผู้จัดทำเอง โดยกำหนดให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ รวมความไปถึงในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง โดยการพัฒนาหลักสูตรขึ้นซึ่งอาจเกิดจากการปรับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของตน เพื่อใช้เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะวางแผนพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนพัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างระดับประถมศึกษากับระดับอุดมศึกษา หรือระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาระดับนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ สามารถนำความรู้ และทักษะ ไปใช้ในการประกอบอาชีพให้สอดคล้องและสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น

ดังนั้น การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับ สภาพสังคม วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่และอาชีพในท้องถิ่นของตน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาและอนุรักษ์มรดกนี้สืบไป

จังหวัดนนทบุรี เป็นเมืองประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตำบลที่ตั้งเมืองนนทบุรีครั้งแรกเรียกว่า “บ้านตลาดขวัญ” ต่อมายกฐานะเป็นเมืองนนทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2092 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เป็นดินแดนแห่งความสมบูรณ์ด้วยสวนผลไม้ที่ขึ้นชื่อหลายชนิด มีรสชาติดี มีลักษณะพิเศษหลาย ๆ ประการ เช่น ทุเรียนบ้านหม้อ กระท้อน ห่อบางกร่าง มะปรางท่าอิฐ ลิ้นจี่เกาะศาลากุน ทำให้ผลไม้เมืองนนท์แพร่หลายไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศ นอกจากนี้ จังหวัดนนทบุรียังเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญเก่าแก่แห่งหนึ่ง มีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ มีหลักฐานรูปแบบศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปรากฏอยู่ในพระอาราม พระวิหาร โบราณสถานต่าง ๆ มากมาย เช่น พระบรมสารีริกธาตุ ในวัดเขมาภิรตารามวรวิหาร หินบดยา สมุดข่อยในวัดบางขุนนุ่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในพระอุโบสถวัดชมภูเวก ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาพเขียนที่สวยงามมาก พระอุโบสถในวัดเฉลิม พระเกียรติวรวิหาร เป็นสถาปัตยกรรมแบบผสมระหว่างศิลปะ ไทย-จีน เป็นต้น นอกจากนี้ จังหวัดนนทบุรียังมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอีกหลายประการด้วยกัน เช่น เป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศไหลผ่าน มีลำคลองมากมาย มีแคว้นไผ่ที่บรรดาผู้นิยมพระเครื่องทั้งหลายถือว่าเป็นวัตถุมงคลดีสิทธิ์รองจากเหล็กไหล เป็นแหล่งวัฒนธรรมมอญ โดยเฉพาะที่เกาะเกร็ด มีพระมหารามัญเจดีย์ พระเจดีย์ย่างกุ้ง พระไตรปิฎกอักษรมอญ ในวัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร (เป็นวัดโบราณสร้างแบบรามัญ) เป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผาที่เลื่องชื่อ มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวชม ซื้อและสั่งซื้อเครื่องปั้นดินเผาไปใช้และจำหน่าย ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวและนำรายได้มาสู่ชาวเกาะเกร็ด จนกระทั่งทางราชการได้ประกาศให้ภาพหมอน้ำลายวิจิตรเป็นตราสัญลักษณ์ของจังหวัดนนทบุรี (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี, 2542)

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น ไทยแท้ ไทยจีน ไทยรามัญ ไทยมุสลิม เป็นต้น มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น อาชีพการเกษตร ได้แก่ การทำนา การทำสวนผลไม้ อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก การทำหัวโขน การทำหนังใหญ่ การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง การแทงหยวก อาชีพหัตถกรรม ได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผา และการสานเข่งปลาทุ อาชีพค้าขาย ได้แก่ ค้าขายข้าว ผัก ผลไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ตลอดจน ยังเป็นแหล่งอารยธรรม มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นปรากฏอยู่ มีศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของท้องถิ่นที่ได้รับการสั่งสมถ่ายทอดภูมิปัญญากันมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอด

ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา การทำหัวโขน เป็นต้น (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี, 2542) นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 ยังได้ประกาศให้โรงเรียนในจังหวัดนนทบุรี เป็นโรงเรียนนำร่องของการสืบค้น สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นไทย เมื่อปี พ.ศ. 2545 (ประกาศสำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1, 2545) นั้นแสดงว่าจังหวัดนนทบุรี มีความพร้อมในด้านบุคลากร มีแหล่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่น่าสนใจและสามารถส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้สืบค้นและศึกษาเรื่องราวมรดก ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนได้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เอง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรและแหล่งวิชาการในท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งจังหวัดนนทบุรีมีแหล่งภูมิปัญญาที่น่าสนใจหลายประการ เช่น เป็นแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งของไทยแท้และไทยรามัญ เป็นแหล่งเครื่องปั้นดินเผา และมีโรงเรียนนำร่องของการสืบค้น สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นไทย ซึ่งสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องราวที่เป็นมรดกท้องถิ่นของตนอันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก รู้จักการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดศึกษาค้นคว้าวิจัย ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพื่อผลการศึกษาจะใช้เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ในปีการศึกษา 2546 จำนวน 19 โรงเรียน

ผู้วิจัยศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี โดยใช้กรอบภูมิปัญญาท้องถิ่นของ อังกูล สมคะเนย์ การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของ รศ.ดร. ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ คู่มือการเขียนและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ ถวัลย์ มาศจรัส โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 4 กลุ่ม คือ
 - 1.1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้
 - 1.2 ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี
 - 1.3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง
 - 1.4 แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน
2. การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
 - 2.2 การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.3 การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.1 การกำหนดวิสัยทัศน์
 - 3.2 การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
 - 3.3 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 - 3.4 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
 - 3.5 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
 - 3.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.8 การประเมินผลการเรียนรู้ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองมายาวนาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การที่โรงเรียนจัดหาเนื้อหาวิชา จัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเนื้อหาที่นำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญา ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กองการมัธยมศึกษาเดิม) จังหวัดนนทบุรี ในปีการศึกษา 2546

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและแนะแนว ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

ครูผู้สอน หมายถึง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอนที่ทำการสอน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

ผู้รู้ในท้องถิ่น หมายถึง ผู้รอบรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นบุคคลที่มีภูมิปัญญาในระดับท้องถิ่น อาจเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาส

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
3. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา และค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

1. หลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

1.3 การพัฒนาหลักสูตร

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.4 ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

3. หลักสูตรสถานศึกษา

3.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

3.2 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.3 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3 วิธีการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.5 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

- 4.6 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.7 สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทั่วไป
- 4.8 สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในทัศนะที่แตกต่างกัน ดังนี้
 สุมิตร คุณานุกร (2523) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรในระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ภิญโญ สาร (2526) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงบรรดา ประสบการณ์หรือความพยายามทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวถึง หลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียน ซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตร ประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2542) ให้ความหมายหลักสูตรว่า หลักสูตร คือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ใน 2 ลักษณะ ทั้งความหมาย
ในวงแคบ และในวงกว้าง

ความหมายในวงแคบ หลักสูตร หมายถึง วิชาและเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการ
กำหนดให้นักเรียนแต่ละชั้นที่จะต้องเรียนอะไร มากน้อยเพียงใด

ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ทั้งใน
ห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดีอันจำเป็นต่อการ
ดำรงชีวิต

ความหมายในวงกว้างครอบคลุมไปถึง 4 หัวข้อ คือ 1) เอกสารหลักสูตร 2) กระบวนการ
เทคนิควิธีสอนของครู 3) กระบวนการเรียนของนักเรียน 4) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์
ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม
อย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม

โบซอง (Beauchamp, 1964) ได้นิยามหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมด
ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน

กู๊ด (Carter V. Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้คือ

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อสำเร็จ หรือรับ
ประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
2. หลักสูตร หมายถึง ค่าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัด
ให้แก่ผู้เรียนได้เรียน เพื่อให้สำเร็จการศึกษาและสามารถศึกษาต่อในทางอาชีพต่อไป
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียน
ได้เรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย
จุดประสงค์และจุดมุ่งหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและ
การประเมินผล

จากผู้ที่ให้ความหมายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ครอบคลุมถึงเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ เจตคติ และทักษะ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษานั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้แน่ใจว่า เยาวชนแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษา ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน กล่าวคือมีแนวทางที่กำหนดไว้ว่า ควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระอย่างน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญาอย่างไร เมื่อพิจารณาข้อความที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญอันดับแรก ที่จะให้ความมั่นใจได้ว่าเยาวชนรวมทั้งผู้เรียนทั้งหมดจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ก็คือ หลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้ว ก็เป็นที่หวังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขาและแต่ละระดับการศึกษาจะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติ ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันไปบ้าง แต่การเรียนการสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน (ธำรง บัวศรี, 2542)

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

กิตติพิศ ศิริสูตร (2538) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรอาจเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐาน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดกรอบของแนวปฏิบัติ ที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้

นิตยา บุตรศรี (2542) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาให้ไปในแนวทางเดียวกัน และเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรในประเทศ ให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม ตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ดังนั้น หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐาน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่มีคุณภาพต่อไป

1.3 การพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงคุณภาพหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ

กาญจนา คุณารักษ์ (2535) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นที่ไปตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนและความมุ่งหมายของหลักสูตร และยังต้องวางแผนในการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรมีขอบเขตรวมถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม นักการศึกษาไทยมักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การยกวางหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่าน ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ความต้องการของสังคมและผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่กระทำหลังจากได้วิเคราะห์และทราบถึงสภาพปัญหาตลอดจนความต้องการต่าง ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น เป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ที่จะนำมาจัดไว้ในหลักสูตร จะต้องผ่านการพิจารณา กลั่นกรองถึงความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดผลและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่า จะวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการมุ่งที่จะศึกษาหาจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้ หลังจากที่ได้นำไปทดลองใช้แล้ว ก็ควรที่จะประเมินผลการใช้ว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องและมีจุดใดบ้าง ที่สมควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ หลังจากที่ได้รับการตรวจสอบและประเมินผลเบื้องต้นแล้ว หากพบว่ามีข้อบกพร่องหรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า ในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา สาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน และเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งในส่วนนี้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ

สภาพความจำเป็นหรือความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้จะมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติได้มากกว่าหลักสูตรแม่บท

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับบริบทหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ควรมีหลักการดังนี้

1. หลักการพัฒนาหลักสูตร จะต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผนและดำเนินงานตามลำดับ ตามขั้นตอน จนถึงขั้นสุดท้ายอย่างรอบคอบ
2. หลักการพัฒนาหลักสูตร จะต้องเป็นส่วนที่สร้างความรู้ และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่ดีขึ้นกว่าหลักสูตรเดิม
3. หลักการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงการอบรมครูประจำการ ให้เกิดความเข้าใจหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่โดยทันที เมื่อหลักสูตรใหม่ได้พัฒนาขึ้นมาและจะนำเอาไปใช้
4. หลักการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียน ที่จะได้รับผลจากหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้เป็นการได้ผลทั้งในด้านจิตใจและด้านทัศนคติ
5. หลักการพัฒนาหลักสูตร จะต้องได้รับความร่วมมือ และมีการประสานงานเป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาดำเนินงานอย่างพร้อมเพียง
6. หลักการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีผู้ชำนาญการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำ และมีความสามารถเป็นอย่างดี รู้จักเนื้อหาสาระนั้นอย่างลึกซึ้งดีพอ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่หรือการปรับหลักสูตรที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารด้านการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

สังกัด อุทรานันท์ (2532) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น
2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง

กรมวิชาการ (2534) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน

แบบฝึกหัด ฯลฯ

กรมการฝึกหัดครู (2535) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บท ส่วนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นคือการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต เพราะไม่ได้แก้จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า เป็นลักษณะของการปรับและเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนและหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันที โดยไม่ต้องขออนุญาตจากกรมวิชาการ ส่วนหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียด เนื้อหา สาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นเฉพาะท้องถิ่น ดังนั้น หลักสูตรระดับท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

ทัศน์ ศุภเมธี (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถทำได้โดยการปรับแผนการสอน สื่อการเรียน เนื้อหา และวิธีการสอนของคุณ ดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหา สาระและมวลประสพการณ์ในหลักสูตรแกนกลาง ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย หมายถึง เนื้อหาใดที่ในท้องถิ่นรู้จักกันดีก็ควรให้ผู้เรียนได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหา เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องรู้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสพการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น จึงหมายถึงการที่สถานศึกษาจัดประสพการณ์ให้กับผู้เรียน โดยจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่

2.2 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทแล้วแต่ก็ยังคงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ทั้งนี้มีเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสพการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทรรคนะและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมือง และชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิลำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสพการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัวและท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัว ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันรวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอนไม่ว่าด้านอาชีพหัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมารับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

2.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น อาจดำเนินการในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ สำหรับกระบวนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวทางในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2523) ได้เสนอแนะกระบวนการและวิธีการดำเนินงาน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. การตั้งคณะกรรมการ
2. การตั้งคณะอนุกรรมการ

3. การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูลต่อไปนี้
 - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ผลิตขึ้นมาแล้วในอดีต
 - 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา
4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในเรื่องต่อไปนี้
 - 4.1 เรื่องโครงสร้างหรือรูปแบบของประมวลการสอนที่จะทำ
 - 4.2 เรื่องเวลา เพื่อความสะดวกของคณะกรรมการทุกคนในการดำเนินงาน
5. การประชุมเพื่อดำเนินงาน

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้คือ

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
3. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
4. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น
5. ดำเนินการคัดเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลางและ/จัดสร้างกระบวนการวิชา

ขึ้นมาใหม่

6. ดำเนินการใช้หลักสูตร
7. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
8. ทำการปรับปรุงแก้ไข

บุญมี เณรยอด (2531) ได้เสนอกระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน
2. จัดตั้งอนุกรรมการในแต่ละกลุ่มวิชา
3. ศึกษาวิจัยข้อมูลได้แก่
 - 3.1 ลักษณะหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชนในเขต
 - 3.3 ข้อบกพร่องของแผนการสอนที่ผ่านมา
 - 3.4 ปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละเขตการศึกษา

4. การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการปฏิบัติงานร่วมกัน
5. การดำเนินขบวนการกลุ่มโดยมีวิธีดังนี้
 - 5.1 สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติงาน
 - 5.2 เตรียมวาระการประชุม
 - 5.3 ส่งเสริมความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน
 - 5.4 จัดหาอุปกรณ์

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) เสนอกระบวนการสำคัญ ในการพัฒนาหลักสูตรระดับ
ท้องถิ่น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น บุคคลสำคัญในการ
พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้แก่

- ก. ครูผู้สอน
- ข. ศึกษาธิการ
- ค. ผู้บริหารโรงเรียน
- ง. วิทยากรท้องถิ่น
- จ. นักวิชาการ

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ก. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน
- ข. สัมภาษณ์สภาพและความต้องการของผู้เรียน
- ค. ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแม่บท
- ง. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร

ขั้นที่ 9 การตรวจคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปขั้นตอน การพัฒนาหลักสูตรระดับ
ท้องถิ่นได้ 10 ขั้นตอนดังนี้

1. การจัดตั้งคณะทำงาน
2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
4. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น
5. การกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเวลาเรียน
7. การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
8. การนำหลักสูตรไปใช้
9. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
10. การปรับปรุงและพัฒนา

2.4 ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ
สภาพหรือความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ นั้น กรมวิชาการ (2534) ได้ให้
แนวปฏิบัติไว้หลายลักษณะดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ สถานศึกษาสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือ
จัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์
การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลดหรือเพิ่มเติม
รายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในหลักสูตรแม่บท ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้
จุดประสงค์การเรียนรู้และหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
แม่บท เปลี่ยนแปลงไป

3. จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำคำอธิบายหรือ
ทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตรแม่บท ทั้งนี้ คำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำเพิ่มเติมนี้

จะต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพของท้องถิ่น แต่ต้องไม่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาในหลักสูตรแม่บท

4. ปรับปรุงและ/หรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้ เป็นการปรับปรุงเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตร และสภาพของท้องถิ่น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจจะใช้กับเนื้อหา/รายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือใช้กับเนื้อหา/รายวิชาที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือ

คำอธิบายรายวิชา

3. การจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วให้สามารถนำมาใช้อย่างเหมาะสม
5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน

หนังสือแบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ ขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรทั้ง 5 ลักษณะนี้ ก่อนการลงมือพัฒนา ท้องถิ่นจะต้องวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่นว่า มีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด โดยอาศัยข้อมูลสนเทศจากศูนย์ข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณา เมื่อผลการวิเคราะห์ออกมาอย่างไรจึงลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับแนวโน้มดังกล่าวและในการดำเนินงานของท้องถิ่นควรกระทำในรูปของคณะทำงาน

2.5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการดำเนินงานส่วนหนึ่งเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน ที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการ จัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตที่แท้จริงของตนเองในท้องถิ่น ในด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนสังคมครอบครัวและท้องถิ่นของตนเองได้ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการ (2543) จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการปรับปรุงกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริมนั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรแม่บทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา ว่าคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาดังกล่าว มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีขอบข่ายเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือฝึกทักษะ รวมทั้งต้องการให้ผู้เรียนมีหรือเกิดพฤติกรรมในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และการจัดการในเรื่องใดบ้าง

2. จากข้อมูลการวิเคราะห์หลักสูตรในข้อ 1. สถานศึกษาต้องพิจารณาต่อไปว่า “กิจกรรม” ที่หลักสูตรกำหนดให้จัดนั้น จะจัดโดยวิธีใดที่จะทำให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เช่น กิจกรรม “ศึกษา” สถานศึกษาสามารถจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธีเช่น

- ค้นคว้าจากห้องสมุดของโรงเรียน
- ค้นคว้าจากแหล่งวิทยากรอื่น ๆ
- เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาบรรยาย
- ออกไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น
- ออกไปสำรวจดูสภาพจริงในพื้นที่
- สังเกตสิ่งแวดล้อมรอบข้าง
- ออกไปทัศนศึกษา

จะเห็นได้ว่ากิจกรรม “ศึกษา” นั้น สถานศึกษาสามารถจะจัดกิจกรรมที่เป็นการศึกษาตามที่กำหนดได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็จะมีขั้นตอนของการปฏิบัติที่แตกต่างกัน

ออกไป สถานศึกษาจะตัดสินใจเลือก หรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลักษณะใดก็ได้ ซึ่งกิจกรรมที่จัดนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองให้มากที่สุด ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และที่สำคัญจะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป

ลักษณะที่ 2 การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหานั้น มีวิธีการเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมเสริม ดังนี้

สถานศึกษา สามารถพิจารณาปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้ โดยการนำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน มาให้ผู้เรียนได้ศึกษาหรือฝึกทักษะ และสามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท
2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะปรับหรือเพิ่ม สำหรับนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะ โดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์
3. นำรายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้ากับโครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาที่สอน แล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป
4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับหรือเพิ่มนั้น

ในการดำเนินการปรับหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ทันที ถ้าผลการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรพบว่า เป้าหมายของการพัฒนานั้น มีปรากฏอยู่ในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาแล้ว สถานศึกษาสามารถจะปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เลือกนั้น

การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จากที่สถานศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา/คำอธิบายรายวิชาในการพัฒนาหลักสูตรลักษณะที่ 1 กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา สถานศึกษาต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิเคราะห์ต่อไปว่า จากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้น ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้าง ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและคาบเวลาที่มีอยู่ การพัฒนาหลักสูตรโดย

ปรับรายละเอียดเนื้อหา สอนศึกษาสามารถพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไป และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียนด้วย การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ สอนศึกษาสามารถจะดำเนินการได้เอง โดยการนำรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้พัฒนานี้ไปใช้ในการจัดทำแผนการสอนต่อไป

ลักษณะที่ 3 การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นด้วยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีความต่อเนื่องมาจากการที่สอนศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะที่ 1 และ 2 มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อสอนศึกษาปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติม ให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นแล้ว สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่โดยทั่วไป ก็อาจจะไม่สอดคล้องกับกิจกรรม/เนื้อหาที่ได้พัฒนาไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงและเลือกใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

ขั้นตอนในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน โดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ในท้องถิ่น ควรจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตร โดยศึกษา วิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาและคาบเวลาเรียนที่ปรากฏในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติ และค่านิยมอย่างไร มีขอบข่าย เนื้อหา เพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. สืบหาสื่อ เอกสารหรือหนังสือ สืบหารวบรวมสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ ร้านจำหน่ายหนังสือ เป็นต้น เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

3. วิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือ เป็นการวิเคราะห์สื่อ เอกสาร หรือหนังสือที่สำรวจได้ตามข้อ 2 เพื่อพิจารณาว่า จะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่ เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

3.1 การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

- มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
- ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติและค่านิยม
- ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.2 ความเหมาะสมของเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชา
- ไม่ล้าสมัย
- เหมาะสมกับเวลาเรียน
- ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

3.3 ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

- เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน
- อธิบายชัดเจน เข้าใจง่าย
- ใช้ตัวอย่างประกอบเพื่อช่วยความเข้าใจได้ดี
- ใช้ภาพประกอบตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม

3.4 การใช้ภาษา

- ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา
- กระชับรัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ หรือวกวน
- ใช้ศัพท์ และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะสมกับระดับชั้น

3.5 กิจกรรมเสนอแนะ

- คำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์หาคำตอบ
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้ ผลที่ได้จะเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งการสำรวจแหล่งสื่อต่าง ๆ สำหรับนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องระบุนายละเอียดการใช้และรายชื่อสื่อต่าง ๆ ไว้ในแผนการสอนที่จะจัดทำต่อไป

เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนตามเกณฑ์ ที่กล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องให้ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายรับทราบ และให้ความเห็นชอบ ก่อนนำเอาไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามที่ระบุไว้ในแผนการสอน

ลักษณะที่ 4 การจัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่

ในกรณีที่ผลของการศึกษาวิเคราะห์ของสถานศึกษาพบว่า ในแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนา นั้น มีความจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการเรียนต่าง ๆ ขึ้นใหม่ สถานศึกษาสามารถจะดำเนินการได้ และเพื่อให้สื่อการเรียนที่จะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้มีคุณภาพ ในการดำเนินการดังกล่าวควรจัดทำ ในรูปของคณะทำงาน การดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- 1.2 วิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาสาระ
- 1.3 พิจารณาคาบเวลาเรียน
- 1.4 วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนี้ จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป

2. ขั้นวางแผน

- 2.1 กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียน
- 2.2 กำหนดขอบเขต/หัวข้อเนื้อหาสาระของสื่อการเรียน
- 2.3 จัดทำโครงร่าง (Outline) ของสื่อการเรียน
- 2.4 เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกร่างต้นแบบ

สื่อการเรียน

3. ขั้นยกร่างต้นแบบสื่อการเรียน

- 3.1 ลงมือเขียนต้นแบบสื่อการเรียน ครั้งที่ 1
- 3.2 ตรวจสอบต้นแบบสื่อการเรียนครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- 3.3 ตรวจสอบต้นแบบสื่อการเรียนครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4. ขั้นทดลองใช้ต้นแบบสื่อการเรียน

4.1 ทดลองใช้ต้นแบบสื่อการเรียนกับตัวแทนผู้เรียนหลาย ๆ คน แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุง

4.2 ทดลองใช้ต้นแบบสื่อการเรียนกับตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอน แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุง

5. จัดทำต้นแบบสื่อการเรียนให้สมบูรณ์

ดังนั้น เพื่อให้การเรียนที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นมาใหม่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริงแล้ว ในการดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่ ควรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

ประกอบการพิจารณาจัดทำ คือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน

5. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
6. เนื้อหาไม่ลบลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี และความมั่นคงของชาติ
7. เนื้อหาสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา
10. กิจกรรม (ถ้ามี) มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อการเรียนที่สถานศึกษาได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับสื่อการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้สำหรับเนื้อหาหรือรายวิชานั้นไปแล้ว และสื่อการเรียนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ จะสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ก็ต่อเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ความเห็นชอบแล้ว กรณีที่สถานศึกษาพัฒนาสื่อการเรียนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมาใหม่ และมีความประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศ กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ สำหรับกลุ่มประสบการณ์รายวิชาต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ลักษณะที่ 5 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการจัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแล้วพบว่า สิ่งที่จะมีการพัฒนานั้น ไม่มีปรากฏอยู่ในหลักสูตรของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/กลุ่มวิชาใดในหลักสูตรแม่บท

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยการจัดทำคำอธิบายรายวิชา/รายวิชาขึ้นมาใหม่ สถานศึกษาควรดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการจัดทำ ดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/รายวิชาต่าง ๆ จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่
2. นำผลการศึกษา ผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ มาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
3. กำหนดจุดประสงค์ของวิชา/รายวิชา ที่จะดำเนินการจัดทำขึ้นมาใหม่ดังนี้

3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้ผู้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิด และเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ รวมทั้งให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุค่าหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ สิ่งที่จะให้เรียนรู้/ศึกษา และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้ จะต้อง

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลาเรียน

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายรายวิชา หรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ซึ่งในการกำหนดคาบเวลา จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้ คือ

ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาที่กำหนดนั้น จะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนที่กำหนดสำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนไป

ระดับมัธยมศึกษา ถ้ารายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ เป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร แต่ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรี สามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่มีอยู่เดิมด้วย และในกรณีที่มีเนื้อหามากอาจจัดทำเป็นหลายวิชาได้

6. เขียนคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาตามแบบฟอร์มที่กำหนด

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหา ประกอบด้วย

7.1 เหตุผลความจำเป็น

7.2 จุดประสงค์ (ของกลุ่มประสบการณ์/วิชา/กลุ่มวิชา)

7.3 ขอบข่ายเนื้อหา

7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7.5 สื่อการเรียนการสอนที่สามารถจะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

8. ในการเสนอขออนุมัติ ให้สถานศึกษาส่งเอกสารในข้อ 6 และ 7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับการอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้ว จึงนำเอาคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาดังกล่าว มาจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้

สถานศึกษาจะต้องไม่ลืมว่า เนื้อหารายวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่ จะต้องไม่เป็นเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา/กลุ่มวิชาเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันก็ตาม ดังนั้น สถานศึกษาต้องตรวจสอบรายละเอียดของเนื้อหา ก่อนลงมือพัฒนา

ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของกรมวิชาการ ซึ่งมีหลายลักษณะ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และเป็นไปตามหลักการของการจัดการศึกษา โรงเรียนจึงควรมีการวางแผน เพื่อจะช่วยให้สามารถมองเห็นภาพของงาน โดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จ เห็นคุณประโยชน์และความสำเร็จของงาน ซึ่งการวางแผน ควรประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาแนวโน้มการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพของสังคมว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไปในทิศทางใด เพื่อจะทำให้ทราบโอกาสหรือความเป็นไปได้ของการที่โรงเรียนร่วมมือพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น
2. ศึกษาความต้องการของชุมชน เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ว่ามีความต้องการในเรื่องไหน อย่างไร และมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลที่โรงเรียนจะนำมาใช้กำหนดเป็นแนวทางในการตอบสนองความต้องการของชุมชน
3. ศึกษาแนววิถีดำเนินการ เป็นการศึกษาถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อโรงเรียน เพื่อโรงเรียนต้องปฏิบัติไปในทิศทางใด อย่างไร และมากน้อยเพียงใด
4. ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาถึงจุดเด่นจุดด้อยของโรงเรียน จะช่วยให้โรงเรียนสามารถตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการปฏิบัติอย่างไรในการพัฒนา จึงจะประสบผลสำเร็จ
5. นำข้อมูลที่ศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ และคิดอย่างเป็นระบบ จัดวางเป็นภาพงานให้ครบถ้วนตลอดแนว

ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงานที่มีการวางแผนร่วมกัน โดยใช้หลักร่วมกันคิดร่วมกันทำ หรือโดยวิธีการระดมสมองจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อร่วมมือกันดำเนินงาน จะส่งผลให้การปฏิบัติงานดังกล่าว บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้

3. หลักสูตรสถานศึกษา

3.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า

พรชัย ภาพันธ์ (2546) ได้กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ การนำข้อกำหนดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณา

พันธนิย์ วิหคโต (2545) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายความว่า การเรียนรู้ทั้งหมดและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดขึ้นเป็นกรอบหรือแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร โดยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

กรมวิชาการ (2545) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่ง

วางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่
ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนด
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ว่า หลักสูตร
สถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหาร
สถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลงประสพการณ
ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ หน่วยงาน และ
สถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
สองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ ให้แนวทางที่สำคัญซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนา
หลักสูตร ภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลิน ในการ
เรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด
มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจและประสพการณให้ผู้เรียน
และพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะ
การเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร
ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และ
วัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธา
ในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม
หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมือง
ที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนา
ความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกัน
ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตร
สถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็น
อิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

3.2 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545) ระบุว่า หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตร มีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งภารกิจในการบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
- ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน
- ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมานำเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทราบว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้าน การสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภารกิจที่สำคัญก่อนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คือ การเตรียมความพร้อม ในทุก ๆ ด้าน เช่น

- การสร้างความตระหนัก ให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ
- การพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การใช้หลักสูตร การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ฯลฯ
- การแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาคณะต่าง ๆ ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และตามความจำเป็นของสถานศึกษา
- การจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ ให้มีข้อมูลใช้ในการจัดการศึกษา
- การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

3.3 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

3.3.1. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุน ในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายเพียงพอ เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สารการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

3.3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษา จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียน การสอน การบูรณาการโครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ เพิ่มผลงานหรือ การบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

3.3.3 การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาค ทั้งนี้ ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นข้อเรื่องหรือจัดเป็นโครงการได้

3.3.4 การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่า ผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่าง วิชาคณิตศาสตร์ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการและมีมาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวน เกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

3.3.5 การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียน มีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลขและการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลา

ไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียน ในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมนุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแฟ้มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษา นอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ การศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่า สังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคมและควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

3.3.6 การจัดทำสาระของหลักสูตร

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์ จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุดังความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้มข้น (Honour Course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1. ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นรวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

3. กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือสาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 - 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 1., 2. และ 3. มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา หรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม สามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐาน การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วย ย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการ การจัดการ เรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยปฏิบัติ โครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือ รายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

3.3.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น
4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม
5. การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3.3.8 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นเป้าหมาย ในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะ อันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจาก ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้นสถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ ในการปรับปรุง พัฒนา คุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

3.3.9 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการ ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนา การดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk wisdom หรือ Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สามารถ จันทรสุรย์ (2536) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของท้องถิ่น ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ท้องถิ่นคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ปัญหา การดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

ประเวศ วะสี (2530) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียน แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษา และวัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวางลึกซึ้ง คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเฟ้น ความคิด วิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มาหลายชั่วคน

อังกูล สมคะเนย์ (2535) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนา ให้สอดคล้องกับกาลสมัย

วิชา ทรวงแสง (2543) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สาระ ข้อมูลวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการจัดระเบียบ แก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนหรือท้องถิ่นหนึ่ง ๆ

ฉวีวรรณ แจ่มหมวก (2545) ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ปรุงแต่งพัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ก) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นความสามารถ ทักษะ เทคนิคอันเกิดจากการสะสม องค์ความรู้ มวลประสบการณ์รวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดี สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

จากทัศนะดังกล่าวจะเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่แก้ปัญหาของบุคคลในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันตามกาลเวลาอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์และมวลความรู้ของท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการประสม ประสาน

ความรู้ ความคิดเข้าด้วยกันในการใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสั่งสมสืบทอดกันมาตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

4.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมหน่วยใด ๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับ ผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ของสังคมนั้น
2. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อ เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ ของสังคมนั้นมีความเชื่อ อาจยังไม่มี ข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับ หน่วยสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวอย่างครอบครัว เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น ในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใด ๆ ตัวอย่างเช่น เรือขนานบ้านช่อง เครื่องใช้ ไม่สอยต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสุขสบายตามสภาพ เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาพฤติกรรม ในหน่วยสังคมใด ๆ ตัวอย่างครอบครัว เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ ก็นับ เป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

อังกูล สมคะเนย์ (2535) ได้จัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่ง ความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดกันมา
2. เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย
4. เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ชาวบ้านนำมาใช้ใน ชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ฉวีวรรณ แจ่มหมวก (2545) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิต ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน ได้แก่

1. ด้านการเกษตร
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์แผนไทย
4. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
5. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี
9. ด้านโภชนาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ข) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์กร ตลอดจนทั้งการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนทั้งการสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น

3. เป็นองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของ การแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
5. เป็นแกนหลัก หรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
7. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะคือ

1. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุการกระทำทั้งหลาย เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

2. เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชีวิตมนุษย์

ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวจะสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของท้องถิ่น ในรูปแบบดังต่อไปนี้ (รัตน์ บัณฑิต, 2533)

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิต หรือการประกอบอาชีพ ซึ่งมีลักษณะการประกอบอาชีพแบบพุทธเกษตร หรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะจัดความสมดุลสอดคล้องกับธรรมชาติ มุ่งการพึ่งพาตนเองเป็นกระแสหลักมากกว่าการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ได้แก่ การทำสวนเกษตร การทำเกษตรผสมผสาน และการทำเกษตรแบบธรรมชาติ

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคม หรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ คำสอน ค่านิยม ประเพณี ที่แสดงออกในแบบแผนการดำเนินชีวิต

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาป่าไม้ชุมชน การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ภูมิปัญญาด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดกันมา

2. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

3. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น

4. ภูมิปัญญาด้านแนวความคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

4.3 วิธีการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น

การค้นหาหรือการศึกษาเพื่อการสืบค้นรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ (รัตน์ บัณฑิต, 2537)

1. กำหนดเลือกประเด็นหรือขอบข่ายสาระของภูมิปัญญา

ในการเริ่มศึกษาหรือค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ผู้ทำการศึกษาควรได้มีการกำหนดขอบข่าย สาระหรือประเด็นที่จะทำการค้นหาและศึกษาให้ชัดเจน เช่น การทำมาหากิน การสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ คำสอน และพิธีกรรม เป็นต้น การกำหนดเลือก

ประเด็นของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะทำการศึกษาค้นหาขึ้น ขึ้นอยู่กับความสนใจหรือวัตถุประสงค์ของผู้ที่ทำการศึกษาค้นหาเป็นสำคัญว่าจะทำการศึกษาค้นหาไปเพื่ออะไร

2. กำหนดเลือกชุมชนท้องถิ่น

หลังจากกำหนดประเด็นเลือกภูมิปัญญาที่จะทำการศึกษาได้แล้ว ก็เป็นการกำหนดชุมชนท้องถิ่น (หรือที่เรียกว่า “สนามวิจัย”) ที่จะไปดำเนินการศึกษาค้นหา ซึ่งในการกำหนดเลือกชุมชนท้องถิ่นนี้ จะต้องมีการพิจารณาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้ทำการศึกษาค้นหาเกิดขึ้น และควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สำหรับการเข้าไปอยู่ในชุมชน (กรณีผู้ศึกษาค้นหาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน) เช่น การคมนาคมติดต่อ การหาที่พัก การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนภายในชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ ควรมีการสำรวจศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เสียก่อน

3. การเข้าอยู่ร่วมในชุมชน

ในกรณีที่ผู้ทำการศึกษาค้นหาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน ยังไม่มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนนั้น ๆ การเข้าไปอยู่ร่วมในชุมชนควรที่จะต้องทำการแนะนำตนเองกับผู้นำที่เป็นทางการของชุมชนนั้น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยอาจจะใช้หนังสือรับรองประกอบการแนะนำตนเอง ควรมีการติดต่อสถานที่พักไว้ก่อนล่วงหน้า สถานที่พักที่เหมาะสมสำหรับการเข้าพักในระยะแรก ๆ ภายในชุมชน ได้แก่ บ้านพักครู วัด บ้านพักเจ้าหน้าที่ (สถานีนามัย, บ้านพักเกษตรตำบล, บ้านผู้ใหญ่บ้าน, บ้านกำนัน) ผู้ทำการศึกษาค้นหาควรสร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้าน หรือกลุ่มคนทั่ว ๆ ไปภายในชุมชนก่อนที่จะเริ่มดำเนินการศึกษาค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน

4. การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวางแผนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน ควรจัดเตรียมดังต่อไปนี้

4.1 การกำหนดแหล่งข้อมูล ควรพิจารณาเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ตัวบุคคล สถานที่ เอกสารบันทึก เป็นต้น

4.2 การกำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีหลายลักษณะให้เลือกใช้ ควรพิจารณาตามลักษณะข้อมูลและแหล่งข้อมูลเป็นสำคัญ โดยทั่วไปแล้วเครื่องมือและวิธีการที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย

4.2.1 การสังเกตและแบบบันทึกการสังเกต ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน บางครั้งจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หลังจากการสังเกตได้แล้ว ควรต้องรีบทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบบันทึกทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลงลืม

4.2.2 การสัมภาษณ์ บางครั้ง การใช้วิธีการสัมภาษณ์อาจจะเหมาะสมสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านและจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยอาจใช้ได้ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

(Structured Interview) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Individual Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นต้น การใช้วิธีการสัมภาษณ์จะมีความเหมาะสมก็ต่อเมื่อผู้สัมภาษณ์ได้สร้างสัมพันธภาพ กับคนคุยกับผู้ให้สัมภาษณ์พอสมควรแล้ว นอกจากนั้นในขณะที่สัมภาษณ์อาจจะใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ด้วยก็ได้ แต่ต้องขออนุญาตบันทึกเทปจากผู้ให้สัมภาษณ์เสียก่อน

4.2.3 การสำรวจเอกสาร ในบางกรณี ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีการบันทึกไว้แล้วในเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือได้รับการค้นคว้าบันทึกไว้โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ภายนอกชุมชน ตลอดจนได้รับการเก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดของหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนนั้น ๆ ซึ่งถ้าเป็นกรณีเช่นนี้ ผู้ทำการศึกษาค้นหาดำเนินการศึกษา ค้นหาข้อมูลด้วยการสำรวจรวบรวมจากเอกสารบันทึกตามแหล่งดังกล่าว

5. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังจากที่ได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ก็ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้ ทั้งนี้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรมีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าในบางกรณี หรือไม่ควรเคร่งครัดยึดแบบแผน หรือเวลาในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ควรมีการปรับและยืดหยุ่นให้เหมาะสมตามสถานการณ์ ควรระมัดระวังในการรักษาสัมพันธภาพระหว่างผู้เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล ให้มีความสม่ำเสมอ อย่ารุกเร้าล่วงเอาข้อมูล จนกระทั่งก่อให้เกิดความอึดอัดกับผู้ให้ข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นั้น ควรสร้างบรรยากาศให้เป็นการพูดคุยกันเรื่อย ๆ ธรรมดา ไม่มุ่งหวังเร่งเร้าเอาคำตอบให้ได้ทันทีทันใด เช่นเดียวกันกับการสังเกต หากจะมีการถ่ายรูปหรือบันทึกเสียง ควรขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการ และการตรวจสอบด้านผู้รวบรวมข้อมูล เป็นต้น การวิเคราะห์ข้อมูลนิยมใช้การวิเคราะห์จำแนกสรุปบรรยายให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น ๆ

4.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจมีวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษา ได้กล่าวไว้ดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์ (2534) ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นเกมปริศนาคำทาย เป็นต้น

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณี ของท้องถิ่นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขันตอน มีคำสอน ที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง เช่น สอดแทรกในคำร้องของบันเทิง ในคำร้องของลิเก ลำตัด โนรา หนังตะลุงภาคใต้ หนังตะลุงภาคอีสาน (หนังประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอยของภาคอีสาน คำสอยของภาคเหนือ เป็นต้น

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ ๆ อาจจะได้ 2 รูปแบบ คือ แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตส่วนใหญ่เขียนใส่ใบลานหรือสมุดข่อย ส่วนในปัจจุบัน ในยุคที่การสื่อสารมวลชน การคมนาคม เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าทันสมัยและรวดเร็ว ก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผ่านทางสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่น ๆ

ปฐม นิคมานนท์ (2538) ได้สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือน ทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี คุ่นเคยมาตั้งแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดภายในครอบครัว และเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่าง เกิดขึ้นด้วยการคิดค้น ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น

5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ บางอย่างเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้สนใจ หรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมีลายลักษณ์อักษร และไม่มีลายลักษณ์อักษรโดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด คือ (ปฐม นิคมานนท์, 2538)

1. องค์คติ (Concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิดความเข้าใจ อุดมการณ์ต่าง ๆ
2. องค์พิธีการ (Usages) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น
3. องค์วัตถุ (Instrumentary And Symbolic Objects) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง แต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ความหมายต่าง ๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

4.5 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

จากแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธิ์ (2535) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแบ่งได้เป็น 2 วิธีการ คือ

1. ครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้ บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้กำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน แทนที่ทางโรงเรียนจะให้ครูดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาชาวบ้านมี 3 ประเภท คือ
(ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539)

1. ครูไปแสวงหาความรู้จากชาวบ้าน แล้วนำมาสอนนักเรียน
2. ครูเชิญชาวบ้านมาสอนนักเรียนในโรงเรียน
3. ให้ผู้เรียนไปเรียนรู้กับชาวบ้านหรือชุมชน การสอนต้องสอนตามความสนใจของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น กรมวิชาการ (2539)
ได้เสนอวิธีการ ดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิด และความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นำกระบวนการหรือความคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน

4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้าน หลายมุม คิดอย่างอิสระ แล้วสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
7. เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต
8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ได้นำเสนอผลจากการวิจัยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการเรียนการสอน สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนได้แก่

1. วิเคราะห์หลักสูตรแม่บท
2. จัดสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมความคิดเห็น เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาหลักสูตร และวิธีการจัดการเรียนการสอนจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน

3. นำข้อมูลจากการวิเคราะห์หลักสูตร และการสนทนากลุ่ม มาประมวลสรุปผล
4. นำหลักสูตรฉบับโครงร่างไปตรวจสอบความเหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ

- 4.1 ให้ผู้ร่วมสนทนาในกลุ่มบางคนตรวจสอบ
- 4.2 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผล

ประเมินผลทำการตรวจสอบ

5. ทดลองใช้หลักสูตรและปรับปรุง
6. ประเมินการใช้หลักสูตร

จากการศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการมุ่งเน้นให้มีการนำแหล่งความรู้ที่เรียกว่า “แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น” มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตภายในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การที่โรงเรียนจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนจะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อน เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า ข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรและควรมีการศึกษาให้ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้การวางแผนงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีการดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนอาจศึกษาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี การประกอบอาชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความคาดหวังของชุมชน เป็นต้น
2. สสำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนด้วย
3. ศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีบทบาท มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ทำให้ต้องจัดการศึกษา หรือการเรียนการสอนให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามที่สิ่งเหล่านี้กำหนด ซึ่งได้แก่ แผนการศึกษาชาติ นโยบายการศึกษา ปรัชญาการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการศึกษาถึงหลักสูตรแม่บท เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญา จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อดูทิศทางหรือแนวทางของการจัดการศึกษา และพิจารณาว่ามีส่วนใดของหลักสูตรที่เปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ
4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อดูความพร้อมหรือข้อจำกัดของ

โรงเรียนว่ามีอยู่ในด้านใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาและปฏิบัติได้ตรงกับความพร้อมของโรงเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานว่า ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพของสังคมที่โรงเรียนนั้น ๆ ตั้งอยู่ว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด ผลที่ได้จากการติดตามขั้นตอนนี้ ช่วยทำให้โรงเรียนมองเห็นแนวทางของการที่จะลงมือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนา ขณะเดียวกันผลจากการศึกษา ก็จะทำให้โรงเรียนทราบถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการลงมือพัฒนาได้เช่นกัน

ขั้นตอนของการวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มของการพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1.1 การรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ประชากร สิ่งแวดล้อม คมนาคม การสื่อสาร จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจได้แก่ ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาล เอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชา หรืออาจดำเนินการศึกษาเองก็ได้

1.2 ศึกษาวิเคราะห์และประมวลข้อมูล ให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและสรุปภาพแนวโน้มของแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไร และในแต่ละด้านนั้นมีอะไรที่เป็นลักษณะเด่นและลักษณะด้อย

1.3 สรุปภาพแนวโน้มของการพัฒนาชุมชนว่า จะเป็นไปในทิศทางใด พร้อมทั้งระบุโอกาสและข้อจำกัดที่มีอยู่ของชุมชนด้วย โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อ 1.2 มาพิจารณาประกอบ

2. การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของผู้รับบริการในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ซึ่งได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน เป็นต้น ว่ามีความต้องการในเรื่องใด อย่างไร ผลที่ได้รับจากการศึกษาตามขั้นตอนนี้ โรงเรียนจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดงานพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

การศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 พิจารณากำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาหรือสำรวจ เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.2 พิจารณากำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประชากรที่จะใช้ในการศึกษาหรือสำรวจ ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียน

2.3 พิจารณากำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา/สำรวจ เช่น วิธีศึกษา ได้แก่ วิธีการทางตรง วิธีการทางอ้อม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เป็นต้น

2.4 สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษา/สำรวจ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2.3

2.5 เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งอาจเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองก็ได้ ตามความเหมาะสม

2.6 วิเคราะห์ข้อมูล

2.7 สรุปข้อมูลตามความต้องการของชุมชน อาจเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น /ความสำคัญก็ได้

3. การศึกษาถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีบทบาท มีอิทธิพลหรือมีผลที่กระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่ แผนการศึกษาชาติ นโยบายทั้งในระดับกรมต้นสังกัด กลุ่มโรงเรียนและระดับโรงเรียน ปรัชญาการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ผลที่ได้จากการศึกษาสิ่งเหล่านั้น ทำให้โรงเรียนทราบถึงทิศทางหรือแนวทางการจัดการเรียนการสอน ที่ควรจะเป็นของสถานศึกษาต่าง ๆ

การศึกษาถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 พิจารณากำหนดถึงสิ่งที่มีอิทธิพล หรือเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้เป็นไป หรือสอดคล้องกับที่ได้ระบุไว้

3.2 ศึกษาข้อมูลที่กำหนดไว้ในข้อ 3.1 อย่างละเอียด

3.3 วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาข้อมูลแต่ละด้านว่ามีผลหรือเงื่อนไข ทำให้สถานศึกษาต้องปฏิบัติ หรือดำเนินงานในเรื่องอะไร อย่างไรบ้าง

3.4 วิเคราะห์สรุปผลที่ได้จากการสรุปของแต่ละระดับในข้อ 3.3 ว่า จากข้อสรุปที่ได้ทั้งหมดนั้น มีเรื่องอะไรบ้างที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุด ที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แล้วนำมาเขียนเป็นแนวดำเนินการ

4. การศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาถึงสภาพของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบริหารวิชาการ บุคคล ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ ว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ผลของการศึกษาตามขั้นนี้ จะทำให้ท้องถิ่นได้ทราบถึงความพร้อม จุดเด่น จุดด้อย ในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

การศึกษาศักยภาพของโรงเรียน มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาสภาพของโรงเรียนด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่น

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีอยู่ว่า ในแต่ละด้านนั้นมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด แล้วสรุปว่ามีอะไรที่ถือว่าเป็นจุดเด่น จุดด้อย ของแต่ละด้าน

4.3 วิเคราะห์สรุปภาพรวมจากจุดเด่น จุดด้อย ในแต่ละด้านออกมาเป็นศักยภาพของโรงเรียน โดยจัดเรียงลำดับตามขีดความพร้อมที่มีอยู่

จากภาพรวมที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ เลือกลงปฏิบัติในการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว โรงเรียนควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย เพื่อจะได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสุพิชญา ธีระกุล (2521) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ศึกษาชุมชน/ท้องถิ่นโดยละเอียดในทุก ๆ เรื่อง นับตั้งแต่โครงสร้าง วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร รวมทั้งทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ที่มีต่อการศึกษาดู และต้องมีการวางแผนร่วมกันกับครูในโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจกับครูเกี่ยวกับความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน และควรคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลในชุมชนด้วย

2. จัดรายการประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน ซึ่งอาจเป็นการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น หรือจัดทำข่าวสารของโรงเรียนเอง เพื่อให้ชุมชนได้รับความเคลื่อนไหวของโรงเรียนเป็นระยะ ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา รวมทั้งเป็นการประสานงานระหว่างผู้ปกครอง ครู และชุมชน

3. ออกเยี่ยมเยียนชุมชน เป็นกระบวนการติดต่อสัมพันธ์แบบสองทาง (Two Way Communication) เป็นการเปิดโอกาสให้มีการสนทนาซักถาม สามารถสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดียิ่งขึ้น ควรปฏิบัติในลักษณะเป็นกันเอง และควรทำอย่างปกติสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานถึงผลของการออกเยี่ยมเยียนด้วย

4. จัดให้มีกรรมการศึกษาของชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ประกอบด้วย ผู้ปกครองและคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีครูร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วยเพียงเล็กน้อย โดยปกติมักตั้งผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการหรือเลขานุการ คณะกรรมการศึกษาจะมีความรู้สึกที่จะต้องร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งรู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ

5. จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี เพื่อเป็นการส่งเสริม ฟื้นฟู และอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ เช่น ประเพณีลอยกระทง การแห่เทียนพรรษา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อความกลมกลืนระหว่างชุมชนและโรงเรียน

6. ร่วมกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสที่ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และการพัฒนาชุมชน โรงเรียนควรร่วมมือและสนับสนุน หรือเป็นที่ปรึกษาในงานพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะในงานพัฒนาชุมชนนั้น โรงเรียนมีโอกาสให้ความช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนได้หลายด้าน เช่น การพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดอบรมเกี่ยวกับอาชีพให้กับชุมชน ช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นต้น

7. ให้บริการชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นของชุมชน โรงเรียนจึงควรเป็นศูนย์กลางที่สามารถให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน เช่น อาคารสถานที่ในการจัดงานต่าง ๆ จัดบริการห้องสมุด ห้องพยาบาล สนามกีฬา หรือให้บริการในด้านความรู้และข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตและมีความเหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เป็นกำลังของชุมชนในด้านความคิด แรงงาน จะยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

เมื่อโรงเรียนศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนแล้ว โรงเรียนก็สามารถศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน/ท้องถิ่นและสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ได้ เพราะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้น ได้กำหนดให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน/ท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนกับชีวิตจริงและการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตน อีกทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถือเป็นแหล่งความรู้ของชุมชน เป็นที่รวบรวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ควรได้รับการเผยแพร่ เพื่อสร้างความภูมิใจในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งนิคม ชมภูหลง (2542) ได้กล่าวถึงแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแม่บทและสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยนำบุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด

2. การจัดทำเพิ่มข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงานคือ (1) การรวบรวมข้อมูลท้องถิ่นโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน กรรมการโรงเรียน และผู้ปกครอง (2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น โดยครูเข้าเยี่ยมผู้ปกครอง สอบถามนักเรียน สอบถามผู้นำชุมชนหรือจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาของผู้รู้ (3) การติดต่อประสานงาน ทำได้โดยครูติดต่อกับผู้รู้โดยตรง หรือจะใช้การติดต่อแบบไม่เป็นทางการก่อน แล้วจึงทำหนังสือเชิญเข้าร่วมในการ

พัฒนาหลักสูตร และ (4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรหรือนำกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็ได้

3. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีวิธีการ ดังนี้

(1) โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรชั้นในโรงเรียน โดยคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

(2) โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

(3) การนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูล แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชา และการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

4. การจัดกิจกรรมเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรม เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

(1) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน

(2) การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของผู้รู้ หรือสถานประกอบการในท้องถิ่น

(3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในโรงเรียน

(4) การนำสิ่งที่ป็นความรู้เฉพาะเรื่อง มาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดผล ประเมินผล ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

(5) ครูและนักเรียนสำรวจข้อมูลในท้องถิ่น แล้วนำมากำหนดจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน

(6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์มรดก วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ แล้วครูจัดกระบวนการเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่

(7) ครูเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง

จากแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรสถานศึกษา สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับพัฒนาการความสนใจของผู้เรียนได้ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนรู้ ครูอาจเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมามีส่วนร่วม การนำนักเรียนไปศึกษาใน

แหล่งความรู้ของชุมชน ครูและนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำมาสอดแทรกในเนื้อหา กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ หรือใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ก็ได้

4.7 สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยทั่วไป

อังกูล สมคะเนย์ ได้แบ่งกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 4 กลุ่มนี้ จะปรากฏให้เห็นได้ในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ และทางด้านการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลัง ๆ ที่ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้

คติ ความคิด และความเชื่อที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน ได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่น บ่อเกิดแห่งความเชื่อต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากความเป็นอยู่ของชุมชนในอดีตนั้น ดำรงชีวิตด้วยการปลูกพืชไว้กินเอง เลี้ยงสัตว์ไว้กินและใช้งานผสมผสานกับการหาผลผลิตต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ความรู้สึกผูกพันกับธรรมชาติ จึงมีมากกว่าชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับลัทธิทางศาสนา คือ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อแบบผี-พราหมณ์-พุทธขึ้นมา ซึ่งส่วนผสมของความเชื่อเหล่านี้จะมีส่วนไหนมากกว่ากันนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานและพัฒนาการของชุมชนแต่ละแห่งและแต่ละบุคคล

ความเชื่อแบบดั้งเดิมนั้นเกิดขึ้น สืบทอด และมีพัฒนาการมานานอันเป็นผลจากการพึ่งพาธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นความเชื่อที่ให้คุณค่ากับธรรมชาติ และการให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษในสิ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมและถ่ายทอดไว้ให้ ดังจะพบได้ในชุมชนชนบทไทยในทุกภาคของประเทศไทย เช่น ชุมชนภูเขาจะมีความเชื่อในเรื่องของผีป่า เจ้าป่า เทพารักษ์ ผู้ที่อยู่ตามพื้นราบ ก็มีความเชื่อในเรื่องของพระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา การสูขวัญ การให้ความเคารพแก่แม่โพสพ ผู้ที่อยู่ตามแม่น้ำ ริมทะเล มักจะเชื่อในเรื่องของแม่ย่านางเรือ เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีการไหว้ครู ครอบครู บูชาครู การตั้งศาลประกอบพิธีบวงสรวงต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความคิด ความเชื่อ ของบุคคลหรือชุมชนที่ได้รับการสั่งสมสืบทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิต มีท่านผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะและศิลปกรรมพื้นบ้าน ดังนี้

พระยาอนูมานราชชน (2516) ได้ให้ความหมาย วัฒนธรรม คือ วิธีหรือการดำเนินแห่งชีวิตของชุมชนหมู่หนึ่ง ซึ่งอยู่รวมกันในที่หนึ่งหรือประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ และเป็นสิ่งที่ทำให้กายใจเราในส่วนรวมคือ ประเทศชาติมีความเจริญ อยู่ดีกินดี

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (อ้างถึงใน กิตติพิศ ศิริสุตร,2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า และศีลธรรมของประชาชน

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ (2533) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่มีการสืบทอดและพัฒนาต่อเนื่องกันมาและวัฒนธรรมชนบทไทยนั้นไม่สามารถพูดอย่างรวมๆ ได้ เพราะคนที่อาศัยอยู่ในชนบทไทยมีมากมายหลายชาติพันธุ์ มีความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และภาษาของตนโดยเฉพาะและมีการสืบทอดกันมา

สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้ให้ความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ความหมายของคำว่า ประเพณี

พระยาอนูมานราชชน (2516) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่ง ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนมาอย่างเดียวกันและสืบต่อมานาน

สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีและถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น เกิด หมั้นหมาย สมรส ตาย บวช ปลุกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

ปรีชา พิณทอง (2534) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนของธรรมเนียมอันดีงาม ที่นักปราชญ์แต่ละประเทศหรือแต่ละถิ่นได้บัญญัติแต่งตั้งไว้สำหรับประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตาม แล้วยึดถือปฏิบัติสืบกันมา

ประเพณี เป็นลักษณะหนึ่งที่ยกถึงความประพฤติของคนในชุมชนหนึ่ง ๆ ถือเป็นแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมานาน และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งสามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. จารีตประเพณี จะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและสวัสดิภาพของคนส่วนรวม ไม่มีการบังคับให้ทำ

2. ขนบธรรมเนียม จะมีลักษณะเป็นแบบแผนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม คือ มีระเบียบกฎเกณฑ์ กำหนดไว้ชัดเจน และโดยการบอกเล่าสืบต่อกันมา

3. ธรรมเนียมประเพณี จะเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจนเกิดความเคยชิน ประเพณีที่สำคัญที่คนทั่วไปรู้จักและถือปฏิบัติกันมา ได้แก่

1. ประเพณีที่ทำกันทั่วไป เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น

2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การบวช การไหว้พระ การสวดมนต์ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การฟังลูกนิมิต ประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

3. ประเพณีสำหรับตัวบุคคล ได้แก่ การทำบุญวันเกิด โยนผมไฟ โยนจุก ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เป็นต้น

4. พิธีเบ็ดเตล็ดเฉพาะท้องถิ่น

ความหมายของคำว่า ศิลปะ และศิลปกรรมพื้นบ้าน

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (อ้างถึงใน กิตติพิศ ศิริสุตร, 2538) ได้ให้ความหมายของศิลปะ ไว้ว่า ศิลปะ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาติหนึ่ง ๆ ในลักษณะของการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วรรณคดี จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม

วิโรจน์ ศรีสุไร (อ้างถึงใน กิตติพิศ ศรีสุตร, 2538) ได้ให้ความหมาย ศิลปกรรมพื้นบ้านไว้ว่า ศิลปกรรมพื้นบ้านหมายถึง ผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควรที่บ่งบอกถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้านที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาให้ดูดี มีลักษณะสมบูรณ์ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ

ศิลปกรรมพื้นบ้าน สามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. งานถัก สาน ทอ
2. งานจักสาน
3. เครื่องปั้นดินเผา
4. งานแกะสลัก
5. งานโลหะ
6. งานก่อสร้าง
7. งานภาพเขียน

ตัวอย่างกิจกรรมและแหล่งของภูมิปัญญาประเภทนี้ ได้แก่

1. งานถัก สาน และทอ เช่น ปลูกกรดคอกัว-ควาย ใช้เส้นใยมะพร้าว กระเป๋า ย่านลิเภา (ภาคใต้) กระเป๋า กอขุบล ปลูกมิดภาคเหนือ ใช้เสี้ยนตาลมาถักเป็นอุปกรณ์ล้างไหม ในงานทอผ้า

งานสาน เช่น กระเป๋าถือใบตาล (ศรีสะเกษ) เสื่อจูด (นราธิวาส) หมวกใบตาล (บุรีรัมย์) เสื่อต้นเตยป่า (กระบี่)

งานทอ เช่น ทอผ้า ก็ไม่มีโครง ก็ขนาดเล็ก ก็ธรรมดา ทอเสื่อ พิมพ์แบบธรรมดา พิมพ์ปลา วัสดุที่ใช้ทอเสื่อ ได้แก่ กก รังคา จันทบูร

2. งานจักสาน แบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1. อุปกรณ์จับสัตว์ ได้แก่ ข้อง ไช ลอบ สุ่ม ตุ่ม ลัน กระชัง

2. อุปกรณ์อุปโภคบริโภค ได้แก่ กระติบข้าว ก่องข้าว ชันโตก ตะกร้า กระชู่ กระบุง

กระด้ง กระเชอ กระเปียน กระจาด ครุไสน้ำ เปลเด็ก

3. ส่วนประกอบสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ ฝานและฟาก ยุงข้าว ภาชนะสานกบเกวียน

3. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่

บ้านชุมช้าง อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

บ้านท่าซ่อง-เหล็ก อำเภอมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านเหมืองกุง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

โรงเครื่องปั้น ซอยเจดีย์ปรางค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

หม้อดิน จังหวัดปทุมธานี

หม้อดินเผา คลองตะเคียน จังหวัดอยุธยา

บ้านสั้งหม้อ จังหวัดสงขลา

โรงหม้อไห บ้านโรงอ่าง จังหวัดปัตตานี

บ้านด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา

4. งานแกะสลัก ได้แก่

1. งานกระดาด

2. งานผ้าและงานวัสดุอ่อนนุ่ม

3. งานไม้ เช่น ด้ามกระบวย ที่ห้อยคอวัว-ควาย แกะสลักประกอบยานพาหนะ แกะสลักไม้ประกอบสถาปัตยกรรม แกะสลักไม้ในงานของพุทธศาสนา

4. งานสลักอิฐหรือหิน

5. งานโลหะ ได้แก่ การปั้นรูปด้วยการตี การหล่อ

6. การก่อสร้าง ได้แก่ บ้านที่อยู่อาศัย อาคารทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์หรือวิหาร อาคารสาธารณะ

7. ภาพเขียน ได้แก่ ที่วัดภูมินทร์ (น่าน) ที่วัดหน้าพระธาตุ (บ้านตะคุ อำเภอบักธงชัย นครราชสีมา) และภาพเขียนบนผนัง ก่ออิฐถือปูน บนไม้ในที่ต่าง ๆ

ตัวอย่างลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะ ที่เป็นเอกลักษณ์ของเฉพาะท้องถิ่นแต่ละภาค

ภาคกลาง ได้แก่

1. การทำกลองที่บ้านปากน้ำ จังหวัดอ่างทอง

2. การเจาะลูกบิดแบบโบราณของหมู่บ้านจรเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

3. การทำเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านแปง อำเภอบางแพ จังหวัดสิงห์บุรี

4. หม้อดินเผา คลองตะเคียน จังหวัดอยุธยา

5. หม้อดิน จังหวัดปทุมธานี

6. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

7. การทำโอ่งมังกร จังหวัดราชบุรี

8. งานแข่งเรือยาว วัดป่าโมก จังหวัดอ่างทอง

ภาคเหนือ ได้แก่

1. บ้านของชนเผ่าถิ่น ได้แก่ บ้านแจลง ตำบลภูคา อำเภอบัว จังหวัดน่าน หมู่บ้าน
ไทยลื้อ อำเภอเชียงคำ และเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

2. เครื่องปั้นดินเผา

3. การทอผ้าพื้นเมืองที่บ้านคูใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

4. บ้านทำร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

5. การทำครกหินและไม้ หมู่บ้านจิว ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

6. เครื่องสังคโลก อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ภาคอีสาน ได้แก่

1. เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองของชาวอีสาน

2. เทคนิคการปั้นหม้อที่บ้านคำอ้อ อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี

3. การทำเครื่องปั้นดินเผาที่ด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา

4. การทำเครื่องมือ เครื่องใช้ โดยใช้โลหะ (สำริดและทองเหลือง) ของหมู่บ้านปะอาว
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

5. การทอผ้าไหมที่บ้านหนองเชียงซุย ตำบลป่าหวายนั่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

6. การสลักบนแผ่นหลัง (คน)

7. ฟ้อนภูไทย อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

8. ประเพณีการผูกเสี่ยว จังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้ ได้แก่

1. เรือกอและของชุมชนชาวน้ำ (เล)

2. เครื่องจักสานภาคใต้ตอนล่าง

3. บ้านเรือนคนไทยมุสลิมในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

4. เครื่องปั้นดินเผา บ้านสทิงหม้อ จังหวัดสงขลา

5. โรงหม้อไห บ้านโรงอ่าง จังหวัดปัตตานี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้พอที่จะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี หมายถึง ผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึง คุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมาเฉพาะ กลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น

ในอดีตนั้นวิถีชีวิตของคนไทย มีความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตโดยอาศัยธรรมชาติ เป็นส่วนใหญ่ อาชีพเกษตรกรรมจึงเป็นอาชีพหลัก เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชสมุนไพร ในการประกอบอาชีพนั้น เป็นการทำให้มีอยู่ มีกิน มากกว่าที่จะทำเพื่อความมี ความร่ำรวย จึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอก มาเป็นตัวกำหนดและมีอิทธิพลในการผลิต เช่น การเพาะปลูกข้าว พืชต่าง ๆ จะกระทำให้ออกในครอบครัว การผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็จะทำให้ใช้ในประโยชน์นั้น ๆ ไม่ได้ทำขายในระบบธุรกิจ ซึ่งจะเห็นว่า วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อนนั้นสงบและมีความสุขตามอัตภาพ นั่นอาจจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลของศาสนาที่สอนให้มีความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ให้รู้จักสันโดษ

แต่ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเริ่มเปลี่ยนไปมาก ผกผันไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความสมดุลของธรรมชาติเริ่มถูกทำลายลง เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการผลิตให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการของตลาด เนื่องจากรัฐมีแผนพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีการจัดระบบการผลิตที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น มีการปลูกพืชเดี่ยว ๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม มีการใช้ปุ๋ย วิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง เครื่องใช้ เครื่องมือจักรกลต่าง ๆ เพื่อจะเร่งผลผลิตให้ทันต่อความต้องการของตลาด ดังนั้น สินค้าอุปโภค บริโภค ความสะดวกสบายต่าง ๆ จึงได้เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตคนไทยมากขึ้น ผลผลิตที่ผูกขาดกับระบบธุรกิจต้นทุนสูง ขายได้ในราคาต่ำ จึงเกิดสินค้าระบบเงินผ่อน มีหนี้สินล้นพ้นตัว เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดความล้มละลายทางเศรษฐกิจในชนบทขึ้น เป็นเหตุให้ชาวบ้านอยู่ไม่ได้ ส่วนหนึ่งต้องเข้ามาหางานทำในเมือง ผู้หญิงรับจ้างเป็นคนใช้ เป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นหญิงบริการ ผู้ชายเป็นกรรมกรก่อสร้าง ชับแท๊กซี่ คนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกรรมกรในไร่ छो้ย กรีดยาง ลูกเรือประมง เด็กปั๊ม ไปทำงานต่างประเทศในตะวันออกกลางในสิงคโปร์ เป็นต้น เหลือไว้แต่คนแก่ และเด็กเล็กในหมู่บ้านให้หมดความหวังในการพึ่งตนเอง ในขณะที่พ่อค้า นักอุตสาหกรรมและคนชั้นกลางกำลังร่ำรวยขึ้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะเป็นการล้มละลายทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการล้มละลายทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย

สืบเนื่องจากความล้มเหลวที่ผ่านมา ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เอาความล้มเหลวมาเป็นบทเรียน และนำไปสู่แนวคิดในการพึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงเริ่มฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่สูญเสียไปนั้นให้ปรับสภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น เติมด้วยพลังความคิดและพลังกายที่มีอยู่ในการปรับตน ปรับการดำเนินชีวิตที่เคยถูกรอบงำจากสภาพสังคม พ่อค้าคนกลาง ระบบธุรกิจ ระบบโรงงาน จึงกลับเข้าสู่การเกษตรที่อาศัยความสมดุลทางธรรมชาติ ซึ่งกันและกัน บุคคลกลุ่มนี้สามารถยืนหยัดและต่อสู้กับความล้มเหลวเหล่านี้มาได้อย่างภาคภูมิใจ

ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และการสังสมประสบการณ์จากการผสมผสานแนวความคิดระหว่างระบบเกษตรแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่ จนมีความผสมกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเอง ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สมควรได้รับการยกย่องและนำความคิด ความรู้ และประสบการณ์ไปถ่ายทอดและเผยแพร่ต่อไป

กลุ่มที่ 4 แนวความคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเริ่มเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้การดำเนินชีวิตค่อย ๆ เปลี่ยนจากสภาพพอกินไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สามารถอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนไปได้อย่างเป็นสุข จึงได้เกิดการนำแนวความรู้และหลักการที่เคยปฏิบัติกันมา นำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตหรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นภูมิปัญญาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตัวเองและช่วยเหลือต่อสังคม ภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มนี้มักจะพบอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือผลงาน ว่าจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปหรือไม่

เทคโนโลยีและเทคโนโลยีชาวบ้านเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกและช่วยให้เพิ่มผลผลิตในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิต

พจนานุกรม, 2542 ระบุว่า เทคโนโลยี หมายถึง วิทยาการที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม

นงคราญ กาญจนประเสริฐ, 2545 กล่าวว่า เทคโนโลยีชาวบ้าน หรือ เทคโนโลยีพื้นบ้าน เป็นเทคโนโลยีดั้งเดิมที่ชาวชนบทใช้เพื่อยังชีพ ถือเป็นเทคโนโลยีระดับต่ำ ผลิตจากวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากร ตลอดจนแรงงานในท้องถิ่น เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องใช้หลักเทคโนโลยีตะวันตก การศึกษาค้นคว้าฟื้นฟูหรือประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาตนเอง มีขั้นตอนดังนี้

1. ต้องมีความเข้าใจ มีสัมมาทิฐิที่ถูกต้องหรือทฤษฎีเป็นตัวนำ เข้าใจถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ว่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นความดี มีคุณค่าและสะสมกันมานาน เป็นเรื่องผสมผสานทุกสิ่งทุกอย่าง เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทอดทิ้งไม่ได้ ต้องพัฒนาอย่างสนใจ ให้ความเคารพนับถือ ทำสิ่งใดต้องเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งอื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและประเทศ

2. ศึกษาจากชาวบ้านให้มากที่สุด ว่าเขาทำอะไรเป็น ทำอะไรเก่ง มีอะไรอยู่บ้าง ไม่ใช่เข้าไปสอนชาวบ้าน เพราะจะทำให้สิ่งที่ได้ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของชาวบ้าน การเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลไว้จะทำให้ได้ข้อมูลจำนวนมาก เพราะทุกหมู่บ้านมีภูมิปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ

เป็นชุมชนปัญญา มีความเก่งในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องเก็บรวบรวมไว้เป็นแผนก ชุมชนปัญญาเหล่านี้เดิมได้ทอดทิ้งไปเกือบหมด โดยหันไปศึกษาในมหาวิทยาลัยในระบบราชการเป็นส่วนใหญ่

3. ต้องนำข้อมูลมาหาความหมาย เพื่อจัดระบบขึ้นใหม่ เพราะข้อมูลที่ได้ อาจไม่เป็นระบบ ต้องทำการวิจัยแบบทุติยภูมิ (Secondary research) คือ นำข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาหาความหมาย แล้วนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกัน ในลักษณะที่ช่วยให้ชาวบ้านนำไปพัฒนาชีวิตที่ดีขึ้น

จากสภาพภูมิปัญญาชาวบ้านดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปแนวคิดในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้พัฒนาหลักสูตรได้ 2 แนว คือ

1. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปัญญาชนชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้านหรือช่างฝีมือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

ทั้งนี้ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้จะต้องอยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา ในด้านความเหมาะสมทั้งกิจกรรมเนื้อหาสาระและวัยของผู้เรียนเพื่อให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการนำมาใช้อย่างจริงจัง

4.8 สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี เป็นเมืองเก่าแก่มาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตำบลที่ตั้งเมืองนนทบุรีขึ้นมาครั้งแรกชื่อว่า บ้านตลาดขวัญ ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองนนทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2092 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

บ้านตลาดขวัญเป็นดินแดนแห่งความสมบูรณ์และเป็นสวนผลไม้ที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ฝรั่งเศสต่างชาติได้เดินทางเข้ามาค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ต่างก็ได้บันทึกเอาไว้ ดังปรากฏในจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางของลา ลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสผู้ซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า “สวนผลไม้ที่บางกอกนั้น มีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่ง โดยทวนขึ้นสู่เมืองสยามถึง 4 ลี้ กระทั่งจรดตลาดขวัญ ทำให้เมืองหลวงแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลาหาร ซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันนักหนา.....”

สภาพภูมิศาสตร์จังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนนทบุรี อยู่ในภาคกลางตอนล่าง ในบริเวณที่ราบกรุงเทพฯ หรือทุ่งราบเจ้าพระยา ซึ่งเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นจังหวัด 1 ใน 5 จังหวัดปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการ และสมุทรสาคร) ของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 622.303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939 ไร่ มีขนาดเล็กเป็นอันดับที่ 2 (ขนาดเล็กที่สุดของภาค คือ จังหวัดสมุทรสงคราม) แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ และอำเภอไทรน้อย การปกครองท้องถิ่นประกอบด้วย 52 ตำบล 420 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ดังนี้ (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี, 2542)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดนครปฐม

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่จังหวัดนนทบุรีโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน มีลำคลองที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่ขุดขึ้นมาใหม่ ประมาณ 100 สาย กระจายอยู่เต็มพื้นที่ของจังหวัดนนทบุรี ไหลเชื่อมโยงติดต่อกันและไหลลงสู่อ่าวเจ้าพระยา มีเกาะ 1 เกาะ คือ เกาะเกร็ด เกิดจากการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาตรงส่วนโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา

ภูมิอากาศ เป็นแบบร้อนชื้น อากาศมีความสม่ำเสมอไม่ร้อนจัด หนาวจัด อุณหภูมิระหว่างฤดูร้อนกับฤดูหนาวไม่แตกต่างกันมาก ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม พัดมาจากบริเวณมหาสมุทรอินเดีย และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-มีนาคม พัดมาจากบริเวณแผ่นดินในทวีปเอเชีย ทำให้เกิดฤดูกาล 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรดินเป็นดินตะกอน เกิดจากตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยาพัดพามาตกทับถม พอกพูน ลักษณะเป็นดินเหนียวมีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำสวน ส่วนทรัพยากรน้ำ ได้จากแม่น้ำเจ้าพระยา ลำคลองต่าง ๆ และยังมีโครงการชลประทาน 2 โครงการ คือ โครงการชลประทานพระยาบรรลือและโครงการชลประทานพระพิมล

ประชากรในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ เช่น ไทยแท้ ไทยจีน ไทยรามัญ และไทยมุสลิม มีประชากรรวมทั้งสิ้น 905,197 คน เป็นชาย 432,712คน เป็นหญิง 472,485 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี, 2546)

อาชีพในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ การเกษตรกรรม เช่น การทำนา การทำสวนผลไม้ การทำสวนพืชผักและสวนไม้ดอกไม้ประดับ อาชีพเลี้ยงสัตว์ อาชีพประมง อาชีพอุตสาหกรรม ในครัวเรือน งานหัตถกรรม และการค้าขาย เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ วัดเขมาภิรตารามราชวรวิหาร วัดชมภูเวก วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดปราสาท วัดโชติการาม วัดอัมพวัน วัดพระเงิน วัดปรังค์หลวง วัดเกาะพญาเจ่ง วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร วัดกู่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ สวนทิพย์ สวนปลาพญาชาติ เกาะเกร็ด ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม ตลาดน้ำไทรน้อย เป็นต้น

สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาค้นคว้าในด้านประวัติศาสตร์ พบว่านนทบุรีเป็นเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บรรพบุรุษได้ใช้ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงสรุปภาพรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละประเด็น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ สภาพภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องนี้คือ แนวความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่ปฏิบัติยึดถือสืบทอดกันมาเพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่

1.1 นิทานและตำนานพื้นบ้าน

- นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานเรื่องแก้วหน้าม้า นิทานเรื่องปลาบู่ทอง นิทานเรื่องจำปาสี่ต้น นิทานเรื่องศรีธนญชัย นิทานเรื่องพ่อตาลูกเขย สำหรับนิทานของชาวไทยรามัญ ได้แก่ นิทานเรื่องลูกเศรษฐีกับลูกคนจน นิทานเรื่องเณรจอมฉลาด นิทานเรื่องสัตว์ทั้ง 4 เป็นต้น

- ตำนานพื้นบ้าน มีทั้งตำนานชาวไทยและไทยรามัญ เช่น ตำนานพระเจ้าอู่ทอง ตำนานเรื่องไกรทอง ตำนานเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ ตำนานเกี่ยวกับหงส์ ตำนานการแห่ปลาปล่อยปลา เป็นต้น

ตัวอย่างนิทาน เรื่อง ลูกเศรษฐีกับลูกคนจน มีนิทานเรื่องหนึ่งเล่าต่อกันมาว่า ในเมืองสาวัตถี มีเศรษฐีร่ำรวยที่สุดคนหนึ่ง มีทรัพย์สมบัติเงินทองมากมายหาประมาณมิได้ เอาทรัพย์

สมบัติของคนทั่วทั้งเมืองสาวัดถึมารวมกันแล้วก็ยังไม่ได้เท่ากับทรัพย์สมบัติของเศรษฐี สามีภรรยา อยู่อย่างบรมสุขจนมีลูกชายคนหนึ่ง เมื่อเติบโตใหญ่วัยแข็งแรงพอสมควร วันดีมีฤกษ์ชัย สองสามี ภรรยาได้พาไปหาอาจารย์เพื่อตรวจตราดวงชะตา เมื่ออาจารย์ตรวจดวงชะตา ลักษณะดีมีสง่า จึงกล่าวว่า คุณรท่านเศรษฐีลูกชายของท่านนี้ ต่อไปภายภาคหน้าจะได้เป็นมหาเศรษฐีผู้ยิ่งใหญ่ ทั้งได้ครอบครองเสด็จตรเป็นแน่แท้

สองเศรษฐีสามีภรรยาได้ฟังอาจารย์ท่านกล่าวดังนั้น ดื่อกดีใจยินดีปรีดาเป็นที่สุด จึงกราบ ลาอาจารย์พาลูกชายกลับบ้าน ทำการบำรุงรักษาเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด ภายในเมืองสาวัดถึนั้น ยังมี ครอบครัวคนจนครอบครัวหนึ่ง มีลูกชายซึ่งเกิดพร้อมไปกับลูกชายเศรษฐี

อยู่ต่อมาลูกชายคนจนเจริญวัย พ่อแม่จึงพาไปหาอาจารย์ ให้ทำการตรวจตราดวงชะตา เมื่ออาจารย์ตรวจดูชะตาลักษณะแล้ว จึงเอ่ยปากบอกกับคนจนว่า คุณรผู้ยากไร้ ลูกชายของท่าน คนนี้ ต่อไปภายภาคหน้าต้องเป็นทาสรับใช้เขาจนตลอดชีวิต

คนยากจนได้ฟังอาจารย์ทำนายแล้ว รู้สึกไม่สบายใจอย่างยิ่งไม่เหมือนลูกชายเศรษฐี มีทรัพย์ ลูกชายเรายากจนต้องเป็นทาสเขา ทั้งสองสามีภรรยาคนจนก็ลาอาจารย์กลับบ้าน ทำการ เลี้ยงดูบำรุงรักษาพร้อมทั้งได้พำร่าสอนลูกชายว่า

คุณร ลูกรักของพ่อแม่เอ๋ย ต่อไปภายภาคหน้า ถ้าลูกชายเศรษฐีมีทรัพย์ได้ครองเสด็จตร พ่อกับแม่เจ้าตายไปแล้ว ลูกจงไปหาท่านเศรษฐี ขอเป็นทาสรับใช้ทำงานให้เขา เมื่อเจ้าไปหา ท่านเศรษฐี ท่านคงไม่ดูแคลน คงรับลูกไว้เป็นทาสแน่

ต่อมาลูกชายคนจนเติบโตใหญ่ พ่อแม่แก่เฒ่าตายจากไป แต่ยังคงจดจำคำพำร่าสอนของพ่อแม่ ได้ไม่ลืม เมื่อได้จัดการศพพ่อแม่เสร็จแล้วลูกชายคนจนจึงได้ไปหาเศรษฐีที่บ้าน พบเศรษฐีนั่งอยู่ บนบ้าน จึงเข้าไปกราบแล้วกล่าวขึ้นว่า คุณรท่านเศรษฐีมีทรัพย์ผู้เจริญ ในชาตินี้ข้าพเจ้ายากจน ที่สุด ชาติหน้าข้าพเจ้าไม่ต้องการความยากจนขั้นแค่นี้อีก จึงขอรับข้าวเปลือกจากท่านเศรษฐี ลัก 7 เมล็ด เป็นราคาค่าตัวของข้าพเจ้า จะขอรับใช้ท่านเศรษฐีเป็นทาสตลอดชีวิตหาไม่ ข้าพเจ้า จะเอาข้าวเปลือก 7 เมล็ดนี้ ไปหว่านที่นาพร้อมกับท่านเศรษฐี ได้ข้าวเปลือกมาจะทำบุญทาน หนีความยากจนในชาติหน้าด้วยเถิด

เศรษฐีผู้สามีได้ฟังหนุ่มคนจนแล้วจึงบอกกับเศรษฐีภรรยาว่า ลูกคนจนนี้ช่างพูดจามั่นคง หนักแน่นชัดเจน มีความสุภาพเรียบร้อยมีสง่าราศี คงหลงชาติในอดีตกาลจึงได้มาเกิดผิด ในตระกูลคนจน เรารับไว้เป็นทาสรับใช้เราเถิด เมื่อเศรษฐีสามีกล่าวกับเศรษฐีภรรยาแล้ว จึงหยิบ เอาข้าวเปลือก 7 เมล็ดออกมามอบให้หนุ่มคนจน ลูกชายหนุ่มคนจนได้รับข้าวเปลือก 7 เมล็ด จากเศรษฐีแล้วห่อเอาไว้ชายผ้าอย่างมั่นคง

หนุ่มคนจนตั้งใจทำการงานปรนนิบัติเศรษฐีทั้ง 2 คน อย่างขยันขันแข็ง ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย บำเพ็ญตนเป็นคนขยัน นอกดึกตื่นเร็วทุกวันกว่าทาสคนอื่น ๆ งานการที่ผู้อื่นไม่ทำ ก็รับทำเสีย สถานที่คนอื่นไม่ยอมไป ก็รับเอาไป รับทำกิจการงานสารพัดชนิด โดยไม่คิดรังเกียจเกียจงอน เศรษฐีทั้ง 2 คนมองเห็นความขยันขันแข็ง และมีความตั้งใจทำงานจริง ๆ จึงแต่งตั้งให้หนุ่มคนจนรับตำแหน่งหัวหน้าคนงานทั้ง 10 แสน

เมื่อถึงฤดูกาลทำนา หว่านกล้า หนุ่มคนจนแยกไปหว่านข้าวกล้าของตัวเองต่างหาก ทำอยู่เช่นนี้ 7 ปี ที่นาของเศรษฐีคับแคบไม่พอหว่านเสียแล้ว เศรษฐีสามีภรรยาได้เห็นการทำงานของหนุ่มคนจนเป็นที่ถูกใจ พอใจรักใคร่ดังลูก จึงได้ปรารภขึ้นว่า

เวลานี้ ลูกชายของเราเอง มันเห็นการงานมีมากมาย มันทำเป็นหูไปนาตาไปไร้เสีย ไม่สนใจ ได้แต่เที่ยวเตร่ไปมากับพวก ดีแต่จะกิน จะเอาเงินทองไปใช้จ่าย ทับถมอยู่กับเราทำเฉย ๆ ไร้ลูกคนจนก็ไม่ได้ เราจำเป็นต้องให้หนุ่มลูกคนจนออกไปทำมาหากินส่วนตัวต่างหาก ทรัพย์สินที่หนุ่มลูกคนจนทำไว้ให้เรานั้น มันตอบแทนบุญคุณเรา จึงเรียกหนุ่มลูกคนจนเข้ามาหา และกล่าวขึ้นว่า

ดูกร ลูกรัก ลูกได้ทำงานให้เรา อุบัติเราเป็นเวลานานแล้ว เราทั้งสองพร้อมใจกันต้องการให้ลูกออกไปทำมาหากินเองอย่างอิสระ ข้าทาส วัวควาย เงินทอง และเสื้อผ้าอาภรณ์ใด ๆ ที่ลูกชอบใจพอใจจงเลือกสรรเอาไปเถิด ลูก เราทั้งสองมอบให้ด้วยความเต็มใจ

หนุ่มคนจนได้ยินแล้ว จึงก้มลงกราบเศรษฐีทั้งสอง และกล่าวว่า ได้ขอรับท่านผู้มีพระคุณแล้ว ลงไปยังที่อยู่ของตนเก็บรวบรวมข้าวของเงินทองที่มีอยู่เข้าเป็นห่อเรียบร้อยแล้วขึ้นไปกราบลาเศรษฐีทั้งสอง เมื่อลูกคนจนขึ้นมากกราบลาจึงได้กล่าวขึ้นอีกว่า ดูกรลูกรักแก้วแหวนเงินทอง ของที่ต้องการพอใจ ลูกจงเลือกสรรไปเถิด และเงินทองที่นำมากราบลาเรานั้น จงเอาไปด้วย กราบลาแล้ว หนุ่มคนจนก็จากไป

นับจากวันนั้นเป็นต้นมา หนุ่มคนจนใช้ความวิริยะ อุตสาหะตั้งหน้าทำมาหากินเก็บหอมรอมริบ ร่ำรวยมากขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นมหาเศรษฐี มีเงินทองทรัพย์สินสมบัติมากกว่าเศรษฐีทั้ง 2 ถึง 10 เท่า มีเพชรนิลจินดา แก้วแหวนเงินทองเหลือที่จะคณานับ มีสินค้าราคาแพงที่สุดที่คนอื่นไม่สามารถซื้อหามาได้ ในที่สุดเป็นมหาเศรษฐีร่ำรวยทรัพย์สินมหาศาล ไม่สามารถประมาณได้

ขอกุลบุตรธิดาทั้งหลายจงเอาแบบอย่างลูกคนจนซึ่งใจที่ย่อมตัวเป็นทาสเศรษฐีคนนั้น ทำการงานก็จงปฏิบัติด้วยความวิริยะอุตสาหะอย่าได้ทำผิดคิดร้ายให้ใคร ๆ เขาเกลียดเคียดฉันท์ ลากยศสักการะจะมีมาถึงท่านเอง

ถ้าเป็นลูกของพ่อแม่ท่านสั่งสอนวิชาการใด ๆ เราจดจำไม่ค่อยได้ เล่าเรียนไม่ทันเขา ถ้าเราใช้ความวิริยะอุตสาหะแล้วก็เรียนจบได้อย่างสบาย

ตัวอย่าง ตำนานเกี่ยวกับหงส์ ชาวมอญมีความเกี่ยวข้องกับหงส์มาก ถือว่าหงส์เป็นสัญลักษณ์ของคนมอญเลยทีเดียว การนับถือหงส์นี้สืบเนื่องมาจากตำนานเกี่ยวกับการตั้งกรุงหงสาวดี โดยมีเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาในพงศาวดารมอญพม่าว่า ดินแดนที่เป็นที่ตั้งเมืองหงสาวดีนั้น เดิมเป็นทะเล เมื่อน้ำแห้งจะเห็นภูเขาสูง มองแต่ไกลเหมือนเจดีย์ และเมื่อน้ำขึ้นเปี่ยมฝั่งก็ยังสามารถมองเห็นภูเขาโผล่พ้นน้ำได้ ในครั้งนั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาถึงที่ตั้งเมืองหงสาวดี พระพุทธองค์มีพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกได้ทอดพระเนตรหงส์ทองสองตัวกำลังเล่นน้ำอยู่ ทรงทำนายว่าภายหน้าบริเวณที่หงส์ทองเล่นน้ำจะเป็นมหานคร ชื่อว่าเมืองหงสาวดี ต่อมาได้มีเจ้าชายมาสร้างเมืองในที่ที่หงส์ทองเคยเล่นน้ำ ฉะนั้นชาวมอญจึงใช้รูปหงส์เป็นสัญลักษณ์ให้ทราบว่าเป็นคนมอญเสมอ โดยมีกสรูปหงส์ไว้บนยอดเสาประจำที่วัดเพื่อระลึกถึงความเป็นชาติและเพื่อเป็นเครื่องเชิดชู เพราะถือว่าวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

1.2 ความเชื่อทางศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
ความเชื่อแบบพิธีพราหมณ์ เป็นต้น

1.3 ความเชื่อส่วนบุคคล เช่น การเคารพผู้อาวุโส บรรพบุรุษ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

2.1 ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน

- การละเล่นของเด็ก เช่น มอญซ่อนผ้า ตีจับ ลูกช่วง เล่นชายของ เป็นต้น
- การละเล่นของผู้ใหญ่ เช่น กระบี่กระบอง เพลงเรือ เพลงระบำไกลบ้าน

การแข่งขันเรือ ชักคะเยอ ตะกร้อ สะบ้า เป็นต้น

ตัวอย่างการละเล่นพื้นบ้าน

ตีจับ ใช้ผู้เล่นกี่คนก็ได้ แบ่งเป็น 2 ฝ่ายเท่า ๆ กัน ให้ทั้งสองฝ่ายจับไม้สั้นไม้ยาวว่าใครจะเริ่มตีก่อน ฝ่ายที่ตีก่อนเริ่มเล่นโดยเลือกพวกของตนคนหนึ่งเข้าไปตี คนตีจะออกเสียง ตี หรือ หีมเข้าไปในแดนฝ่ายตรงข้าม เขามือพยายามแตะฝ่ายตรงข้าม ในขณะที่เดียวกันฝ่ายตรงข้ามต้องคอยยืดตัวไว้ไม่ให้กลับเข้าแดนของตนได้ จนกว่าจะขาดเสียง ผู้นั้นต้องมาเป็นเชลยของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ถ้าสามารถหนีกลับเข้าแดนของตนได้ คนที่ถูกแตะจะก็คนก็ตามต้องไปเป็นเชลยสลับกัน เมื่อมีฝ่ายของตนเป็นเชลยผู้ที่ตีคนต่อไปต้องพยายามช่วยพวกของตนกลับมาให้ได้ ฝ่ายตรงข้ามต้องคอยกันไม่ให้แตะกันได้ ถ้าแตะกันได้เชลยจะได้กลับแดนของตน เล่นกันเช่นนี้จนกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะหมดตัวผู้เล่นก่อน ฝ่ายชนะมีสิทธิ์จะปรับฝ่ายแพ้ให้ทำอะไรก็ได้

กระบี่กระบอง กระบี่กระบองของจังหวัดนนทบุรีสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของเมือง เพราะทำเลที่ตั้งอยู่ในเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญทั้งการค้าขายและการยุทธ

ลักษณะกระบี่กระบอง เดิมเป็นการละเล่นของทหารในยามว่างศึกสงคราม โดยจำลองอาวุธขึ้นใช้รำยาหรือฝักปรีอี่ให้มีความชำนาญในการใช้อาวุธ และให้ผู้เล่นมีความกล้าหาญ ต่อผู้ดูการรบจริง ได้แก่ กระบี่ กระบอง พลอง ทวน ง้าว ดาบ ปัจจุบันยังคงมีลักษณะท่าทางการละเล่น และใช้อาวุธเช่นเดิม กำหนดให้เป็นกีฬาพื้นบ้านและศิลปะการป้องกันตัว

2.2 ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน เช่น หนังใหญ่ ลิเก โขนซักรอก หุ่นละครเล็ก หุ่นกระบอก การรำมอญ ปี่พาทย์มอญ เครื่องสายมอญ ซอด้วง จะเข้ ฉิ่ง เป็นต้น

ตัวอย่าง หุ่นละครเล็ก เป็นศิลปะการแสดงประเภทหนึ่ง คล้ายหุ่นกระบอก มีลักษณะที่แปลกไปจากหุ่นกระบอกทั่วไป แม้ว่าจะมีแกนสำหรับจับตัวหุ่นซึ่งซ่อนอยู่ภายใน แต่มีส่วนที่เป็นแขนขาชัดเจนเหมือนกับคน ย่อส่วนให้เล็กกลง นอกจากนั้นลีลาการเคลื่อนไหวของตัวหุ่นก็เป็นเช่นเดียวกับคน ซึ่งจะต่างจากหุ่นกระบอก ซึ่งจะเคลื่อนไหวได้เฉพาะหัวและมือเท่านั้น ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ หุ่นละครเล็กจะใช้ผู้เชิดถึง 3 คน ต่อหุ่น 1 ตัว

หุ่นละครเล็กมีรูปแบบเช่นเดียวกับหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ มีกลไกภายในโดยอาศัยเส้นด้ายหรือเส้นเอ็นและรอก เพื่อผู้เชิดจะได้ใช้บังคับให้ส่วนต่าง ๆ ของหุ่นเคลื่อนไหวได้ เครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กเป็นแบบโขนละคร กล่าวคือมีเครื่องประดับ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าที่ปักลวดลายด้วยเลื่อม กำไล อินทรรณู ทับทรวง ฯลฯ เหมือนกัน

การเชิดหุ่นละครเล็กโดยเฉพาะตัวสำคัญ ๆ เช่น ตัวพระ ตัวยักษ์หรือลิง จะต้องมีผู้เชิด 2-3 คนต่อตัว โดยผู้เชิดที่เป็นหลักจะเป็นผู้จับแกนไม้หรือเดือยก้านคอกที่ใช้บังคับส่วนหัว ส่วนมือขวา จับก้านเหล็กซึ่งใช้สำหรับบังคับมือข้างขวาของตัวหุ่น ซึ่งจะมีรอกติดอยู่เพื่อบังคับให้มือของหุ่นเคลื่อนไหวได้ ส่วนผู้ช่วยอีก 2 คนนั้น คนหนึ่งจะทำหน้าที่จับก้านไม้ซึ่งใช้บังคับมือข้างซ้ายของหุ่น และอีกคนหนึ่งจะใช้มือทั้ง 2 ข้างคอยจับเดือยที่อยู่ใต้เท้าของตัวหุ่น เพื่อที่จะคอยยกเท้า เปลี่ยนเท้าให้สัมพันธ์กับท่ารำ ประการสำคัญผู้ที่เชิดจะต้องเป็นโขนละครจึงจะทำให้การเชิดหุ่นละครเล็กมีลีลาที่งดงาม ได้อารมณ์ตามบท ส่วนการเชิดหุ่นตัวนางจะใช้คนเพียง 2 คน และถ้าเป็นหุ่นตัวตลกจะใช้คนเชิดเพียงคนเดียวเท่านั้น

หุ่นละครเล็กแม้จะไม่ได้เกิดขึ้นในจังหวัดนนทบุรี แต่นายสาคร ยังเขียวสด หรือใจหุ่ยส์ ซึ่งเป็นผู้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่นั้นได้เล่าประวัติของตนเองได้ว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนนทบุรีเช่นกัน กล่าวคือ ท่านเกิดในท้องที่ของจังหวัดนนทบุรี ซึ่งได้ติดตามพ่อและแม่ นำคณะละครเดินทางไปแสดงโดยล่องเรือไปตามแม่น้ำ ลำคลอง ในจังหวัดนนทบุรี

2.3 ศิลปะด้านโบราณสถานโบราณวัตถุเช่น วัดเขมาภิรตาราม วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร พระมหาเจดีย์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระพุทธมหาโลกาภินันท์ปฏิมา พระนันทมุนินทร์ พระศิลาขาว พระปรางค์วัดปรางค์หลวง พระมหารามัญเจดีย์ พระเจดีย์อย่างกุ่ม พระไตรปิฎกอักษรอมฤต ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดชมภูเวก ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดประสาธ ศาลากลางจังหวัดนนทบุรีหลังเก่า เป็นต้น

ตัวอย่างโบราณสถาน โบราณวัตถุ

วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี

วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร เดิมเป็นบริเวณป้อมเก่าริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงกันข้ามกับบ้านตลาดขวัญ เมืองนนทบุรี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงมีพระราชดำริให้สร้างวัดขึ้นในบริเวณป้อมเก่า ซึ่งเป็นนิเวศสถานเดิมของพระอัยกา พระอัยกี และเป็นที่ประสูติของสมเด็จพระศรีสุลาไลย พระบรมราชชนนีในพระองค์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เป็นแม่กองสร้างวัดพระราชทานนามว่า วัดเฉลิมพระเกียรติ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงก่อพระฤกษ์พระอุโบสถ เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2390 การสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติยังคงค้างอยู่ มาแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติแล้ว ทรงรับภาระในการก่อสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติต่อมา เพื่อเป็นการสนองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) เป็นแม่กองบูรณปฏิสังขรณ์จนแล้วเสร็จทั้งพระอาราม โปรดเกล้าฯ ให้จัดการผูกพันธสีมาวัดเฉลิมพระเกียรติ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2394 ทรงมีพระราชศรัทธาบำเพ็ญพระราชกุศลและทำนุบำรุงวัดเฉลิมพระเกียรติ อยู่เสมอ ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2397 เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราไปพระราชทานพระกฐิน ณ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร และโปรดเกล้าฯ ให้แห่พระบรมธาตุขึ้นบรรจุในพระเจดีย์ ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2401 โปรดเกล้าฯ ให้แห่พระศิลา 3 องค์ จากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปประดิษฐานในพระอุโบสถ และวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2401 โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระบรมอัฐิพระชนกพระชนนี ไปประดิษฐานในพระอุโบสถด้วย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้างกุฏิใหม่สำหรับพระสงฆ์ บูรณะถนนหน้าพระอุโบสถ พื้นพระอุโบสถ พื้นพระวิหาร พระเจดีย์ และก่อเขื่อนหน้าวัด กำแพงซุ้มสีมา

วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2504 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและเจ้าหญิงอเล็กซานดราแห่งเคนท์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงลอยพระประทีป ณ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร

พระนันทมุนินท์ พระพุทธรูปประจำเมืองนนทบุรี อยู่ที่วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด พระศาสนโสภณ (อ่อน) เจ้าคณะมณฑลกรุงเทพฯ สร้างเป็น พระพุทธรูปประจำเมืองนนทบุรี พระยาราชสงครามเป็นผู้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ด้านใต้ พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหาร มีประเพณีของเมืองนนทบุรีสืบมา เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีย้ายมาดำรงตำแหน่งใหม่ ได้จัดพิธีรับอย่างเป็นทางการพร้อมมีพิธี นมัสการพระพุทธรูปประจำเมืองนนทบุรีที่วัดปรมัยยิกาวาสวรวิหารแห่งนี้

2.4 วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ เป็นต้น

ตัวอย่างวัฒนธรรมในท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย

ผู้ชาย นุ่งผ้าสีพื้น ทอเป็นตาเล็ก ๆ ยาวกรอมเท้า ป้ายมาทบด้านหน้า เหน็บพันเป็น ปมแน่นไว้ที่เอว ใส่เสื้อแขนแคศอก ผ่าหน้า ติดกระดุม มีกระเป๋าทึบหรือเหนียวข้างละใบ

ผู้หญิง นุ่งผ้าเป็นลายสีเหลี่ยมเล็ก ๆ หรือ ลายเป็นแถบยาว ไม่ได้เย็บติดกันเป็นถุง ป้ายทอไว้ด้านหน้า มัดเป็นปมไว้ที่เอวแล้วห่มผ้าสะไบ สีสดใสต่าง ๆ

2.5 ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีการเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การทำศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการทำบุญออกพรรษาของมอญ การตักบาตรทางน้ำ การแห่หางหงส์ เป็นต้น

ตัวอย่างประเพณี การแห่หางหงส์ เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญในจังหวัด นนทบุรี จัดทำกันในวันสงกรานต์ มอญนับถือหงส์เป็นสัตว์ชั้นสูงที่ให้คุณ ไม่ว่าจะอพยพไปที่ไหน ก็ตาม จะต้องสร้างรูปหงส์ไว้บนยอดเสาเป็นเครื่องหมาย เหมือนกับคนไทยที่นับถือครุฑ

ประเพณีการแห่หางหงส์ มอญเรียกว่า แห่สะต๊ะโน้ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า แห่โน้ หมายถึง แห่หงส์ ก่อนวันสงกรานต์ ชาวมอญจะไปชุมนุมกันที่วัด เพื่อช่วยกันเย็บผ้าที่จะทำหางหงส์และ ดอกไม้ประดับหางหงส์ ผ้าที่ใช้ทำหางหงส์ยาวประมาณ 3 เมตร กว้าง 1 เมตร มีรูปร่างคล้ายธง คือ ทางหัวใหญ่กว่าทางหางเล็กน้อย เน้นขอบเย็บเข้ากับเชือกตลอดทั้งผืน ใช้ไม้ไผ่ผูกขวางผืนผ้า เพื่อให้กางออก เอาดอกไม้ประดับสีรุ้งประดับตามข้างและตรงกลาง ตรงหัวมีตะกร้อสานด้วยหวาย 1 ใบ ลูกตะกร้อติดดอกไม้ ส่วนหางมีตะกร้อ 2 ใบ ผูกติดห้อยไว้ ตะกร้อใบสุดท้ายนิยมเอาด้ายสี หรือผสมคนผูกไว้เพื่อให้เกิดความสวยงาม เวลาลมพัดจะดูพลิว สำหรับลูกตะกร้อติดไว้เป็นการถ่วง หางให้ผ้ากางออกทางท่อนหัวและทางท่อนหางแต่ละด้านสีแตกต่างกันตามผืนผ้า เจาะรูช่องลม เอาไว้ไม่ให้ผ้าขาดเวลาลมพัดแรง

การแห่หางหงส์ คนหนุ่มสาว คนแก่เฒ่าร้องรำเป็นขบวนกลองยาวอย่างสนุกสนาน มีคนถือบาตรแห่โน้ไปเพื่อให้คนที่ศรัทธาทำบุญบริจาค จากนั้นนำเงินและหางหงส์ไปถวายพระ พระจะให้ศีลให้พร แล้วนำไปแขวนที่ไม้ได้ตัวหงส์ การแห่หางหงส์นี้ยังเป็นการรำลึกถึง เมืองหงสาวดีด้วย

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง

3.1 การเกษตร ได้แก่ การทำนา การทำสวนผลไม้ ทำสวนพืชผัก ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับและนาบัว การเลี้ยงสัตว์ การประมง

ตัวอย่าง การทำสวนไม้ดอกไม้ประดับและนาบัว (เก็บดอก) ไม้ดอกไม้ประดับที่ปลูกได้แก่ กุหลาบ กล้วยไม้ เบญจมาศพันธุ์เหลืองไข่ เยอปีรา มะลิ ดาวเรือง แอสเตอร์ นาบัว (เก็บดอก) หญ้าสนาม ฯลฯ แหล่งที่ทำมากที่สุดอยู่ที่อำเภอบางกรวย บางใหญ่ ไทรน้อย และบางบัวทอง ถนนสายสำคัญที่ผ่านย่านสวนดังกล่าว คือ ถนนตลิ่งชัน - บางบัวทอง ชาวสวนได้นำไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิดมาวางจำหน่ายทั้งสองฝั่งถนน ทำให้ถนนสายนี้มีสีสันสวยงาม ชาวเมืองนนทบุรีตั้งชื่อให้ใหม่ว่า **ถนนสายดอกไม้** ได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของผู้คนโดยทั่วไป

3.2 อุตสาหกรรมในครัวเรือน แบ่งออกเป็น

(1) ประณีตศิลป์ เป็นอาชีพที่สืบทอดเฉพาะในครอบครัว คล้ายกับเป็นมรดกของครอบครัว ทำกันเป็นเวลานาน ตั้งแต่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทำด้วยใจรักผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ลักษณะของเนื้องานมีความละเอียดอ่อน มีหลายขั้นตอน ต้องใช้เวลานาน ได้แก่ การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก การทำหัวโขน การทำหนังใหญ่ การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง การแทงหยวก

- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการผลิตเครื่องดนตรีอังกะลุงที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ บ้านของนายพัฒน์ บัวท่ง บุตรชายที่สืบทอดมรดกทางดนตรีไทยมาจากศิลปินแห่งชาติท่านหนึ่ง ชื่อว่า นายเฉลิม บัวท่ง ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในด้านดนตรีไทยเป็นเลิศ

วัสดุที่ใช้ อังกะลุงที่เป็นผลงานของนายพัฒน์ บัวท่ง มีส่วนประกอบที่ทำขึ้นจากไม้ไผ่เป็นวัสดุสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงดัง ซึ่งมีมากในท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย วัสดุที่ใช้ในการทำอังกะลุง ประกอบด้วย

ไม้ไผ่ลาย หรือไม้ไผ่อื่น ๆ ที่ไม่มีเยื่อไม้ มีเนื้อหนาไม่เกินครึ่งเซนติเมตร

ไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง เป็นวัสดุอีกชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับทำราง

ไม้เต็ง ไม้ก้านเหลืองหรือไม้โมกข์ เป็นไม้เนื้อแข็งใช้สำหรับทำก้านหรือหลัก ถ้าเป็นไม้ที่มี สีสวยงามอยู่ในตัว ประกอบเสร็จแล้วไม่ต้องทาสีก็ได้

กระดาษทราย ใช้สำหรับขัดชิ้นส่วนของอังกะลุงให้เรียบร้อย

สีน้ำมัน ใช้ทาตัววางและหลักรวมทั้งข้อให้ดูสวยงาม

ด้าย ใช้ผูกยึดส่วนต่าง ๆ ของอังกะลุง

น้ำมันเคลือบเงา ใช้ทาเคลือบเงาส່ว่นต่าง ๆ ของอังกะลุงให้สวยงาม

วิธีการผลิต

ขั้นตอนที่ 1 ตัดไม้ฝ่อกออกเป็นขนาดต่าง ๆ กัน 1 ปล้องบ้าง 2 ปล้องบ้าง ตามความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 นำไม้ฝ่ที่ตัดไว้ไปตากแดดให้แห้ง ประมาณ 7-10 วัน

ขั้นตอนที่ 3 นำไม้ฝ่มาย่างไฟ โดยใช้ไฟอ่อน ๆ เพื่อให้ไม้ฝ่แห้งสนิทและมีน้ำมันออกมาหล่อเลี้ยงผิวให้สวยงาม

ขั้นตอนที่ 4 นำไม้ฝ่ที่ย่างแล้วไปอบในห้องอบร้อน ซึ่งในห้องนี้จะเป็นทั้งห้องอบความร้อน และห้องเก็บไม้ฝ่พร้อมที่จะนำไปใช้งานในขั้นต่อไป มีลักษณะเป็นห้องก่ออิฐถือปูน มีทางเข้าเพียงด้านเดียว ภายในจัดทำเป็นชั้นสำหรับวางไม้ฝ่ กลางห้องมีถังสำหรับบรรจุเชื้อเพลิงที่ใช้เศษวัสดุ ส่วนที่ไม่ใช้แล้ว ส่วนชั้นบนทำเป็นที่ตากไม้ฝ่ตามขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 5 นำไม้ฝ่ที่ผ่านการอบในห้องอบร้อนแห้งสนิทดีแล้ว มาตกแต่งด้วยมีดให้เป็นตัวอังกะลุง

ขั้นตอนที่ 6 วิธีการประกอบอังกะลุง นำส่วนต่าง ๆ ของอังกะลุงมาประกอบให้เป็นตัวอังกะลุง

ขั้นตอนที่ 7 เมื่อประกอบเป็นตัวอังกะลุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำอังกะลุงไปตกแต่งทาสีหรือน้ำมันเคลือบเงาตามความต้องการ

ขั้นตอนที่ 8 เมื่อสีแห้งสนิทดีแล้ว นำอังกะลุงไปอบในห้องอบเย็น เป็นห้องที่ติดเครื่องปรับอากาศ ดูดความชื้นสัมพัทธ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เนื้อไม้ฝ่แห้งสนิทจริง ๆ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อสภาพของเสียง เสร็จแล้วจึงนำไปเล่นในวงต่อไป

(2) หัตถกรรม ได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผา การสานแข่งปลาทุ

- การทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาที่ทำ เป็นชนิดไม่เคลือบ 2 ประเภท คือ ประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือนทั่วไปแบบเกลี้ยง ๆ ไม่มีลวดลาย ได้แก่ โถง อ่าง กระถาง ครก กระทะ กระทะขนมครก หม้อข้าว หม้อแกง หม้อน้ำ หม้อน้ำตาล หม้อน้ำมนต์ และประเภทสวยงามเป็นของฝากของที่ระลึก มีลวดลายสวยงามที่เรียกว่า หม้อน้ำลายวิจิตร ส่วนมากทำเป็นหม้อน้ำดื่ม หม้อน้ำมนต์ หม้อข้าวแช่ เพื่อถวายพระสงฆ์ และเป็นของกำนัลแก่ผู้ที่เคารพนับถือในโอกาสพิเศษ

ซึ่งทางราชการได้นำภาพหมอน้ำลายวิจิตรนี้มาใช้เป็นตราประจำจังหวัด แหล่งที่ทำเครื่องปั้นดินเผาเมืองนนทบุรีมี 2 แห่ง ที่บ้านหม้อ (บ้านตะนาวศรี) ตำบลตะนาวศรี (ปัจจุบันคือตำบลสวนใหญ่) อำเภอเมืองนนทบุรี ทำประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือน และที่เกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด ทำทั้ง 2 ประเภท

ดินที่นำมาทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นดินตามท้องนา ในอำเภอปากเกร็ดมีอยู่ 2 แห่ง คือ บริเวณท้องนาใกล้วัดศาลากุน เกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด และบริเวณท้องนา บ้านแหลมใหญ่ ตำบลคลองพระอุดม ลักษณะเป็นดินเหนียวสีนวลปนเหลือง เนื้อดินจับกันเป็นก้อนแน่นไม่ร่วนซุย ไม่มีวัชพืช กววดทรายปะปน เมื่อนำมาทำเครื่องปั้นดินเผาแล้ว จะมีสีแดงตามแบบธรรมชาติของดินเนื้อแข็ง แกร่งทนทาน ไม่แตกง่าย เวลาที่มีการซื้อขายกันจะใช้ไม้เคาะเพื่อฟังเสียงพิสูจน์ความแข็งแรงแห่งเนื้อดินกัน ผู้ที่มาซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าเชื้อสายมอญจากเมืองสามโคก

ปทุมธานี นำล่องเรือไปขายหลายเมือง เช่น สุโขทัย อุตรดิตถ์ ปราจีนบุรี เพชรบุรี เป็นที่นิยมกันมาก

การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวเมืองนนทบุรี เป็นอาชีพที่ทำรายได้อย่างสม่ำเสมอ สร้างฐานะได้อย่างมั่นคงให้แก่ครอบครัว แม้ในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี โดยการนำวัสดุชนิดต่าง ๆ มาทำเป็นภาชนะใช้ในครัวเรือนแทนที่ภาชนะเครื่องปั้นดินเผามากขึ้น แต่การทำเครื่องปั้นดินเผา ครก อ่าง กระจ่าง ชุดของฝากของที่ระลึกประเภทสวยงามก็ยังเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้ อีกทั้งกระทรวงอุตสาหกรรมได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นสินค้าส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ ทำให้ชาวนนทบุรีได้ใช้ดินที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้เป็นประโยชน์ ตามที่ตนถนัดได้มากขึ้น

3.3 การทำอาหารคาว-หวาน ได้แก่ ต้มยำ ต้มหม้อกะลาไก่ แกงกะทิอุ่นเส้น การทำขนมจีน การทำขนมลูกชุบ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง

3.4 การค้าขาย ได้แก่ ขายข้าว ผลไม้ พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

4.1 การขยายพันธุ์ผลไม้ให้เจริญเติบโตเร็ว ออกผลเร็ว มีขนาดใหญ่ ออกผลเกือบทั้งปี เช่น การพัฒนาสายพันธุ์ขนุนพันธุ์เบาเมืองนนท์และการขยายพันธุ์ โดยการเปลี่ยนสถานที่ปลูกหรือนำยอดพันธุ์ไปเปลี่ยนกับต้นขนุนที่มีอายุประมาณ 16 ปี เทคนิคการเปลี่ยนยอดขนุนด้วยหลอดกาแฟ การขยายพันธุ์กระท้อนโดยวิธีติดตา

- เทคนิคการเปลี่ยนยอดขนุนด้วยหลอดกาแฟ ประมาณ พ.ศ. 2535 นายศิริศักดิ์พบว่า การขยายพันธุ์ขนุนที่มีขนาดใหญ่ คายน้ำได้มาก เมื่อทำการทาบกิ่งไว้ประมาณ 2 เดือน แล้วตัดกิ่งมาเพาะชำมักจะตายง่าย เบอร์เซ็นต์การรอดตายต่ำจึงหันมาขยายพันธุ์ด้วยต้นตอขนาดเล็ก โดยประยุกต์จากตำราการขยายพันธุ์พืชที่ได้เล่าเรียนมา

การขยายพันธุ์โดยการเสียบยอดพันธุ์ดีในขนาดต้นตอขนาดเล็กนี้ เริ่มจากการเพาะเมล็ดใน กระถางขนาดเล็กสองนิ้วครึ่ง วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุผสมที่ประกอบด้วยทราย 1 ส่วน ขี้เถ้าแกลบ 1 ส่วน ดินครึ่งส่วน เมื่อต้นตอที่เพาะมีอายุ 20 วัน ถึง 1 เดือน ก็สามารถนำยอดพันธุ์ดีมาเสียบได้ เทคนิค การเสียบ คือ ต้องหายอดพันธุ์ดีที่มีขนาดเท่ากับต้นตอ เพื่อให้การเชื่อมประสานรอยแผลหลังการ เสียบของต้นตอและยอดพันธุ์ดีมีจุดเชื่อมมากที่สุด ใช้มีดตัดยอดของต้นตอออก โดยตัดให้สูงจาก ปากกระถางประมาณ 3 นิ้ว จากนั้นใช้หลอดกาแฟหรือสายยางที่มีขนาดเหมาะสมกับต้นตอ สวมลงไปบนต้นตอ แล้วผ่าครึ่งต้นตอให้แผลยาวประมาณ 1 นิ้ว หลอดกาแฟที่สวมยาวประมาณ 1.5 นิ้ว จากนั้นนำยอดขนาดพันธุ์ดีที่เตรียมไว้ โดยตัดยอดให้มีใบติดประมาณ 2-3 ใบ ใช้มีดโกน ฉีดตรงรอยตัดให้เป็นลิ้ม นำยอดพันธุ์ดีไปเสียบลงบนต้นตอที่ผ่าไว้ รูดหลอดกาแฟที่สวมกับ ต้นตอไว้ขึ้นมา ให้ส่วนบนของหลอดเสมอกับรอยแผล

การดูแลหลังการเสียบยอด ให้นำต้นขุ่นที่เสียบยอดแล้วไปปักไว้ในโรงเรือนพลาสติกที่ แสงสามารถผ่านเข้าได้ไม่เกิน 30% อาจทำเป็นเรือนเพาะชำที่มุงด้วยสะพานชั้นในทำเป็นโรงเรือน พลาสติกไม่ให้ลมเข้าได้ เวลารดน้ำควรรดที่พื้นช่วยให้ความชื้น อย่าฉีดน้ำเหมือนกับรดน้ำต้นไม้ ทั่วไปเด็ดขาด สิ่งที่ต้องระวังอีกประการหนึ่งคือ การป้องกันเชื้อรา อาจมีการฉีดพ่นโรงเรือนก่อน การดูแลขุ่นที่เสียบยอดแล้วอีกวิธีหนึ่ง คือ การบรรจุใส่ถุงพลาสติกขนาดใหญ่ แล้วห้อยไว้ตาม ฝาบ้านสักกระยะหนึ่ง แล้วจึงค่อยให้ได้รับแสงแดดทีละน้อย

หลังจากเสียบยอดแล้วประมาณ 20-30 วัน รอยต่อระหว่างต้นตอกับยอดพันธุ์ดีจะเชื่อม กันอย่างสนิท หลังจากนั้นอีกเล็กน้อยจึงเปลี่ยนลงกระถางใหญ่ แล้วปรับแสงให้ต้นขุ่นได้รับแสง มากขึ้นจนสามารถปลูกได้ตามปกติ ใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน การขยายพันธุ์ขุ่นด้วยวิธีนี้ อัตรา การรอดตาย 50 ต่อ 50 แต่ถ้าเป็นขุ่นพันธุ์อื่น ๆ ที่มีใบเล็ก อัตราการรอดตายจะมากกว่านี้

4.2 การทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม โดยการเลือกบริเวณกลางที่นาที่ปลูกข้าวไม่ค่อย ได้ผล สำหรับปลูกไม้ผลและพืชผักสวนครัว และเลือกที่ลุ่มต่ำขุดเป็นสระน้ำ เพื่อเลี้ยงปลา

4.3 การถนอมอาหาร เช่น ปลาแห้ง เนื้อแห้ง ปลารมควัน ขนุนกวน กระท้อนกวน ปลาเค็ม จาวตาลเชื่อม พุทราเชื่อม เป็นต้น

4.4 การรักษาโรคด้วยสมุนไพร เนื่องจากพบสมุดข่อยหรือสมุดไทยตำราแพทย์ และ หินบดยาจำนวนหลายชุดที่บางขุ่น อำเภอบางกรวย ดังนั้นผู้ที่มีความรู้เรื่องการแพทย์เป็นอย่างดี และทำหน้าที่เป็นหมอยา ปฐมพยาบาลโรคภัยไข้เจ็บจึงเป็นพระสงฆ์ โดยจะทำอย่างครบวงจร ตั้งแต่การปลูกสมุนไพรในสวนของวัด การปรุงสมุนไพรเป็นยา การบำบัดรักษาให้แก่ชาวบ้าน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น รับประทาน ทาแล้วนวดตามเนื้อตามตัว ห่อผ้าประคบตามตัว

ตัวอย่างบุคคลที่โดดเด่น ที่นับได้ว่า เป็นผู้รู้ในท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้ปฏิรูปพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยเป็นแบบประหยัด เรียบง่าย มีประโยชน์ จึงได้รับการขนานนามว่า ผู้ปฏิรูปพิธีกรรมของชาวพุทธไทย อีกทั้งคำสอนยังเน้นให้ชาวพุทธละทิ้งความเชื่อมงาย ทำงานอย่างหนัก ขยันยิ่งขึ้น ตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระพิศาลธรรมพาที (พระพยอม กัลยาโณ)เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว เป็นผู้ตั้งมูลนิธิสวนแก้ว เมื่อ พ.ศ. 2529 เพื่อเผยแผ่ศีลธรรมในพระพุทธศาสนา สนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้กระทำความดี ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนดีมีสัมมาชีพ จัดโครงการดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ถึง 13 โครงการ นอกจากนี้ พระพิศาลธรรมพาทียังได้รับการยกย่องให้เป็นพระนักเทศน์ชื่อดัง มีกลยุทธ์ในการบรรยายธรรมที่ทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้ความเพลิดเพลิน

หลวงพ่อดอน กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดสังฆทาน เป็นพระนักปฏิบัติธรรม นักเผยแผ่การปฏิบัติธรรมและนักสังคมนาสงเคราะห์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีของจังหวัดนนทบุรี

นายเสน่ห์ แจ่มจิราภักษ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูหลักสูตรช่างสิบหมู่ สาขาหมูช่างรัก ได้รับเลือกให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ของจังหวัดนนทบุรี และได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศในการส่งเสริมเข้าประกวด ของกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อ พ.ศ. 2539

นายเฉลิม บัวท้ง เป็นนักดนตรีผู้มีผลงานด้านการประพันธ์เพลงไทยเดิมและผลิตเครื่องดนตรีอย่างสร้างสรรค์ คือ การริเริ่มอังกะลุงไทยจาก 2 กระบอก เป็น 3 กระบอก เริ่มบรรเลงอังกะลุงประสานเสียงแบบสากล ได้รับพระราชทานโล่เกียรตินิยมจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะนักดนตรีตัวอย่างของสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2525 และได้รับประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี 2529

นายสกล แก้วเพ็ญภาค มีความสามารถทางด้านดนตรีไทยยอดเยี่ยม บรรเลงเพลงเล่นดนตรีไทยได้ทุกประเภท ที่ถนัดเป็นพิเศษ คือ ระนาดเอก เครื่องหนึ่งปีใน การขับร้องเพลงไทยเดิม มีผลงานดีเด่นมากมาย อาทิเช่น ได้รับพระราชทานรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ พร้อมใบประกาศเกียรติคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะ

ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ดนตรี ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2535
 รับประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง
 (ดนตรีไทย) ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2535

นายสาคร ยังเขียวสด หัวหน้าคณะลิเกและคณะละครที่ใช้ชื่อว่า โจหลุยส์ ขึ้นประสิทธิ์
 มีความสามารถในการแสดงนาฏศิลป์หลายประเภท ทั้ง โขน ละคร ลิเก การเชิดหุ่นละครเล็กและ
 การทำหัวโขน ได้รับรางวัลเกียรติยศมากมาย คือ ได้รับพระราชทานรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ
 ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะ
 ศิลปินดีเด่นสาขาศิลปะการแสดงละครเล็ก เมื่อ พ.ศ. 2535 ได้รับประกาศเกียรติคุณผู้มีผลงาน
 ดีเด่นทางวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) และ
 รับโล่เกียรติคุณเชิดชูเกียรติจากผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี เมื่อ พ.ศ. 2537 ต่อมายังได้รับ
 ประกาศเกียรติคุณเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) รับเครื่องหมายเชิดชู
 เกียรติเชิดชูศิลปินแห่งชาติจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2539

นายสุรเดช กิมเปียม ผู้มีความชำนาญด้านเป่าพาทย์ (ระนาดเอก) ผลงานสำคัญ ได้แก่
 ได้รับพระราชทานพระราชวโรกาสจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 ให้บรรเลงดนตรีไทยร่วมวง 3 ครั้ง ในงานสายใจไทย และงานอนุรักษ์มรดกไทยและยังได้รับ
 พระมหากรุณาธิคุณให้ได้เข้าไปร่วมบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูช่างสิบหมู่
 ร่วมบรรเลงเป่าพาทย์ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี เช่น งานสโมสรสันนิบาตเนื่องในวโรกาสที่รัฐบาล
 จัดเฉลิมฉลองวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น เป็นที่ปรึกษาและถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรี
 ให้กับชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

พันเอกชาติวัฒน์ งามนิยม ผู้มีความเชี่ยวชาญงานทางศิลปะสถาปัตยกรรมทั่วไป
 เป็นผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ เช่น พระอุโบสถ โรงเรียน ปรีดีธรรม
 วิหารคงคาราม ศาลาการเปรียญ ศาลาบำเพ็ญกุศล เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีผลงานทางศิลปะ
 สถาปัตยกรรมเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การทำโถงเหมเพื่อใช้ในการพระราชทานเพลิงศพ ฌาปนกิจศพ
 พระภิกษุตามวัดต่าง ๆ ทำฉากติดผนังศาลาการเปรียญแทนม่านกัน การทำธงตะขาบ ซึ่งชาวไทย
 ราษฎร์ใช้แสดงความเคารพ ถวายสักการะพระพุทธรูปเจ้า ในเทศกาลสำคัญ ๆ

นายพิศาล บุญผูก ผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านการทำเครื่องปั้นดินเผา ผลงานที่ได้รับคือ ได้รับพระราชทานโล่เกียรตินิยมและใบประกาศเกียรติคุณของคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะเป็นผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ประจำปี 2534 และได้รับพระราชทานโล่เกียรตินิยมคนไทยตัวอย่าง จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของมูลนิธิธรรมาใจ ประจำปี 2535

นายอำนาจ ให้เฉื่อย เป็นผู้สืบทอดการประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา สามารถผสมผสานศิลปะแบบเดิมกับแบบใหม่ได้อย่างกลมกลืน จนได้รับรางวัลต่างๆ ดังนี้ โล่รางวัลผลงานยอดเยี่ยมการประกวดศิลปะเครื่องปั้นดินเผาแห่งชาติ ครั้งที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2533 โล่รางวัลผลงานดีเด่นการประกวดศิลปะเครื่องปั้นดินเผาแห่งชาติ ครั้งที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2534 และโล่รางวัลผลงานดีเด่นการประกวดเครื่องปั้นดินเผาแห่งชาติ ครั้งที่ 6 โล่รางวัลและใบประกาศเกียรติคุณรางวัลชนะเลิศการประกวดผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาแบบไม่เคลือบ ในงานศิลปาชีพพิเศษบางไทร ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2535 และได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนจังหวัดนนทบุรี นำผลงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านไปแสดง ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เนื่องในพิธีเปิดปีรณรงศ์วัฒนธรรมไทย

นายพัฒน์ บัวท้ง เป็นผู้มีความสามารถในการผลิตอังกฤษ และรวมทั้งการให้ความรู้ด้านดนตรีไทยแก่สถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ

นายช่วย นุชน้อย เป็นผู้ปรับปรุงวิธีทำนาพร้อมนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ตามความเหมาะสม เช่น ใช้รถบรรทุกแทนคราด ใช้รถไถนาถ่วงเกี่ยวข้าว ริเริ่มการทำไร่นาสวนผสมทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น ผลงานที่ได้รับการยกย่อง คือ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มชาวนา ได้รับเชิญจากรายการเกษตรสนทนา เผยแพร่ออกอากาศที่สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ และเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาและเป็นแหล่งวิทยากรให้การศึกษาการทำไร่นาสวนผสมแก่คณะผู้เข้ารับการอบรมเพื่อเป็นผู้พิทักษ์รักษาวัฒนธรรมของจังหวัดนนทบุรี ใน พ.ศ. 2539

พระครูปลัดทองดี จิตวดี รองเจ้าอาวาสวัดชลอ อำเภอบางกรวย ปริญญาสมณไพโรรักษาโรค จำนวน 9 โรค ได้แก่ เหน็บชา ปวดหัวข้างเดียว ไขมันอุดตันในเส้นเลือด บวมทั้งตัว ปวดหลังปวดเอว ลมวิงเวียนหน้ามืดตาลาย ลมจุกเสียดหน้าอก ไข้ทับระดู

จากสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีดังกล่าว จะเห็นได้ว่า จังหวัดนนทบุรีมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นที่ขึ้นชื่อและทำรายได้ให้กับชาวเกาะเกร็ดแล้ว ภาพหมอน้ำลายวิจิตรที่เป็นเครื่องปั้นดินเผายังเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนนทบุรีอีกด้วย ดังนั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่งในจังหวัดนนทบุรีจึงควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึก ผูกพันและหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษได้สร้างและสั่งสมมา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อังกุล สมคะเนย์ (2535) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน เห็นด้วยและได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ด้วยวิธีการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือหรือช่างเทคนิคชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนปัญหาที่พบ คืองบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านนโยบายและการนิเทศติดตามผล ตลอดจนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตร

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของชุมชน ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและการกระทำ โดยเจ้าอาวาสวัดในชุมชน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีโดยขึ้นอยู่กับบุคคลหลักคือ ผู้บริหารโรงเรียน และตามที่หลักสูตรแม่บทได้กำหนดแนวทาง โดยเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนได้ ผลจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดประเมินผลการเรียน ในเรื่องนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการใช้หลักสูตร ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจทางวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวโน้มทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ ความใส่ใจทางวิชาการของครูผู้สอนที่แตกต่างกัน ทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลต่างกัน

กิตติพิศ ศิริสุตร (2538) ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และนำภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องคติ ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในลักษณะของการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับรายละเอียดเนื้อหา ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมและไปศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน ปัญหาที่พบ คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ขาดงบประมาณ และขาดเอกสาร ในการค้นคว้า ผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

มาลินี สวดยคำข้าว (2538) ได้วิจัยเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน สังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า วิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ด้านการเตรียมการสอน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชาที่สอดคล้องกัน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน สอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในเนื้อหาที่สอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นบุคคลขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนขาดทักษะ ในการอภิปรายและ แสดงความคิดเห็น

เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน คือ โรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ไม่เพียงพอ และครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดเก็บข้อมูล

นิตยา บุตรศรี (2542) ได้วิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับรายละเอียด ของเนื้อหา การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริม ผู้บริหารโรงเรียนได้นำ ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการบริหารและบริการหลักสูตร การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนและด้านการพัฒนาและใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน ในการนำ ภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ประสบปัญหาในด้านการดำเนินงาน พัฒนาหลักสูตรและด้านการสอน

อุไรวรรณ บุญอุรุพิภิญโญ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีมาใช้ มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มคติ ความคิด ความเชื่อ หลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ปัญหา ที่พบมากที่สุดในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ปัญหาด้านงบประมาณ สำหรับปราชญ์ผู้มีผลงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีชาวบ้าน ปัญหาที่พบ ในการจัดการเรียนการสอน คือระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ไม่เพียงพอ ปัญหา นักเรียน ขาดความสนใจ และงบประมาณในการสนับสนุนไม่เพียงพอ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน 19 โรงเรียน จำนวน 19 คน

1.2 ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ 19 โรงเรียน จำนวน 19 คน

1.3 หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 19 โรงเรียน จำนวน 19 คน

1.4 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ศิลปะ และภาษาต่างประเทศ รวม 19 โรงเรียน เป็นจำนวน 152 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ รวม 19 โรงเรียน เป็นจำนวน 1,824 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2546 กลุ่มสารสนเทศ กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา) เลือกโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) กำหนดความคลาดเคลื่อนเท่ากับ $+ 0.05$ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 328 คน เฉลี่ยครูผู้สอนโดยยึดตามจำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในแต่ละโรงเรียน ดังนี้

จำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในโรงเรียน 1 – 49 คน เลือกครูผู้สอนจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 1 คน มีจำนวน 6 โรงเรียน คิดเป็นจำนวน 48 คน

จำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียน 50 – 99 คน เลือกครูผู้สอนจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 2 คน มีจำนวน 3 โรงเรียน คิดเป็นจำนวน 48 คน

จำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียน 100 คนขึ้นไป เลือกครูผู้สอนจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 4 คน มีจำนวน 10 โรงเรียน คิดเป็นจำนวน 320 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอน จำนวน 416 คน

โดยในการเลือกกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียน ใช้วิธีการ ดังนี้
 โรงเรียนที่ใช้กลุ่มตัวอย่าง สาระการเรียนรู้ละ 1 คน สุ่มครูผู้สอนอย่างง่าย
 โรงเรียนที่ใช้กลุ่มตัวอย่าง สาระการเรียนรู้ละ 2 คน สุ่มครูผู้สอนอย่างง่าย จากช่วงชั้นที่ 3
 จำนวน 1 คน ช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 1 คน
 โรงเรียนที่ใช้กลุ่มตัวอย่าง สาระการเรียนรู้ละ 4 คน สุ่มครูผู้สอนอย่างง่าย จากช่วงชั้นที่ 3
 จำนวน 2 คน ช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 2 คน
 รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 625 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งหมายถึง แบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดรายละเอียดของข้อคำถามไว้ และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การศึกษา สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญามาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การศึกษา สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การกำหนดวิสัยทัศน์ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการประเมินผล ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนวิธีสร้างเครื่องมือ
2. จัดทำโครงสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา
3. สร้างเครื่องมือฉบับร่างและเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไข
4. นำเครื่องมือวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ ความตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
5. นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
6. จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1 และ เขต 2 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และแบบสอบถามกับหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
2. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือราชการที่ออกโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1 และเขต 2 และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงหัวหน้าสถานศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลกับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน
3. การวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำส่งให้โรงเรียนและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี จำนวน 19 โรงเรียน
4. จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 587 ฉบับ ได้รับคืนและมีความสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 97.62 สำหรับข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ได้ข้อมูลครบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของเครื่องมือที่ส่ง/สัมภาษณ์และได้รับคืน
และมีความสมบูรณ์จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล

เครื่องมือ/ผู้ให้ข้อมูล	จำนวนที่ส่ง/ สัมภาษณ์	จำนวนที่ได้รับคืน	ร้อยละ
แบบสัมภาษณ์			
- ผู้บริหารโรงเรียน	38	38	100.00
แบบสอบถาม			
- หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	19	19	100.00
- ครูผู้สอน	568	554	97.54
รวม	625	611	97.76

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ได้รับคืนมาและมีความสมบูรณ์ทั้งหมดไปวิเคราะห์และเสนอข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย
3. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สูตรคำนวณหาค่าร้อยละ (ประคอง กรรณสูต, 2525)

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบในแต่ละข้อ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรีนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระและครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี โดยมี รายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละและเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบ คำบรรยาย (รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 2 - 4)

ตอนที่ 2 เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละและเสนอ ผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบคำบรรยาย (รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 5 - 21)

ตอนที่ 3 เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละและ เสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบคำบรรยาย (รายละเอียดปรากฏในตารางที่ 22 - 31)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 38)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	24	63.16
- หญิง	14	36.84
2. ตำแหน่ง		
- ผู้อำนวยการโรงเรียน	16	42.11
- ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	16	42.11
- อาจารย์ใหญ่	3	7.89
- ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ	3	7.89
3. วุฒิทางการศึกษา		
- ปริญญาตรี	12	31.58
- ปริญญาโท	26	68.42
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร		
- 1 – 5 ปี	13	34.21
- 6 – 10 ปี	10	26.31
- 11 – 15 ปี	6	15.79
- 16 – 20 ปี	5	13.16
- มากกว่า 20 ปี	4	10.53
5. การเข้ารับการอบรม หรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
- ได้รับการอบรม	37	97.37
- ไม่ได้รับการอบรม	1	2.63

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 37)	ร้อยละ
จำนวนครั้งของการอบรม		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	18	48.65
- จำนวน 3 – 4 ครั้ง	17	45.95
- จำนวน 5 – 6 ครั้ง	1	2.70
- จำนวน 6 ครั้งขึ้นไป	1	2.70
จำนวนวันที่อบรม		
- จำนวน 1 – 2 วัน	25	67.57
- จำนวน 3 – 4 วัน	18	48.65
- จำนวน 5 – 6 วัน	7	18.92
- จำนวน 6 วันขึ้นไป	1	2.70
เรื่องที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	37	100.00
- การปรับกระบวนการทัศน์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา	21	56.76
- การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	30	81.08
- หลักการและวิธีการวัดและประเมินผล	5	13.51
- การจัดโครงสร้างหลักสูตรและจัดทำสาระเพิ่มเติม ของแต่ละกลุ่มสาระ	2	5.41
หน่วยงานที่จัดอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
- กรมสามัญศึกษา	30	81.08
- กรมวิชาการ	17	45.95
- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด	12	32.43
- สหวิทยาเขต	11	29.73
- โรงเรียน	5	13.51
- สภาการศึกษาแห่งชาติ	1	2.70
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	1	2.70

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
6. ประโยชน์ที่ได้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (N = 37)		
- นำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	17	45.95
- ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูผู้สอน	35	94.59
- ร่วมเป็นวิทยากรให้การอบรมครูผู้สอน	14	37.84
- นิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร	11	29.73
- จัดทำแผนกลยุทธ์	7	18.92
7. การเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา (N = 38)		
- ได้รับการอบรม	13	34.21
- ไม่ได้รับการอบรม	25	65.79
จำนวนครั้งของการอบรม (N = 13)		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	11	84.62
- จำนวน 3 – 4 ครั้ง	2	15.38
จำนวนวันที่อบรม (N=13)		
- จำนวน 1 – 2 วัน	12	92.31
- จำนวน 3 – 4 วัน	1	7.69
เรื่องที่ได้รับรับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา (N = 13)		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	8	61.54
- ภูมิปัญญาและอาชีพท้องถิ่น	5	38.46
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	23.08
- บุคลากรในท้องถิ่น	1	7.69
หน่วยงานที่จัดอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา (N = 13)		
- กรมสามัญศึกษา	2	15.38
- กรมวิชาการ	1	7.69
- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด	3	23.08

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
- สหวิทยาเขต	5	38.46
- โรงเรียน	1	7.69
- ศูนย์วัฒนธรรม	1	7.69
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	1	7.69
8. ประโยชน์ที่ได้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนา		
เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (N = 13)		
- เป็นแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้		
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	11	84.62
- ให้คำปรึกษาแนะนำครูผู้สอน	5	38.46
- สร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนและผู้เรียน	3	23.08
- ใช้กำหนดเป็นแนวนโยบาย	1	7.69

จากตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63.16 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 36.84

ในส่วนของตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ 42.11 รองลงมาคือ อาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ 7.89 ตามลำดับ

ด้านวุฒิทางการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 68.42 รองลงมาคือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 31.58

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.21 รองลงมาคือ 6 – 10 ปี และ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.31 และ 15.79 ตามลำดับ

สำหรับการเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 97.37 และไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 2.63 สำหรับผู้ที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาส่วนใหญ่ ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา

จำนวน 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.65 รองลงมาคือ จำนวน 3-4 ครั้ง และ 5-6 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 45.95 และ 2.70 ตามลำดับ ในส่วนของจำนวนวันที่ได้รับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้รับการอบรมจำนวน 1-2 วัน คิดเป็นร้อยละ 67.57 รองลงมาคือ จำนวน 3-4 วัน และ 5-6 วัน คิดเป็นร้อยละ 48.65 และ 18.92 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเรื่องที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่เข้ารับการอบรมหรือประชุม สัมมนาทุกคนเข้ารับการอบรม เรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเรื่องการปรับกระบวนการทัศน์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 81.08 และ 56.76 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดยกรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 81.08 รองลงมาคือกรมวิชาการ และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 45.95 และ 32.43 ตามลำดับ

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่นำไปใช้ในการให้คำแนะนำครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 94.59 รองลงมาคือ นำมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และร่วมเป็นวิทยากรให้การอบรมครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 45.95 และ 37.84 ตามลำดับ

ส่วนการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 65.79 และได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 34.21 สำหรับผู้ที่ได้รับการอบรมส่วนใหญ่ ได้รับการอบรมจำนวน 1-2 ครั้ง รองลงมาคือจำนวน 3-4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 84.62 และ 15.38 ตามลำดับ ในส่วนของจำนวนวันที่ได้รับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้รับการอบรม จำนวน 1-2 วัน คิดเป็นร้อยละ 92.31 รองลงมาคือ 3-4 วัน คิดเป็นร้อยละ 7.69 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเรื่องที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาส่วนใหญ่เข้ารับการอบรม เรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 61.54 รองลงมาคือเรื่อง ภูมิปัญญาและอาชีพท้องถิ่น และเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 38.46 และ 23.08 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดยสหวิทยาเขต คิดเป็นร้อยละ 38.46 รองลงมาคือ สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด และกรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.08 และ 15.38 ตามลำดับ

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้เป็นแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.62 รองลงมาคือ ให้คำปรึกษาแนะนำครูผู้สอน และสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนและผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 38.46 และ 23.08 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 19)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	9	47.37
- หญิง	10	52.63
2. อายุ		
- 30 – 39 ปี	1	5.26
- 40 – 49 ปี	13	68.42
- 50 ปี ขึ้นไป	5	26.32
3. วุฒิทางการศึกษา		
-ปริญญาตรี	13	68.42
-ปริญญาโท	6	31.58
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		
- น้อยกว่า 1 ปี	3	15.79
- 1 ปี	6	31.58
- มากกว่า 1 ปี	10	52.63
5. การเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
- ได้รับการอบรม	18	94.74
- ไม่ได้รับการอบรม	1	5.26
จำนวนครั้งของการอบรม (N = 18)		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	17	94.44
- จำนวน 3 – 4 ครั้ง	1	5.56
จำนวนวันที่อบรม (N = 18)		
- จำนวน 1 – 2 วัน	16	88.89
- จำนวน 3 – 4 วัน	7	38.89
- จำนวน 5 – 6 วัน	1	5.56

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
เรื่องที่รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	18	100.00
- การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม	12	66.67
- การปรับหลักสูตรตามกระบวนการทัศน์	5	27.78
- การจัดกิจกรรม	8	44.44
หน่วยงานที่จัดอบรม		
- กรมสามัญศึกษา	15	83.33
- กรมวิชาการ	8	44.44
- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด	3	16.67
- สหวิทยาเขต	5	27.78
- โรงเรียน	5	27.78
6. การเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา		
หลักสูตรสถานศึกษา (N = 19)		
- ได้รับการอบรม	3	15.79
- ไม่ได้รับการอบรม	16	84.21
จำนวนครั้งของการอบรม (N = 3)		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	3	100.00
จำนวนวันที่อบรม (N = 3)		
- จำนวน 1 – 2 วัน	3	100.00
เรื่องที่รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา (N = 3)		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	3	100.00
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2	66.67

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หน่วยงานที่จัดอบรม (N = 3)		
- กรมสามัญศึกษา	3	100.00
- สหวิทยาเขต	1	33.33
- โรงเรียน	1	33.33

จากตารางที่ 3 แสดงข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.63 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.37

ในส่วนของอายุ พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.42 รองลงมาคือ 50 ปีขึ้นไป และอายุระหว่าง 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.32 และ 5.26 ตามลำดับ

ด้านวุฒิทางการศึกษา พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.42 รองลงมาคือปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 31.58 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ มีประสบการณ์มากกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.63 รองลงมาคือ 1 ปี และ น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.58 และ 15.79 ตามลำดับ

สำหรับการเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 94.74 และไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 5.26 สำหรับผู้ที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาส่วนใหญ่ ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา จำนวน 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 94.44 รองลงมาคือจำนวน 3 – 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.56 ตามลำดับ ในส่วนของจำนวนวันที่ได้รับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้รับการอบรมจำนวน 1 – 2 วัน คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาคือ จำนวน 3 – 4 วัน และ 5 – 6 วัน คิดเป็นร้อยละ 38.89 และ 5.56 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเรื่องที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคน เข้ารับการอบรมเรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่อง การวัดและการประเมินผลการจัดกิจกรรม

และเรื่องการจัดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ 44.44 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดยกรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมาคือกรมวิชาการ และสหวิทยาเขต คิดเป็นร้อยละ 44.44 และ 27.78 ตามลำดับ

ส่วนการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 84.21 และได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 15.79 สำหรับผู้ที่ได้รับการอบรมทุกคน ได้รับการอบรมจำนวน 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 100.00 ในส่วนของจำนวนวันที่ได้รับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้รับการอบรมจำนวน 1 – 2 วัน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และเมื่อพิจารณาเรื่องที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ เข้ารับการอบรมเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 66.67 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดยกรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ สหวิทยาเขตและโรงเรียน คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 33.33

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 554)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	146	26.35
- หญิง	408	73.65
2. อายุ		
- น้อยกว่า 30 ปี	15	2.71
- 30 – 39 ปี	60	10.83
- 40 – 49 ปี	307	55.41
- 50 ปี ขึ้นไป	172	31.05
3. วุฒิทางการศึกษา		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	8	1.44
- ปริญญาตรี	478	86.28
- ปริญญาโท	68	12.28
4. มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนนทบุรี		
- มี	369	66.61
- ไม่มี	185	33.39
5. เคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี		
- อยู่	498	89.89
- ไม่อยู่	56	10.11
6. ระยะเวลาที่อยู่จังหวัดนนทบุรี (N = 498)		
- น้อยกว่า 1 ปี	6	1.21
- 1 – 5 ปี	28	5.62
- 6 – 10 ปี	43	8.64
- 11 – 15 ปี	91	18.27
- 16 – 20 ปี	90	18.07
- มากกว่า 20 ปี	240	48.19

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 554)	ร้อยละ
7. หน้าที่ปัจจุบัน		
- หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน	152	27.44
- ครูผู้สอน	402	72.56
8. ปฏิบัติการสอนอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้		
- ภาษาไทย	69	12.45
- คณิตศาสตร์	69	12.45
- วิทยาศาสตร์	69	12.45
- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	71	12.83
- สุขศึกษาและพลศึกษา	68	12.27
- ศิลปะ	68	12.27
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี	71	12.83
- ภาษาต่างประเทศ	69	12.45
9. ประสบการณ์ในการสอน		
- น้อยกว่า 1 ปี	6	1.08
- 1 - 5 ปี	12	2.17
- 6 - 10 ปี	43	7.76
- 11 - 15 ปี	49	8.85
- 16 - 20 ปี	103	18.59
- มากกว่า 20 ปี	341	61.55
10. การเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
- ได้รับการอบรม	505	91.16
- ไม่ได้รับการอบรม	49	8.84

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N = 505)	ร้อยละ
จำนวนครั้งของการอบรม		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	395	78.22
- จำนวน 3 – 4 ครั้ง	104	20.59
- จำนวน 5 – 6 ครั้ง	6	1.19
จำนวนวันที่อบรม		
- จำนวน 1 – 2 วัน	482	95.45
- จำนวน 3 – 4 วัน	195	38.61
- จำนวน 5 – 6 วัน	21	4.16
เรื่องที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	505	100.00
- การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	165	32.67
- หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	315	62.38
- การเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ	50	9.90
- โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการเรียนรู้	74	14.65
- ปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการคิด	32	6.34
- การวิจัยในชั้นเรียนและสามารถทำรายงานการวิจัย ในชั้นเรียนได้	35	6.93
- การเทียบเคียงหลักสูตรแกนนำกับหลักสูตรสถานศึกษา	19	3.76
หน่วยงานที่จัดอบรม		
- กรมสามัญศึกษา	319	63.17
- กรมวิชาการ	95	18.81
- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด	12	2.38
- สหวิทยาเขต	54	10.69
- เขตการศึกษา	33	6.53
- โรงเรียน	156	30.89

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย	5	0.99
- ศูนย์ภาษาไทย เขต 1	3	0.59
- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	3	0.59
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	3	0.59
11. การเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา		
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา		
หลักสูตรสถานศึกษา (N = 554)		
- ได้รับการอบรม	141	25.45
- ไม่ได้รับการอบรม	413	74.55
จำนวนครั้งของการอบรม (N = 141)		
- จำนวน 1 – 2 ครั้ง	113	80.14
- จำนวน 3 – 4 ครั้ง	28	19.86
จำนวนวันที่อบรม (N = 141)		
- จำนวน 1 – 2 วัน	137	96.16
- จำนวน 3 – 4 วัน	25	17.73
เรื่องที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา (N = 141)		
- การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	141	100.00
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรสถานศึกษา	38	26.95
- การจัดหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน	53	37.59
- การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติมรายวิชาท้องถิ่น	31	21.99
- การทำวิจัยงานภูมิปัญญาท้องถิ่น	27	19.15
หน่วยงานที่จัดอบรม (N = 141)		
- กรมสามัญศึกษา	36	25.53
- กรมวิชาการ	24	17.02
- สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด	58	41.13

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
- สหวิทยาเขต	78	55.32
- เขตการศึกษา	51	36.17
- โรงเรียน	95	67.38
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	2	1.42
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร	2	1.42

จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนเมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.65 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 26.35

ในส่วนของอายุ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.41 รองลงมาคือ 50 ปีขึ้นไป และ 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.05 และ 10.83 ตามลำดับ

ด้านวุฒิทางการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีวุฒิกศษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 86.28 รองลงมาคือ ปริญญาโท และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12.28 และ 1.44 ตามลำดับ

ส่วนเรื่องของภูมิลำเนาเดิม พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ 66.61 และไม่มีภูมิลำเนาเดิมในจังหวัดนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ 33.39

ในส่วนของผู้ที่เคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ 89.89 และไม่ได้อยู่ในจังหวัดนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ 10.11

สำหรับผู้ที่เคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นเวลามากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.19 รองลงมาคือ ระหว่าง 11 – 15 ปี และระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.27 และ 18.07 ตามลำดับ

สำหรับประสบการณ์ในการสอน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.55 รองลงมาระหว่าง 16 – 20 ปี และ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.59 และ 8.85 ตามลำดับ

สำหรับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 91.16 และไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 8.84 สำหรับผู้ที่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาส่วนใหญ่ ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา จำนวน 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 78.22 รองลงมาคือ จำนวน 3 – 4 ครั้ง และ 5 – 6 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.59 และ 1.19 ตามลำดับ ในส่วนของจำนวนวันที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมเป็นเวลา 1 – 2 วัน คิดเป็นร้อยละ 95.45 รองลงมาคือ 3 – 4 วัน และ 5 – 6 วัน คิดเป็นร้อยละ 38.61 และ 4.16 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเรื่องที่ได้รับรับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ครูผู้สอนทุกคนเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา เรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเรื่องการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง คิดเป็นร้อยละ 62.38 และ 32.67 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดย กรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 63.17 รองลงมาคือโรงเรียนและกรมวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 30.89 และ 18.81 ตามลำดับ

ส่วนการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 74.55 และได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 25.45 สำหรับ ผู้ที่ได้รับการอบรมส่วนใหญ่ ได้รับการอบรมจำนวน 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 80.14 และได้รับการอบรมจำนวน 3 – 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 19.86 ในส่วนของจำนวนวันที่เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมเป็นเวลา 1 – 2 วัน คิดเป็นร้อยละ 96.16 และ 3 – 4 วัน คิดเป็นร้อยละ 17.73 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเรื่องที่ได้รับรับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา พบว่า ครูผู้สอนทุกคนเข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนา เรื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.59 และ 26.95 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานที่จัดอบรมหรือประชุมสัมมนา พบว่า ส่วนใหญ่จัดโดยโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 67.38 รองลงมาคือ สหวิทยาเขตและสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 55.32 และ 41.13 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

2.1 การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (N = 38)		
- นำมาใช้	38	100.00
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (N = 38)		
- แต่งตั้ง	16	42.11
- ไม่ได้แต่งตั้ง	22	57.89
ในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ได้กำหนดกรรมการไว้จำนวน (N = 16)		
- 1 - 5 ท่าน	2	12.50
- 6 - 10 ท่าน	4	25.00
- 11 - 15 ท่าน	9	56.25
- 16 - 20 ท่าน	1	6.25
คณะกรรมการดำเนินงานประกอบด้วย (N = 16)		
- ฝ่ายบริหารและครูผู้รับผิดชอบ	4	25.00
- คณะกรรมการวิชาการและครูผู้รับผิดชอบ	3	18.75
- ฝ่ายบริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้รับผิดชอบ	8	50.00
- ครูผู้รับผิดชอบ	1	6.25

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
สาเหตุที่โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานชุดนี้ (N = 16)		
- เป็นผู้มีหน้าที่ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตร และสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดการเรียนรู้	9	56.25
- เป็นผู้ที่มีใจรัก และมีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4	25.00
- เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและสามารถทำงานเป็นทีมได้	3	18.75
3. คุณสมบัติของคณะกรรมการที่กำหนดไว้ (N = 16)		
- เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความเหมาะสม	12	75.00
- มีใจรัก เสียสละ และรับผิดชอบ	4	25.00
- เป็นคนในท้องถิ่น	3	18.75
- กำหนดตามตำแหน่ง	2	12.50
4. การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการ ดำเนินงาน (N = 16)		
- กำหนด	12	75.00
- ไม่ได้กำหนด	4	25.00
หน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน ที่กำหนดไว้ (N = 12)		
- ให้ทุกกลุ่มสาระเป็นผู้สืบค้น รวบรวมและจัดทำ เป็นเอกสาร	8	66.67
- ให้มีการรายงานและสรุปผล	3	25.00
- กำหนดในภาพรวมตามคำสั่ง	5	41.67
5. การกำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (N = 38)		
- กำหนด	14	36.84
- ไม่กำหนด	24	63.16

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
6. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้		
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (N = 14)		
- คติ ความคิด ความเชื่อ	3	21.43
- ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	14	100.00
- การประกอบอาชีพในท้องถิ่น	12	85.71
- แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	5	35.71
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ (N = 3)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	1	33.33
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	3	100.00
- ความเชื่อส่วนบุคคล	2	66.67
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี (N = 14)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	4	28.57
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	6	42.86
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	7	50.00
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	12	85.71
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	11	78.57
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่น (N = 12)		
- การเกษตร	10	83.33
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	2	16.67
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	3	25.00
- การแทงหยวก	1	8.33
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	6	50.00
- การทำอาหารคาว-หวาน	9	75.00
- การค้าขาย	7	58.33

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน (N = 5)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	3	60.00
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	2	40.00
- การถนอมอาหาร	4	80.00
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	4	80.00
7. วิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (N = 38)		
- ผู้รับผิดชอบหาข้อมูลเอง	34	89.47
- การระดมความคิดร่วมกัน	13	34.21
- การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล	20	52.63
- ผู้เรียนและผู้ปกครองเป็นผู้หาข้อมูล	18	47.37
- จากเอกสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	9	23.68

จากตารางที่ 5 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 100.00

สำหรับการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 57.89 และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 42.11 โดยในส่วนที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานส่วนใหญ่ได้กำหนดกรรมการไว้ จำนวน 11 - 15 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 56.25 รองลงมาคือ 6 - 10 ท่าน และ 1 - 5 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 12.50 ตามลำดับ และกรรมการดำเนินงานดังกล่าว ส่วนใหญ่ประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้รับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือ ฝ่ายบริหารและครูผู้รับผิดชอบ และคณะกรรมการวิชาการและครูผู้รับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 18.75 ตามลำดับ สำหรับสาเหตุที่โรงเรียน

แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานชุดนี้ เพราะเป็นบุคลากรหลักที่มีหน้าที่ในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรและสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 56.25 รองลงมาคือ เป็นผู้ที่มีใจรักและมีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และสามารถทำงานเป็นทีมได้ คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 18.75 ตามลำดับ

ในด้านคุณสมบัติของกรรมการดำเนินงานศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโดยพิจารณาจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมาคือ เป็นผู้ที่มีใจรัก เสียสละและรับผิดชอบ และเป็นคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 18.75 ตามลำดับ

สำหรับการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และไม่มี การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 25.00 โดยหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงานส่วนใหญ่ กำหนดให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้สืบค้น รวบรวม และจัดทำเป็นเอกสาร คิดเป็นร้อยละ 66.67 รองลงมาคือกำหนดในภาพรวมตามคำสั่ง และการรายงานและสรุปผล คิดเป็นร้อยละ 41.67 และ 25.00 ตามลำดับ

ส่วนการกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 63.16 และกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 36.84 ตามลำดับ

โดยในส่วนที่กำหนดเนื้อหา โรงเรียนทุกโรงได้กำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้าน ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือด้านการ ประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 85.71 และ 35.71 ตามลำดับ

ในจำนวนโรงเรียนที่มีการกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ โรงเรียนทุกโรงกำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล และเรื่องนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ในจำนวนโรงเรียนที่มีการกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณี โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมาคือ เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีและเรื่องศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 78.57 และ 50.00 ตามลำดับ

ในจำนวนโรงเรียนที่มีการกำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมาคือ เรื่องการทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 58.33 ตามลำดับ

ในจำนวนโรงเรียนที่มีการกำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง การถนอมอาหารและการรักษาโรคด้วยสมุนไพร คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 80.00 รองลงมาคือเรื่องการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 60.00 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ ศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผู้รับผิดชอบหาข้อมูลเอง คิดเป็นร้อยละ 89.47 รองลงมาคือ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล และผู้เรียนและผู้ปกครองเป็นผู้หาข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 52.63 และ 47.37 ตามลำดับ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน (N = 17)	ร้อยละ
1. วิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
- ศึกษา สํารวจ รวบรวมด้วยตนเอง	12	70.59
- ศึกษา สํารวจ รวบรวมร่วมกับคณะกรรมการ	8	47.06
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล	3	17.65
2. วิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
- จัดกลุ่มเนื้อหาประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน	4	23.53
- จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา	12	70.59
- จัดเรียงลำดับความสนใจของผู้เรียน	9	52.94
- นำข้อมูลมาจัดทำเป็นเอกสาร	3	17.65

จากตารางที่ 6 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ศึกษา สํารวจ รวบรวมด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 70.59 รองลงมาคือ ศึกษา สํารวจ รวบรวมร่วมกับคณะกรรมการ และเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 47.06 และ 17.65 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดทำข้อมูลด้วยการจัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา คิดเป็นร้อยละ 70.59 รองลงมาคือ จัดเรียงลำดับความสนใจของผู้เรียน และจัดกลุ่มเนื้อหาประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 52.91 และ 23.53 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน (N = 449)	ร้อยละ
1. วิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
- ศึกษา สํารวจ รวบรวมด้วยตนเอง	310	69.04
- ศึกษา สํารวจ รวบรวมร่วมกับคณะกรรมการฯ	133	29.62
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล	131	29.18
2. วิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น		
- จัดกลุ่มเนื้อหาประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน	140	31.18
- จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา	315	70.16
- จัดเรียงลำดับความสนใจของผู้เรียน	226	50.33
- นำข้อมูลมาจัดทำเป็นเอกสาร	138	30.73

จากตารางที่ 7 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษา สํารวจ รวบรวมด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 69.04 รองลงมาคือ ศึกษา สํารวจ รวบรวมร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการ และการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 29.62 และ 29.18 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีวิธีการจัดทำข้อมูลด้วยการจัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา คิดเป็นร้อยละ 70.16 รองลงมาคือ จัดเรียงลำดับความสนใจของผู้เรียน และจัดกลุ่มเนื้อหาประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 50.33 และ 31.18 ตามลำดับ

2.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ตารางที่ 8 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. ปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 38)		
- สภาพแวดล้อมของชุมชน	25	65.79
- ความต้องการของชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา	19	50.00
- หลักการ/จุดหมายของหลักสูตร	10	26.32
- ศักยภาพของโรงเรียน	30	78.95
- ความต้องการของโรงเรียน	7	18.42
- ความต้องการของผู้เรียน/ผู้ปกครอง	12	31.58
- วิสัยทัศน์ของโรงเรียนในฝัน	3	7.89
- เทคโนโลยีสมัยใหม่	3	7.89
2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 38)		
- นำมาใช้	36	94.74
- ไม่นำมาใช้	2	5.26
สาเหตุที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้		
ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 2)		
- เป็นโรงเรียนในเมือง เน้นเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ	1	50.00
- เป็นไปตามความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษา	1	50.00
เนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 36)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	33	91.67
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี	21	58.33
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	19	52.78
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	8	22.22

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 38)		
- ครูผู้สอน	38	100.00
- ผู้เรียน/ผู้ปกครอง	30	78.95
- ชุมชน /คณะกรรมการสถานศึกษา	28	73.68
- มูลนิธิ สมาคม	7	18.42

จากตารางที่ 8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่พิจารณาจากศักยภาพของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 78.95 รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมของชุมชนและความต้องการของชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 65.79 และ 50.00 ตามลำดับ

ในด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 94.74 และไม่ได้นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 5.26 โดยสาเหตุที่โรงเรียนไม่ได้ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พบว่า เป็นโรงเรียนในเมืองเน้นเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศและเป็นไปตามความต้องการของคณะกรรมการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00

ในจำนวนโรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในด้านคติ ความคติ ความเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 91.67 รองลงมาคือ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 58.33 และ 52.78 ตามลำดับ

สำหรับผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนทุกโรง ได้แก่ ครูผู้สอน คิดเป็น ร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ ผู้เรียน/ผู้ปกครอง และชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 78.95 และ 73.68 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 19)		
- มีส่วนร่วม	17	89.47
- ไม่มีส่วนร่วม	2	10.53
ผู้มีส่วนร่วมได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 17)		
- นำมาใช้	12	70.59
- ไม่นำมาใช้	5	29.41
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 12)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	12	100.00
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	10	83.33
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	9	75.00
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	7	58.33
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 12)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	1	8.33
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	12	100.00
- ความเชื่อส่วนบุคคล	10	83.33
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 10)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	1	10.00
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	5	50.00
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	6	60.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	8	80.00
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	7	70.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 9)		
- การเกษตร	8	88.89
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	1	11.11
- การทำหัวโขน	1	11.11
- การทำหนังใหญ่	1	11.11
- การแทงหยวก	1	11.11
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	1	11.11
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	3	33.33
- การสานแข่งปลาทุ	2	22.22
- การทำอาหารคาว – หวาน	6	66.67
- การค้าขาย	5	55.56
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการกำหนด วิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 7)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	3	42.86
- การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม	2	28.57
- การถนอมอาหาร	6	85.71
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	4	57.14

จากตารางที่ 9 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ในเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 89.47 และไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 10.53

สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ผู้มีส่วนร่วมส่วนใหญ่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 70.59 และไม่ได้นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 29.41

สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 83.33 และ 75.00 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านคติ ความคิด ความเชื่อ พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ เรื่องความเชื่อส่วนบุคคล และเรื่องนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 83.33 และ 8.33 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี และเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 70.00 และ 60.00 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาคือ การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ 55.56 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และเรื่องการขายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 57.14 และ 42.86 ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 554)		
- มีส่วนร่วม	358	64.62
- ไม่มีส่วนร่วม	196	35.38
ผู้มีส่วนร่วมได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 358)		
- นำมาใช้	311	86.87
- ไม่นำมาใช้	47	13.13
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 311)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	282	90.68
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	235	75.56
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	196	63.02
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	158	50.80
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 282)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	120	42.55
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	202	71.63
- ความเชื่อส่วนบุคคล	188	66.67
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 235)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	83	35.32
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	129	54.89
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	114	48.51

ตารางที่ 10 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	183	77.87
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	154	65.53
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 196)		
- การเกษตร	147	75.00
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	27	13.78
- การทำหัวโขน	11	5.61
- การทำหนังใหญ่	18	9.18
- การแทงหยวก	20	10.20
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	53	27.04
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	91	46.43
- การสานแข่งปลาทุ	34	17.35
- การทำอาหารคาว – หวาน	103	52.55
- การค้าขาย	101	51.53
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการกำหนด วิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 158)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	76	48.10
- การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม	59	37.34
- การถนอมอาหาร	105	66.46
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	95	60.13

จากตารางที่ 10 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ในเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 64.62 และไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.38

สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่าผู้มีส่วนรวมส่วนใหญ่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 86.87 และไม่ได้นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 13.13

ส่วนเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านคติ ความคิด ความเชื่อ คิดเป็นร้อยละ 90.68 รองลงมาคือ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 75.56 และ 63.02 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านคติ ความคิด ความเชื่อ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา คิดเป็นร้อยละ 71.63 รองลงมาคือ เรื่องความเชื่อส่วนบุคคล และเรื่องนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ 42.55 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 77.87 รองลงมาคือเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณีและเรื่องนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 65.53 และ 54.89 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่อง การทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมาคือ เรื่องการทำอาหารคาว-หวาน และเรื่องการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 52.55 และ 51.53 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เกี่ยวกับเรื่องการถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 66.46 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และเรื่องการขายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 60.13 และ 48.10 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การสนับสนุน ส่งเสริม ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	จำนวน (N = 38)	ร้อยละ
1. การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
- จัดประชุม อบรม สัมมนา	25	65.79
- ส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	32	84.21
- สนับสนุนด้านงบประมาณ	20	52.63
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน	13	34.21
- อำนวยความสะดวกและให้บริการ	5	13.16
- ให้กำลังใจ ให้เกียรติบัตร	3	7.89
- กระตุ้นเตือน บอกล่าว เผยแพร่/ประชาสัมพันธ์		
ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	7.89

จากตารางที่ 11 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในลักษณะการให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 84.21 รองลงมาคือ จัดประชุม อบรม สัมมนา ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ คิดเป็นร้อยละ 65.79 และ 52.63 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (N = 19)		
- นำมาใช้	17	89.47
- ไม่นำมาใช้	2	10.52
สาเหตุที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ (N = 2)		
- อยู่ระหว่างดำเนินการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	50.00
- ขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	1	50.00
2. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ (N = 17)		
- กิจกรรมแนะแนว	8	47.06
- กิจกรรมนักเรียน	17	100.00

จากตารางที่ 12 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 89.47 และไม่ได้นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 10.52

ในส่วนที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ พบว่า สาเหตุที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คืออยู่ระหว่างดำเนินการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และการขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 50.00

สำหรับหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว คิดเป็นร้อยละ 47.06

ตารางที่ 13 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว
และการประเมินผล

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล (N = 8)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	6	75.00
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	5	62.50
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	8	100.00
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	4	50.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและ การประเมินผล (N = 6)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	1	16.67
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	4	66.67
- ความเชื่อส่วนบุคคล	6	100.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล (N = 5)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	1	20.00
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	3	60.00
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	3	60.00
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	4	80.00
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	4	80.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและ การประเมินผล (N = 8)		
- การเกษตร	3	37.50
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	1	12.50

ตารางที่ 13 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
- การทำหัวโขน	1	12.50
- การแทงหยวก	1	12.50
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	2	25.00
- การสานแข่งปลาทุ	1	12.50
- การทำอาหารคาว-หวาน	7	87.50
- การค้าขาย	6	75.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล (N = 4)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	2	50.00
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	1	25.00
- การถนอมอาหาร	4	100.00
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	3	75.00
2. การจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดกิจกรรมแนะแนว (N = 8)		
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร	6	75.00
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน	8	100.00
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่	5	62.50
3. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยการ เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร (N = 6)		
- ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหา และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	2	33.33
- ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียด ของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน	4	66.67

ตารางที่ 13 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
4. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดย ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน (N = 8)		
- ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชา และดำเนินการสอนเอง	5	62.50
- ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วดำเนินการสอนเอง	2	25.00
- ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียน	1	12.50
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติร่วมกัน	1	12.50
- ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวม ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการ สอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูล ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	7	87.50
- ครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและ นำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	4	50.00
5. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอน นำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ (N = 5)		
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน	5	100.00
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง	2	40.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน (N = 8)	ร้อยละ
6. สิ่งที่กำหนดในการประเมินผลการเรียนรู้		
จากการจัดกิจกรรมแนะแนว		
- ความรู้	3	37.50
- ทักษะ	5	62.50
- กระบวนการ	8	100.00
- คุณธรรม จริยธรรม	6	75.00
- เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม	6	75.00
7. วิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการ		
จัดกิจกรรมแนะแนว		
- การทดสอบ	1	12.50
- การสังเกต	7	87.50
- การปฏิบัติงาน	8	100.00
- แฟ้มสะสมงาน	6	75.00
- ประเมินตามสภาพจริง	7	87.50
8. ผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรม		
แนะแนว		
- ครูผู้สอน	8	100.00
- ผู้เรียน	5	62.50
- ผู้ปกครอง	3	37.50
- ผู้รู้ในท้องถิ่น	2	25.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน (N = 8)	ร้อยละ
9. เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมแนะแนว		
- ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม	5	62.50
- ประเมินผลเป็นด้าน ๆ	7	87.50
- การตั้งเกณฑ์การประเมินผล	4	50.00

จากตารางที่ 13 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล ในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 62.50 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนนำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ 16.67 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น และเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 80.00 รองลงมาคือเรื่องศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านและศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 60.00

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำอาหารคาว-หวาน คิดเป็นร้อยละ 87.50 รองลงมาคือเรื่องการค้าขายและการทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 37.50 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิดหลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคน นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง การถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 50.00 ตามลำดับ

สำหรับรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคน จัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาออกสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 62.50 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน คิดเป็นร้อยละ 66.67 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.50 รองลงมาคือ ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง และครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 62.50 และ 50.00 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาออกสถานที่ พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคน ดำเนินการโดยครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษาออกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 100.00

รองลงมาคือ ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 40.00

สำหรับสิ่งที่กำหนดในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนว พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนใช้ด้านกระบวนการในการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม และด้านคุณธรรม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ เท่ากัน คือร้อยละ 75.00

ส่วนวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนว พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนประเมินผลจากการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ การประเมินตามสภาพจริง และการสังเกต คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ ร้อยละ 87.50

ส่วนผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนว พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนมีวิธีการประเมินผลโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง คิดเป็นร้อยละ 62.50 และ 37.50 ตามลำดับ

สำหรับเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนว พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ มีการประเมินผลเป็นด้าน ๆ คิดเป็นร้อยละ 87.50 รองลงมาคือ ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมิน คิดเป็นร้อยละ 62.50 และ 50.00 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ
การประเมินผล

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล (N = 17)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	15	88.24
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	13	76.47
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	16	94.12
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	10	58.82
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล (N = 15)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	5	33.33
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	11	73.33
- ความเชื่อส่วนบุคคล	15	100.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล (N = 13)		
- ศิลปะการเล่นพื้นบ้าน	7	53.85
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	8	61.54
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	10	76.92
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	13	100.00
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	12	92.31
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล (N = 16)		
- การเกษตร	11	68.75
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	2	12.50

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
- การทำหัวโขน	1	6.25
- การแทงหยวก	2	12.50
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	9	56.25
- การสานแข่งปลาทุ	2	12.50
- การทำอาหารคาว-หวาน	14	87.50
- การค้าขาย	12	75.00
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล (N = 10)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	5	50.00
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	3	30.00
- การถนอมอาหาร	8	80.00
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	6	60.00
2. การจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดกิจกรรมนักเรียน (N = 17)		
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร	12	70.59
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน	15	88.24
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาจากสถานที่	7	41.18
3. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยการ เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร (N = 12)		
- ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหา และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	7	58.33
- ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียด ของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน	10	83.33

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
4. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดย ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน (N = 15)		
- ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชาและ ดำเนินการสอนเอง	11	73.33
- ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วดำเนินการสอนเอง	4	26.67
- ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียน	2	13.33
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติร่วมกัน	3	20.00
- ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวม ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการ สอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูล ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	13	86.67
- ครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและ นำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	8	53.33
5. การดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอน นำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ (N = 7)		
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน	6	85.71
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง	4	57.14

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน (N = 17)	ร้อยละ
6. สิ่งที่กำหนดในการประเมินผลการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมนักเรียน		
- ความรู้	7	41.18
- ทักษะ	12	70.59
- กระบวนการ	15	88.24
- คุณธรรม จริยธรรม	14	82.35
- เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม	14	82.35
7. วิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมนักเรียน		
- การทดสอบ	3	17.65
- การสังเกต	14	82.35
- การปฏิบัติงาน	17	100.00
- เพิ่มสะสมงาน	7	41.18
- ประเมินตามสภาพจริง	15	88.24
8. ผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรม นักเรียน		
- ครูผู้สอน	16	94.12
- ผู้เรียน	8	47.06
- ผู้ปกครอง	7	41.18
- ผู้รู้ในท้องถิ่น	5	29.41

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน (N = 17)	ร้อยละ
9. เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมนักเรียน		
- ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม	12	70.59
- ประเมินผลเป็นด้าน ๆ	15	88.24
- การตั้งเกณฑ์การประเมินผล	8	47.06

จากตารางที่ 14 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล ในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 94.12 รองลงมาคือด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี คิดเป็นร้อยละ 88.24 และ 76.47 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนนำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 73.33 และ 33.33 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคน นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 92.31 และ 76.92 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำอาหารคาว-หวาน คิดเป็นร้อยละ 87.50 รองลงมาคือเรื่องการค้าขาย และการทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 75.00 และ 68.75 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือเรื่องเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรและการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 60.00 และ 50.00 ตามลำดับ

สำหรับรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ จัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 88.24 รองลงมาคือ การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรและครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 70.59 และ 41.18 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 58.33

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 86.67 รองลงมาคือ ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง และครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.33 และ 53.33 ตามลำดับ

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 85.71

รองลงมาคือ ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 57.14

สำหรับสิ่งที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้ด้านกระบวนการ คิดเป็นร้อยละ 88.24 รองลงมาคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ ร้อยละ 82.35

ส่วนวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกคนประเมินผลจากการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ การประเมินตามสภาพจริง และการสังเกต คิดเป็นร้อยละ 88.24 และ 82.35ตามลำดับ

ส่วนผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่มีวิธีการประเมินผลโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน คิดเป็นร้อยละ 94.12 รองลงมาคือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง คิดเป็นร้อยละ 47.06 และ 41.18 ตามลำดับ

สำหรับเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ มีการประเมินผลเป็นด้าน ๆ คิดเป็นร้อยละ 88.24 รองลงมาคือ ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมิน คิดเป็นร้อยละ 70.59 และ 47.06 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ปฏิบัติการสอน (N = 554)		
- นำมาใช้	449	81.05
- ไม่ได้นำมาใช้	105	18.95
สาเหตุที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ (N = 105)		
- ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	32	30.48
- ครูผู้สอนขาดข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	25	23.81
- ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	62	59.05
- เนื้อหาวิชาไม่เอื้ออำนวยต่อการเขียนหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	18	17.14
2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (N = 449)		
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค	403	89.76
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	380	84.63
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	394	87.75
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	400	89.09
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	445	99.11
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้	445	99.11

จากตารางที่ 15 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 81.05 และไม่ได้นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 18.95

ในส่วนที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ พบว่า สาเหตุที่ไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คือครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 59.05 รองลงมาคือครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และครูผู้สอนขาดข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 30.48 และ 23.81 ตามลำดับ

สำหรับครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ ร้อยละ 99.11 รองลงมาคือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค คิดเป็นร้อยละ 89.76 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้
รายปี/รายภาค

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 449)		
- นำมาใช้	403	89.76
- ไม่นำมาใช้	46	10.24
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 403)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	185	45.91
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	390	96.77
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	255	63.28
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	203	50.37
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/ รายภาค (N = 185)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	109	58.92
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	153	82.70
- ความเชื่อส่วนบุคคล	127	68.65
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 390)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	232	59.49
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	179	45.90
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	241	61.79
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	311	79.74
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	297	76.15

ตารางที่ 16 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ รายปี/รายภาค (N = 255)		
- การเกษตร	204	80.00
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	19	7.45
- การทำหัวโขน	22	8.63
- การทำหนังใหญ่	12	4.71
- การแทงหยวก	39	15.29
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	32	12.55
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	127	49.80
- การสานแข่งปลาทุ	24	9.41
- การทำอาหารคาว-หวาน	165	64.71
- การค้าขาย	145	56.86
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 203)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	109	53.69
- การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม	97	47.78
- การถนอมอาหาร	182	89.66
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	151	74.38
3. วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 403)		
- นำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	377	93.55
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	80	19.85

ตารางที่ 16 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	จำนวน	ร้อยละ
ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค		
4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด		
สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค		
ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 403)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	249	61.79
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	37	9.18
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	210	52.11
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	34	8.44
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	89	22.08
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	48	11.91
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	213	52.85
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	42	10.42

จากตารางที่ 16 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 89.76 และไม่นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 10.24

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 96.77 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 63.28 และ 50.37 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนามาใช้ คิดเป็นร้อยละ 82.70 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 68.65 และ 58.92 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 79.74 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 76.15 และ 61.79 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเรื่องการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ เรื่องการทำอาหารคาว-หวาน และเรื่องการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 64.71 และ 56.86 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเรื่องอาหาร คัดเป็นร้อยละ 89.66 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 74.38 และ 53.69 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 93.55 และมีการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 19.85

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 61.79 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 52.85 และ 52.11 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 449)		
- นำมาใช้	380	84.63
- ไม่นำมาใช้	69	15.37
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 380)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	162	42.63
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	367	96.58
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	220	57.89
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	182	47.89
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 162)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	93	57.41
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	115	70.99
- ความเชื่อส่วนบุคคล	102	62.96
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 367)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	205	55.86
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	151	41.14
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	221	60.22
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	276	75.20
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	263	71.66

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ		
ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 220)		
- การเกษตร	162	73.64
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	12	5.45
- การทำหัวโขน	17	7.73
- การทำหนังใหญ่	9	4.09
- การแทงหยวก	25	11.36
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	23	10.45
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	107	48.64
- การสานเข่งปลาทุ	18	8.18
- การทำอาหารคาว-หวาน	159	72.27
- การค้าขาย	112	50.91
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา (N = 182)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	92	50.55
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	78	42.86
- การถนอมอาหาร	143	78.57
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	131	71.98
3. วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา (N = 380)		
- นำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	346	91.05
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	49	12.89

ตารางที่ 17 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	จำนวน	ร้อยละ
4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 380)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	235	61.84
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	28	7.37
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	192	50.53
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	58	15.26
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	45	11.84
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	42	11.05
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	196	51.58
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	41	10.79

จากตารางที่ 17 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา คิดเป็นร้อยละ 84.63 และไม่นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 15.37

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 96.58 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 57.89 และ 47.89 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนามาใช้ คิดเป็นร้อยละ 70.99 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 62.96 และ 57.41 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี มาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 75.20 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 71.66 และ 60.22 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการ จัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็น ร้อยละ 73.64 รองลงมาคือ การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 72.27 และ 50.91 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน มาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการถนอม อาหาร คิดเป็นร้อยละ 78.57 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืช ให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 71.98 และ 50.55 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 91.05 และมีการเชิญผู้รู้ ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 12.89

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 61.84 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 51.58 และ 50.53 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 449)		
- นำมาใช้	394	87.75
- ไม่นำมาใช้	55	12.25
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 394)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	175	44.42
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	378	95.94
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	244	61.93
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	196	49.75
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 175)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	90	51.43
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	128	73.14
- ความเชื่อส่วนบุคคล	106	60.57
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 378)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	215	56.88
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	165	43.65
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	231	61.11
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	286	75.66
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	280	74.07

ตารางที่ 18 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 244)		
- การเกษตร	184	75.41
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	15	6.15
- การทำหัวโขน	19	7.79
- การทำหนังใหญ่	11	4.51
- การแทงหยวก	25	10.25
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	23	9.43
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	119	48.77
- การสานแข่งปลาทุ	22	9.02
- การทำอาหารคาว-หวาน	148	60.66
- การค้าขาย	125	51.23
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้ (N = 196)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	100	51.02
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	92	46.94
- การถนอมอาหาร	157	80.10
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	140	71.43
3. วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้ (N = 394)		
- นำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	361	91.62
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	56	14.21

ตารางที่ 18 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ หน่วยการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 394)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	233	59.14
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	35	8.88
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	198	50.25
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	30	7.61
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	42	10.66
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	27	6.85
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	205	52.03
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	53	13.45

จากตารางที่ 18 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 87.75 และไม่นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 12.25

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 95.94 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 61.93 และ 49.75

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนามาใช้ คิดเป็นร้อยละ 73.14 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 60.57 และ 51.43 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี มาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 75.66 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 74.07 และ 61.11 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็น ร้อยละ 75.41 รองลงมาคือ การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 60.66 และ 51.23 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน มาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเรื่องการถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 80.10 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้ เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 71.43 และ 51.02 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 91.62 และมีการเชิญผู้รู้ ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 14.21

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 59.14 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 52.03 และ 50.25 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (N = 449)		
- นำมาใช้	400	89.09
- ไม่นำมาใช้	49	10.91
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (N = 400)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	174	43.50
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	386	96.50
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	248	62.00
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	201	50.25
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (N = 174)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	98	56.32
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	142	81.61
- ความเชื่อส่วนบุคคล	112	64.37
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ (N = 386)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	223	57.77
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	168	43.52
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	228	59.07
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	302	78.24
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	284	73.58

ตารางที่ 19 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ (N = 248)		
- การเกษตร	193	77.82
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	16	6.45
- การทำหัวโขน	20	8.06
- การทำหนังใหญ่	11	4.44
- การแทงหยวก	29	11.69
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	29	11.69
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	120	48.39
- การสานแข่งปลาทุ	22	8.87
- การทำอาหารคาว-หวาน	153	61.69
- การค้าขาย	137	55.24
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ (N = 201)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	105	52.24
- การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม	95	47.26
- การถนอมอาหาร	178	88.56
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	145	72.14
3. วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ (N = 400)		
- นำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	369	92.25
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	74	18.50

ตารางที่ 19 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 400)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	236	59.00
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	35	8.75
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	201	50.25
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	32	8.00
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	29	7.25
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	28	7.00
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	205	51.25
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	48	12.00

จากตารางที่ 19 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 89.09 และไม่นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 10.91

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 96.50 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 62.00 และ 50.25 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนามาใช้ คิดเป็นร้อยละ 81.61 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 64.37 และ 56.32 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 78.24 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะ ด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 73.58 และ 59.07 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 77.82 รองลงมาคือ เรื่องการทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 61.69 และ 55.24 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง การถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 88.56 รองลงมาคือ เรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 72.14 และ 52.24 ตามลำดับ

สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 92.25 และมีการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 18.50

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 59.00 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 51.25 และ 50.25 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 449)		
- นำมาใช้	445	99.11
- ไม่นำมาใช้	4	0.89
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 445)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	277	62.25
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	438	98.43
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	411	92.36
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	325	73.03
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 277)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	189	68.23
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	234	84.48
- ความเชื่อส่วนบุคคล	211	76.17
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 438)		
- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน	302	68.95
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	276	63.01
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	318	72.60
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	387	88.36
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	353	80.59

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ		
ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 411)		
- การเกษตร	397	96.59
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	32	7.79
- การทำหัวโขน	56	13.63
- การทำหนังใหญ่	55	13.38
- การแทงหยวก	63	15.33
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	55	13.38
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	254	61.80
- การสานเข่งปลาทุ	65	15.82
- การทำอาหารคาว-หวาน	327	79.56
- การค้าขาย	287	69.83
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 325)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	223	68.62
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	195	60.00
- การถนอมอาหาร	299	92.00
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	265	81.54
3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 445)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	283	63.60
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	42	9.44
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	229	51.46
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	34	7.64

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	92	20.67
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	49	11.01
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	274	61.57
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	51	11.46
4. รูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ (N = 445)		
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร	273	61.35
- ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน	430	96.63
- ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่	225	50.56
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่น มาเป็นวิทยากร (N = 273)		
- ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน	173	63.37
- ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียด ของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหากันสอน	207	75.82
6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูผู้สอน จัดกิจกรรมในชั้นเรียน (N = 430)		
- นำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนด เนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง	340	79.07
- ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วดำเนินการสอนเอง	292	67.91
- รวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน	139	32.33

ตารางที่ 20 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
- จัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียน	124	28.84
- มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ ที่เป็นภูมิปัญญา แล้วนำข้อมูลมาอภิปรายและ สรุปร่วมกันในชั้นเรียน	385	89.53
- มอบหมายให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและ นำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกัน	327	76.05
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษา นอกสถานที่ (N = 225)		
- ศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน	186	82.67
- ศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง	120	53.33

จากตารางที่ 20 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 99.11 และไม่นำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 0.89

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 98.43 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 92.36 และ 73.03

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา มาใช้ คิดเป็นร้อยละ 84.48 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคลและ นิทานและตำนานพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 76.17 และ 68.23 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 88.36 รองลงมาคือ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปะด้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 80.59 และ 72.60 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็น ร้อยละ 96.59 รองลงมาคือ การทำอาหารคาว-หวานและการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 79.56 และ 69.83 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมาคือ การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้ เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 81.54 และ 68.62 ตามลำดับ

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 63.60 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 61.57 และ 51.46 ตามลำดับ

ส่วนรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 96.63 รองลงมาคือ เชิญผู้รู้ใน ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 61.35 และ 50.56 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอน เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร พบว่า ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียด ของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน คิดเป็นร้อยละ 75.82 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็น ผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียนคิดเป็น ร้อยละ 63.37

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูผู้สอน เป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวม ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาแล้วนำข้อมูลมาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียนคิดเป็นร้อยละ 89.53 รองลงมาคือ ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตน มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง และครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมใน

ท้องถิ่นและนำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ

79.07 และ 76.05 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูผู้สอน นำผู้เรียนศึกษาจากสถานที่ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำผู้เรียนศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 82.67 รองลงมาคือ ครูผู้สอน นำผู้เรียนศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง คิดเป็นร้อยละ 53.33

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้
ตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 449)		
- นำมาใช้	445	99.11
- ไม่นำมาใช้	4	0.89
2. เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 445)		
- ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ	228	51.24
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี	372	83.60
- ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น	331	74.38
- ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน	247	55.51
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านคติ ความคิด ความเชื่อที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 228)		
- นิทานและตำนานพื้นบ้าน	119	52.19
- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา	167	73.25
- ความเชื่อส่วนบุคคล	135	59.21
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 372)		
- ศิลปะการเล่นพื้นบ้าน	65	17.47
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน	205	55.11
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ	242	65.05
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น	305	81.99
- ขนบธรรมเนียมประเพณี	287	77.15

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ		
ในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 331)		
- การเกษตร	265	80.06
- การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก	28	8.46
- การทำหัวโขน	38	11.48
- การทำหนังใหญ่	20	6.04
- การแทงหยวก	48	14.50
- การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง	34	10.27
- การทำเครื่องปั้นดินเผา	75	22.66
- การสานเข่งปลาทุ	20	6.04
- การทำอาหารคาว-หวาน	248	74.92
- การค้าขาย	145	43.81
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านที่นำมาใช้ในการ ประเมินผลการเรียนรู้ (N = 247)		
- การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว	163	65.99
- การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม	84	34.00
- การถนอมอาหาร	214	86.64
- การรักษาโรคด้วยสมุนไพร	189	76.52
3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (N = 445)		
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	283	63.60
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	42	9.44
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	229	51.46
- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	34	7.64

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน (N = 445)	ร้อยละ
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.1	92	20.67
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้น ม.2	49	11.01
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4	274	61.57
- สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.5	51	11.46
4. สิ่งที่กำหนดในการประเมินผลการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้		
- ความรู้	359	80.67
- ทักษะ	313	70.34
- กระบวนการ	398	89.44
- คุณธรรม จริยธรรม	297	66.74
5. วิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้		
- การทดสอบ	253	56.85
- การสังเกต	225	50.56
- การปฏิบัติงาน	385	86.52
- แฟ้มสะสมงาน	78	17.53
- การประเมินตามสภาพจริง	350	78.65
6. ผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรม การเรียนรู้		
- ครูผู้สอน	420	94.38
- ผู้เรียน	269	60.45
- ผู้ปกครอง	159	35.73
- ผู้รู้ในท้องถิ่น	131	29.44

ตารางที่ 21 (ต่อ)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน (N = 445)	ร้อยละ
7. เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้		
- ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม	358	80.45
- ประเมินผลเป็นด้าน ๆ	407	91.46
- การตั้งเกณฑ์การประเมินผล	332	74.61

จากตารางที่ 21 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผล
การเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 99.11 และไม่นำมาใช้
คิดเป็นร้อยละ 0.89

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า
ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้
คิดเป็นร้อยละ 83.60 รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ
หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 74.38 และ 55.51 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการ
ประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางลัทธิและ
ศาสนามาใช้ คิดเป็นร้อยละ 73.25 รองลงมาคือ ความเชื่อส่วนบุคคลและ นิทานและตำนาน
พื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 59.21 และ 52.19 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม
ประเพณี มาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง
วัฒนธรรมในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 81.99 รองลงมาคือ เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี และเรื่อง
ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 77.15 และ 65.05 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 80.06 รองลงมาคือ เรื่องการทำอาหารคาว-หวาน และเรื่องการค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 74.92 และ 43.81 ตามลำดับ

ในจำนวนครูผู้สอนที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง การถนอมอาหาร คิดเป็นร้อยละ 86.64 รองลงมาคือเรื่อง การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว คิดเป็นร้อยละ 76.52 และ 65.99 ตามลำดับ

สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 63.60 รองลงมาคือ สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 61.57 และ 51.46 ตามลำดับ

สำหรับสิ่งที่กำหนดในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินผลจากกระบวนการทำงานของผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 89.44 รองลงมาคือ ประเมินผลจากความรู้และทักษะในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 80.67 และ 70.34 ตามลำดับ

ส่วนวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 86.52 รองลงมาคือ ประเมินตามสภาพจริงและการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 78.65 และ 56.85 ตามลำดับ

สำหรับผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้ที่ประเมินผลการเรียนรู้ส่วนใหญ่ คือ ครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 94.38 รองลงมาคือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง คิดเป็นร้อยละ 60.45 และ 35.73 ตามลำดับ

ส่วนเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินผลเป็นด้าน ๆ คิดเป็นร้อยละ 91.46 รองลงมาคือประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 80.45 และ 74.61 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

3.1 ปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 22 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
1. ปัญหาการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ของกรรมการดำเนินงาน (N = 12)		
- พบปัญหา	7	58.33
- ไม่พบปัญหา	5	41.67
ปัญหาที่พบ ได้แก่ (N = 7)		
- ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการดำเนินการ ขาดการประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น	5	71.43
- เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและ ผู้เรียน	3	42.86
- งบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอ	2	28.57
2. ปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (N = 38)		
- พบปัญหา	26	68.42
- ไม่พบปัญหา	12	31.58
ปัญหาที่พบ (N = 26) ได้แก่		
- เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและผู้เรียน	15	57.69
- ผู้ดำเนินการต้องใช้งบประมาณส่วนตัวเกี่ยวกับการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	10	38.46
- ผู้รู้ในท้องถิ่นให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน	5	19.23

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
- ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	18	69.23
- ครูผู้สอนได้ข้อมูลแล้ว ไม่ได้ดำเนินการต่อ	4	15.38

จากตารางที่ 22 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องของการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินงานพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 58.33 และไม่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 41.67 โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการดำเนินการขาดการประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 71.43 รองลงมาคือ เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและผู้เรียน และงบประมาณด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 42.86 และ 28.57 ตามลำดับ

ส่วนการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 68.42 และไม่พบปัญหาคิดเป็นร้อยละ 31.58 โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 69.23 รองลงมาคือ เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและผู้เรียน และผู้ดำเนินการต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 57.69 และ 38.46 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 ตารางที่ 23 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของ
 ของโรงเรียน

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน (N = 36)		
- พบปัญหา	22	61.11
- ไม่พบปัญหา	14	38.89
ปัญหาที่พบ (N = 22) ได้แก่		
- สภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมเมือง ชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ไม่แสดงความคิดเห็น	4	18.18
- ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการดำเนินการ	12	54.55
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมกับโรงเรียน	10	45.45
- ครูผู้สอนไม่ให้ความสนใจ ทำให้มีการนำภูมิปัญญามาใช้น้อย	3	13.64
- ไม่มีงบประมาณเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง	7	31.82
- ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและครู เน้นวิชาสามัญ เพื่อมุ่งเข้ามหาวิทยาลัย	7	31.82
- นโยบายเรื่องภูมิปัญญายังไม่ชัดเจน	2	9.09

จากตารางที่ 23 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด
 วิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 61.11 และ
 ไม่พบปัญหาคิดเป็นร้อยละ 38.89 โดยปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มี
 เวลาในการดำเนินการ คิดเป็นร้อยละ 54.55 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุม
 เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.45 และไม่มีงบประมาณเกี่ยวกับเรื่อง
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรงและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและครู เน้นวิชาสามัญเพื่อมุ่ง
 เข้ามหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 31.82

ตารางที่ 24 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา การสนับสนุน ส่งเสริม
ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	จำนวน (N = 38)	ร้อยละ
ปัญหาในการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา		
- เวลาไม่เอื้ออำนวยทั้งผู้รู้ในท้องถิ่นและครูผู้สอน	21	55.26
- ครูผู้สอนไม่ดำเนินการเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างต่อเนื่อง	6	15.79
- งบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกมีจำกัด	14	36.84
- ภาระงานของครูผู้สอนมีมาก ไม่มีเวลาในการดำเนินการ	24	63.16
- ผู้เรียนและผู้ปกครองไม่ให้ความสนใจ	3	7.89
- การนำผู้เรียนออกนอกสถานที่มีขั้นตอนมากมาย	3	7.89
- หน่วยงานที่จัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมีน้อย	2	5.26
แนวทางในการแก้ไขปัญหา		
- นำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ในคาบเรียนที่ 7- 8 หรือในวันหยุด	20	52.63
- สร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญ กระตุ้นเตือน ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และให้กำลังใจ	15	39.47
- บริหารงบประมาณโดยจัดสรรงบประมาณจากแหล่งอื่น	10	26.32
- ขออัตราครูเพิ่ม/จ้างสอน	1	2.63
- มอบหมายงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนให้น้อยลง	3	7.89
- ปลุกจิตสำนึกในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยการ จัดกิจกรรมสม่ำเสมอ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง	2	5.26
- จัดทำทำเนียบบุคคลากรภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	7.89
- เชิญวิทยากรมาสอนแทนการนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่	8	21.05
- อำนวยความสะดวกและให้บริการ	9	23.68

จากตารางที่ 24 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ คือ ภาระงานของครูผู้สอนมีมาก ไม่มีเวลาในการดำเนินการ คิดเป็นร้อยละ 63.16 รองลงมาคือ เวลาไม่เพียงพอทั้งผู้รู้ในท้องถิ่นและครูผู้สอนและงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกมีจำกัด คิดเป็นร้อยละ 55.26 และ 36.84 ตามลำดับ

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีแนวทางในการแก้ปัญหาคือ นำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ในคาบเรียนที่ 7 – 8 หรือในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ คิดเป็นร้อยละ 52.63 รองลงมาคือ การสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญ กระตุ้นเตือนให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และให้กำลังใจ บริหารงบประมาณโดยจัดสรรงบประมาณจากแหล่งอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 39.47 และ 26.32 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล (N = 8)		
- พบปัญหา	5	62.50
- ไม่พบปัญหา	3	37.50
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล (N = 5)		
- โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	2	40.00
- บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	3	60.00
- ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	1	20.00
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้	3	60.00
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	1	20.00
- นักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล	1	20.00

จากตารางที่ 25 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 62.50 และไม่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 37.50

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล พบว่า ส่วนใหญ่ บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล และผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือร้อยละ 60.00 รองลงมาคือ โรงเรียนยังไม่มีกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 40.00

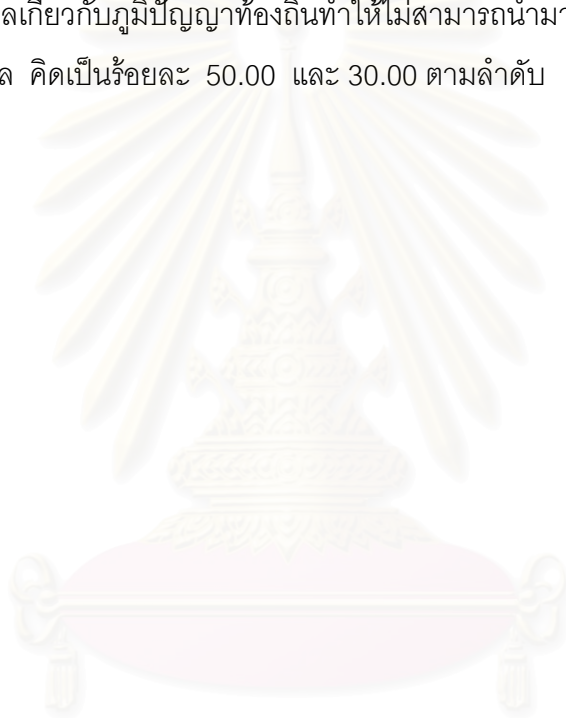
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน
และการประเมินผล

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม นักเรียนและการประเมินผล (N = 17)		
- พบปัญหา	10	58.82
- ไม่พบปัญหา	7	41.18
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม นักเรียนและการประเมินผล (N = 10)		
- โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล	3	30.00
- บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือ กับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล	7	70.00
- ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบ การจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	2	20.00
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้	5	50.00
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ การประเมินผล	1	10.00
- นักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล	2	20.00

จากตารางที่ 26 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 58.82 และไม่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 41.18

ในจำนวนหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล พบว่า ส่วนใหญ่บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และโรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 30.00 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด
 สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 403)		
- พบปัญหา	251	62.28
- ไม่พบปัญหา	152	37.72
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค (N = 251)		
- บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระ การเรียนรู้รายปี/รายภาค	108	43.03
- บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	175	69.72
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดสาระ การเรียนรู้รายปี/รายภาค	112	44.62
- การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค มีขั้นตอนการปฏิบัติ ที่ยุ่งยากและใช้เวลามาก	89	35.46

จากตารางที่ 27 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด
สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่พบปัญหาในการกำหนดสาระการเรียนรู้
รายปี/รายภาค คิดเป็นร้อยละ 62.28 และไม่พบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 37.72

ในจำนวนครูผู้สอนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการ
เรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงาน
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 69.72 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วม
ประชุมเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคและบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ
ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค คิดเป็นร้อยละ
44.62 และ 43.03 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ
คำอธิบายรายวิชา

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 380)		
- พบปัญหา	170	44.74
- ไม่พบปัญหา	210	55.26
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา (N = 170)		
- โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	98	57.65
- ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	30	17.65
- บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา	85	50.00

จากตารางที่ 28 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา คิดเป็นร้อยละ 55.26 และพบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 44.74

ในจำนวนครูผู้สอนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา คิดเป็นร้อยละ 57.65 รองลงมาคือบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา และผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 17.65 ตามลำดับ

ตารางที่ 29 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 394)		
- พบปัญหา	166	42.13
- ไม่พบปัญหา	228	57.87
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (N = 166)		
- โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	95	57.23
- ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	23	13.86
- บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้	84	50.60

จากตารางที่ 29 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 57.87 และพบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 42.13

ในจำนวนครูผู้สอนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 57.23 รองลงมาคือ บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 50.60 และ 13.86 ตามลำดับ

ตารางที่ 30 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำ
แผนการจัดการเรียนรู้

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (N = 400)		
- พบปัญหา	147	36.75
- ไม่พบปัญหา	253	63.25
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ (N = 147)		
- โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	82	55.78
- ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	25	17.00
- บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	78	53.06

จากตารางที่ 30 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 63.25 และพบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 36.75

ในจำนวนครูผู้สอนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 55.78 รองลงมาคือบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 53.06 และ 17.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 31 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 445)		
- พบปัญหา	195	43.82
- ไม่พบปัญหา	250	56.18
ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ (N = 195)		
- โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	81	41.54
- บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	92	47.18
- ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	52	26.67
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้	85	43.59
- ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	58	29.74
- นักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	55	28.21

จากตารางที่ 31 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 56.18 และพบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 43.82

ในจำนวนครูผู้สอนที่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 47.18 รองลงมาคือ ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และโรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 43.59 และ 41.54 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี (2) ศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ จากโรงเรียน 19 โรงเรียน มีจำนวนทั้งสิ้น 209 คน และกลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน จากทุกกลุ่มสาระ โดยยึดตามจำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในแต่ละโรงเรียน ดังนี้

จำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในโรงเรียน 1 - 49 คน สุ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 1 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

จำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในโรงเรียน 50 - 99 คน สุ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 2 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจากช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 1 คน ช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 1 คน

จำนวนครูผู้สอนทั้งหมดในโรงเรียน 100 คนขึ้นไป สุ่มกลุ่มสาระการเรียนรู้ละ 4 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจากช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 2 คน ช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถาม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และจัดส่งแบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน โดยจัดเก็บด้วยตนเอง ได้ข้อมูลกลับคืน จำนวน 611 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.76 จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 38 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 19 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และครูผู้สอน 554 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.54 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร 1 - 5 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นจำนวน 1 - 2 ครั้ง เป็นเวลา 1 - 2 วัน ในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานที่จัดอบรม ประชุม สัมมนา ได้แก่ กรมสามัญศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรม ประชุม สัมมนา ไปใช้ในการให้คำปรึกษา แนะนำ แก่ครูผู้สอน และส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40-49ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมากกว่า 1 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นจำนวน 1 - 2 ครั้ง เป็นเวลา 1 - 2 วัน ในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานที่จัดอบรม ประชุม สัมมนา ได้แก่ กรมสามัญศึกษา และส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40 - 49 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนนทบุรี และเป็นผู้ที่เคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี มากกว่า 20 ปี หน้าที่ปัจจุบันหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 20 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นจำนวน 1 - 2 ครั้ง เป็นเวลา 1 - 2 วัน ในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานที่จัดอบรม ประชุม สัมมนา ได้แก่ กรมสามัญศึกษา และส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

1. การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนทุกคน ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ผู้บริหารมอบหมายในที่ประชุมให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นเอกสารเพื่อเผยแพร่สำหรับการกำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารไม่ได้เป็นผู้กำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มอบหมายให้ครูผู้รับผิดชอบเป็นผู้กำหนดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ ระบุว่าครูผู้สอนมีวิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง และมีวิธีการจัดทำข้อมูลโดยการจัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ มีวิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง และมีวิธีการจัดทำข้อมูลโดยการจัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียน/ผู้ปกครอง และชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา โดยนำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ตามลำดับ

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยนำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ตามลำดับ โดยเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ได้นำเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้านมาใช้ เนื้อหาภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้นำเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุมาใช้ เนื้อหาภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย มาใช้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยนำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น มาใช้ตามลำดับ โดยเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ได้นำเรื่องความเชื่อทางลัทธิและศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคล และนิทานและตำนานพื้นบ้านมาใช้ เนื้อหาภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้นำเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านมาใช้ เนื้อหาภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ได้นำเรื่องการทำ การเกษตร การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย มาใช้

3. การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนให้การสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยส่วนใหญ่ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนไปศึกษาดูงานจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการจัดประชุม อบรม สัมมนาเพื่อให้ความรู้ แนะนำแก่ครูผู้สอน และสนับสนุนด้านงบประมาณเท่าที่จะจัดสรรให้ได้

4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมแนะแนว ตามลำดับ

ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ตามลำดับ โดยเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำอาหารคาว-หวาน การค้าขาย และการทำการเกษตรมาใช้ ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา และนิทานและตำนานพื้นบ้านมาใช้ ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ ในเรื่องการจัดรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ สำหรับการจัดรูปแบบ

ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน ครูผู้สอนดำเนินการโดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมโดยครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตน มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง และครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียนตามลำดับ สำหรับการจรรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ครูผู้สอนดำเนินการโดยร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่นในการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน และผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ตามลำดับ สำหรับการจรรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาออกสถานที่ ครูผู้สอนดำเนินการโดยนำผู้เรียนไปศึกษาออกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน และครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษาออกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง ตามลำดับ ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้ที่ประเมินผลส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน ผู้เรียนและผู้ปกครอง เป็นการประเมินผลในด้านกระบวนการ เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม และคุณธรรม จริยธรรม และมีวิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติงาน การประเมินตามสภาพจริง และการสังเกต โดยมีการประเมินผลเป็นด้าน ๆ ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล

ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ และด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้ตามลำดับ โดยเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำอาหารคาว-หวาน การค้าขายและการทำการเกษตร มาใช้ ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา และนิทานและตำนานพื้นบ้าน มาใช้ ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ ในเรื่องการจัดรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาออกสถานที่ สำหรับการจรรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน ครูผู้สอนดำเนินการโดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมโดยครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตน มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเองและครูผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและ นำข้อมูล/ประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ตามลำดับ สำหรับการจ้ดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ครูผู้สอนดำเนินการ โดยร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่นในการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน และผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ตามลำดับ สำหรับการจ้ดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษาออกสถานที่ ครูผู้สอนดำเนินการโดยนำผู้เรียนไปศึกษาออกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน และครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษาออกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้สอนเอง ตามลำดับ ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้ที่ประเมินผลส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน ผู้เรียนและผู้ปกครอง เป็นการประเมินผลในด้านกระบวนการ เวลาในการร่วมกิจกรรม และคุณธรรม จริยธรรม และมีวิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติงาน ประเมินผลตามสภาพจริง และการสังเกต โดยมีการประเมินผลเป็นด้าน ๆ ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล

5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ และการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ตามลำดับ

6. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค โดยนำเนื้อหาด้านศิลปะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหาร คาว-หวานและการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว มาใช้ สำหรับวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนด

สาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ตามลำดับ โดยนำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

7. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาโดยนำเสนอเนื้อหา ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืช ให้เจริญเติบโตเร็ว มาใช้ ส่วนวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ตามลำดับ โดยนำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

8. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำเสนอเนื้อหา ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหารคาว-หวานและการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็วมาใช้ ส่วนวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วย

การเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ตามลำดับ โดยนำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหาร คาว-หวานและการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว มาใช้ ส่วนวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ตามลำดับ โดยนำมาใช้ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

10. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำเนื้อหา ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องวัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำเกษตร การทำอาหาร คาว-หวาน และการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว มาใช้ และมีการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ในเรื่องรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ระบุว่า เป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน มีการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษา นอกสถานที่ สำหรับการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรม ในชั้นเรียน ครูผู้สอนดำเนินการโดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็น ภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มา อภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมโดยครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง และครูผู้สอน ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกัน ในชั้นเรียน ตามลำดับ สำหรับการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยเชิญผู้รู้ ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ครูผู้สอนดำเนินการโดยครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนด รายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน และผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของ เนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ตามลำดับ สำหรับการจัดรูปแบบ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ครูผู้สอนดำเนินการ โดยนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของ สถานที่เป็นผู้สอน และครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นโดยครู เป็นผู้สอน ตามลำดับ

11. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามการจัดกิจกรรม การเรียนรู้

ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ตามการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการ ประกอบอาชีพในท้องถิ่น และด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ตามลำดับ สำหรับ เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง วัฒนธรรมในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้นำเรื่องการทำ การเกษตร การทำอาหารคาว-หวาน และการค้าขาย มาใช้ สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้นำเรื่อง การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว มาใช้ และมีการนำมาใช้ ในการประเมินผลการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้ที่ประเมินผลส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน ผู้เรียนและผู้ปกครอง เป็นการประเมินผลในด้านกระบวนการ ความรู้ และทักษะ และมีวิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติงาน การประเมินตามสภาพจริง และการทดสอบ โดยมีการประเมินผลเป็นด้าน ๆ ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล

12. ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในเรื่องการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พบปัญหาในเรื่อง ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและผู้เรียน และผู้ดำเนินการต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ พบปัญหาในเรื่อง ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับโรงเรียน ไม่มีงบประมาณเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและครูที่เน้นวิชาสามัญ เพื่อมุ่งเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย

ในเรื่องการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนพบปัญหาในเรื่อง ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับครูผู้สอนและผู้เรียน และงบประมาณ/สิ่งอำนวยความสะดวกมีจำกัด

ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ในการจัดกิจกรรมแนะแนว หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่พบปัญหาในเรื่อง ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล และโรงเรียนยังไม่มีกรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล สำหรับการจัดกิจกรรมนักเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่พบปัญหาในเรื่อง บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนักเรียนและ

การประเมินผล ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และโรงเรียนยังไม่มี การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน และการประเมินผล

ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่พบปัญหาในเรื่องบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการ ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดสาระ การเรียนรู้รายปี/รายภาค และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

ในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วย การเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล การเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี มีประเด็นสำคัญที่ได้นำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนส่วนใหญ่ เคยได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 1 - 2 ครั้งและไม่ได้รับการอบรม ประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีผลเกี่ยวกับด้านความรู้ ความเข้าใจและ ประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในส่วนของครูผู้สอนส่วนใหญ่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนนทบุรี หรือเคยอยู่หรือปัจจุบัน อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี เป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีผลด้านข้อมูลของ แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะครูผู้สอนที่เป็นคนในท้องถิ่น ย่อมจะทราบข้อมูลแหล่งภูมิปัญญา ท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง และอยู่ตรงไหน และเพื่อความสะดวกในการสืบค้นและได้ข้อมูลที่แท้จริง และรวดเร็ว ครูผู้สอนควรใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ แต่ใช้วิธีการมอบหมายในที่ประชุมครู ให้ครูผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การมอบหมายในที่ประชุมถือว่าผู้ได้รับมอบหมายต้องถือปฏิบัติ เพียงแต่ไม่ได้มีการระบุหน้าที่อย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้รับผิดชอบมีอิสระในการดำเนินการและหาทีมในการทำงาน การมอบหมายงาน ในลักษณะนี้ผู้บริหารจะต้องทราบว่าผู้รับผิดชอบเป็นผู้มีความสามารถและเต็มใจในการทำงาน แต่ทั้งนี้ ในการมอบหมายงานดังกล่าวให้ครูผู้รับผิดชอบ ควรให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และการให้กำลังใจ เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับเอกชัย กี่สุขพันธ์(2533) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการมอบหมายงานว่า ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีอิสระในการใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพในการปฏิบัติงานเพียงพอและเป็นที่ยอมรับ เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงานสูง ปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ และมีทรัพยากรทางการบริหารที่จะสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเพียงพอ

สำหรับปัญหาในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า เป็นระยะเริ่มแรกของการจัดทำให้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนจึงมีภาระงานมากขึ้นจากการที่เป็นผู้เคยใช้หลักสูตร ต้องมาเป็นผู้สร้างหลักสูตรขึ้นใช้เอง ตลอดจนมีการปรับตัวและปรับกระบวนการสอนใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2541) ที่ว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษา ยังไม่สามารถแก้ปัญหาของการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ เหตุเพราะปัญหาที่มีอยู่ในกระบวนการดังกล่าวคือ การขาดนโยบายหรือทิศทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพ ขาดความต่อเนื่อง ขาดความสัมพันธ์กับสถานการณ์โดยรวมของสังคม ขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวมกับปัญหาของประชาชน ตลอดจนหน่วยงานของราชการขาดการประสานกันในการจัดการศึกษาในแต่ละท้องถิ่น

3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับผลการวิจัยดังกล่าว เพราะว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาจัดทำหลักสูตร

สถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา ในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและพลโลก (กรมวิชาการ, 2544) ดังนั้น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนจึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนก่อน เพื่อให้ทราบกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาโรงเรียน นำไปสู่ความมุ่งหวังที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ ครูผู้สอน ผู้เรียน/ผู้ปกครอง ชุมชน/คณะกรรมการสถานศึกษา สอดคล้องกับ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545) ที่ว่า ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ก่อน ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งกระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียน และชุมชนอย่างแท้จริง และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุว่าให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนในการบริหารจัดการในสถานศึกษา (กรมวิชาการ, 2545)

ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โรงเรียนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่นำเนื้อหาภูมิปัญญาด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้มากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรวดี อุดมมณฑล (2545) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่นำเรื่อง คติ ความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับความเชื่อแบบศาสนาพุทธ ในเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม มาใช้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

สำหรับปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ เวลาของผู้รู้ในท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับเวลาที่ทางโรงเรียนจัด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่พบว่า การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบปัญหา เพราะ ครูผู้สอนมีงานในหน้าที่มาก จึงไม่มีเวลาหรือไม่คิดที่จะนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและสอดคล้องกับผลการสัมมนาของนิสิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ที่พบว่า ปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน วิทยากรที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านจะต้องประกอบอาชีพส่วนตัว จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

4. การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดประชุม อบรม สัมมนา ให้คำแนะนำ ปกป้องแก่ครูผู้สอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การส่งเสริมให้ครูผู้สอนไปศึกษาดูงาน และมีการจัดประชุม อบรม สัมมนาให้ความรู้ เป็นหลักการบริหารที่ดี เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้น และสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติพิศ ศิริสูตร (2538) ในเรื่องการสนับสนุน ส่งเสริมและนิเทศติดตามผลการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในด้านการเตรียมบุคลากร ที่ผู้บริหารโรงเรียนทุกคนใช้วิธีการจัดประชุม ชี้แจงให้กับครูผู้สอน และส่งครูผู้สอนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

สำหรับปัญหาในการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ภาระงานของครูผู้สอนมีมาก ผู้รู้ในท้องถิ่น ไม่มีเวลามาสอนหรือถ่ายทอดความรู้ งบประมาณมีจำกัด ซึ่งผู้บริหารก็มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญ กระตุ้นเตือนให้ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และให้กำลังใจ นำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่นอกเวลาเรียน จัดสรรงบประมาณจากแหล่งอื่น ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาดังกล่าวจะลดลงได้อย่างมาก เมื่อผู้บริหารมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่น ให้ชุมชนได้ทราบถึงผลงาน ความร่วมมือ ร่วมใจ ที่มีต่อโรงเรียนและผู้เรียน ให้กำลังใจและยกย่องเชิดชูเกียรติ เพราะเป็นผู้ที่มีส่วนในการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนรู้จัก และหวงแหนในมรดกที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในลักษณะของการจัดกิจกรรมนักเรียนมากกว่ากิจกรรมแนะแนว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ กิจกรรมนักเรียนยังเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรม

ที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ฐิติทิพหน้าที่ของตนเอง ซึ่งได้แก่ กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ กิจกรรมชมรม กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรม โครงการ (กรมวิชาการ, 2545) ซึ่งในการจัดกิจกรรมนักเรียนเหล่านี้ สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้ชัดเจนกว่ากิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงปัญหา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี (กรมวิชาการ, 2545)

ส่วนเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสังคมโดยรอบ สามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมให้กับตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญทั้งวิชาการ และวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด และพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ (กรมวิชาการ, 2545)

สำหรับรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้มอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษา หรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับผลการวิจัย เพราะการมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการแสวงหาความรู้ เนื่องจาก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัด ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ระบุว่า จัดให้เหมาะสมกับวัย คุณลักษณะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน บุคลากรวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการ ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

สำหรับสิ่งที่ใช้ในการประเมินผลและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการที่หลากหลาย ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับผลการวิจัย เนื่องจากการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง การประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนและตามวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตามสภาพจริง ให้ได้ผลการประเมินที่ถูกต้อง ครบถ้วน (กรมวิชาการ, 2545)

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่พบปัญหาในด้านผู้รู้ในท้องถิ่น ไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะผู้รู้ในท้องถิ่นมีภาระงานในการประกอบอาชีพ ไม่มีเวลามาทำการสอน ประกอบกับบุคลากรในโรงเรียนมีภาระงานมาก ต้องเรียนรู้และปรับตัวกับการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา จึงขาดการประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว เพราะเป็นบุคคลในท้องถิ่นเดียวกัน การบอกให้ทราบถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการถ่ายทอดความรู้ การให้ความสำคัญและให้เกียรติ ตลอดจนทางโรงเรียนให้การสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ ความสามารถของผู้รู้ในท้องถิ่นถึงการทำคุณประโยชน์ให้กับโรงเรียนและชุมชน ซึ่งจะทำให้ผู้รู้ในท้องถิ่นเห็นความสำคัญและภาคภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้เรียน โดยสุพิชญา ธีระกุล (2521) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่นว่า สามารถทำได้หลายทาง เช่น การศึกษาชุมชน/ท้องถิ่น การจัดทำรายการประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน การออกเยี่ยมเยียนชุมชน การจัดให้มีคณะกรรมการการศึกษา ประกอบด้วยผู้ปกครองและคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี การร่วมกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสที่ชุมชนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และการให้บริการชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นของชุมชน เป็นต้น

6. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้มากที่สุด ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยดังกล่าว เพราะสังคมปัจจุบันเปลี่ยนไป มีการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามาก เด็กและเยาวชนไทยน้อยคนนักที่จะรู้จักศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตน ถึงเวลาแล้วที่ครูผู้สอนทุกคน ต้องร่วมแรง ร่วมใจ ในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนได้รู้จัก เข้าใจ และหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษได้สั่งสมสืบทอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติพงศ์ ศิริสูตร (2538) ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่อง วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้มากที่สุดและสอดคล้อง

กับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม (กรมวิชาการ, 2544)

สำหรับปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะเป็นระยะเริ่มแรกของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนต้องเรียนรู้และปรับตัว ทำให้ไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบายและสนับสนุนการดำเนินงานที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนโยบายเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปสู่วิธีความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังที่ กมล วิไลภา (2522) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน ต้องรู้แนโยบายระดับต่าง ๆ ตั้งแต่แนโยบายของชาติ ของกระทรวง ของกรม และแนนโยบายระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะของกรมมาวางเป็นนโยบายของโรงเรียน

7. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้มากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การนำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี มาจัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตน เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนเกิดความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับการนำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค เพราะการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระจะต้องกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมและการประเมินผล ให้สอดคล้องต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนทุกคนเคยจัดทำคำอธิบายรายวิชามาก่อนในรายวิชาที่ทำการสอนในหลักสูตรเดิม เมื่อมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนจึงสามารถดำเนินการได้อย่างไม่มีปัญหา

8. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้มากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น รู้ว่าในท้องถิ่นของตนมีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นศิลปกรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี อะไรบ้างและสามารถค้นหาได้จากแหล่งใด เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่กำหนดไว้ ดังที่กรมวิชาการ (2544) ได้ระบุว่าการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จะต้องจัดทำโดยนำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ที่กำหนดไว้มาบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเป็นเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการเองในการจัดทำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค คำอธิบายรายวิชา ดังนั้น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้จึงไม่พบปัญหา

9. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำเสนอหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้มากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น รู้ว่าในท้องถิ่นของตนมีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นศิลปกรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี อะไรบ้างและสามารถค้นหาได้จากแหล่งใด ดังนั้นในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จึงนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องเดียวกับการจัดทำสาระการเรียนรู้ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ มาใช้ เพื่อความต่อเนื่อง สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2544) ที่ระบุว่าการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการเองในการจัดทำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค คำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แสดงว่าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการนำเสนอหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ดังนั้นจึงไม่พบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

10. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยดังกล่าว เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่พบว่า ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาและใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน และเป็นไปตามนโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่ส่งเสริม สนับสนุน สถาบันการศึกษาทุกระดับในการนำภูมิปัญญาไทยสู่ระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมือของครู ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชนในท้องถิ่น

สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ อาจเป็นเพราะลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี มีคุณลักษณะที่เหมาะสมที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและเห็นผลที่ปรากฏชัดเจน รวดเร็วกว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ มาใช้

ส่วนรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา แล้วนำข้อมูลมาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน สอดคล้องกับ รัตนะ บัวสนธ์ (2533) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจแบ่งได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ ๆ คือ ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว และปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครู คือปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจดำเนินการได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นควรคำนึงถึงวุฒิภาวะและจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ สามารถ จันทรสุรีย์ (2534) กล่าวถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก ว่าเด็กไทยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งใกล้ตัว ดังนั้นกิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) และการเล่นปริศนาคำทาย

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ ผู้เรียนจะมีความกระตือรือร้นและมีความพึงพอใจในการออกไปหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก การได้นำข้อมูลที่ได้รับมาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้น จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจและได้รับความสนุกสนานจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

11. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้เท่ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนก็ย่อมมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน เพียงแต่หน่วยการเรียนรู้บางหน่วย หรือเนื้อหาที่นำมาจัดการเรียนรู้บางเนื้อหา ครูผู้สอนอาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ผู้เรียนได้รอบรู้ในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น หรือครูผู้สอนอาจจัดกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรม แล้วจึงมีการประเมินผล

สำหรับเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้มากที่สุด อาจเป็นเพราะลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมีคุณลักษณะที่เหมาะสมที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและเห็นผลที่ปรากฏชัดเจน รวดเร็วกว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ มาใช้

ในส่วนของผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้ประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับสิ่งที่ใช้ในการประเมินผล ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินผลการเรียนรู้ด้านกระบวนการ และมีวิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านกระบวนการ ความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และมีวิธีการประเมินผลในหลายลักษณะ เช่น ประเมินผลจากการปฏิบัติงาน ประเมินตามสภาพจริง การทดสอบ การสังเกต และแฟ้มสะสมงาน ทั้งนี้คงเป็นไปตามลักษณะเนื้อหาวิชาที่สอน สภาพของผู้เรียนแต่ละคนว่าจะมีการประเมินด้านใดและวิธีการใด ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ระบุว่า การวัดและประเมินต้องใช่วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้

ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจาก
 โครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน
 ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหา
 ข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน
 จะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียน
 แต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรม
 การเรียน การสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สำหรับปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า
 ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะครูผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรม
 และประเมินผลเอง ซึ่งในเรื่องของการประเมินผลครูผู้สอนทุกคนเคยปฏิบัติอยู่แล้ว เพียงแต่จะใช้
 วิธีการใดก็สุดแล้วแต่ครูผู้สอนแต่ละคน หรือเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งเป็น
 ผู้กำหนด ทั้งนี้ต้องให้เหมาะสมกับผู้เรียนและตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1 และเขต 2

1. ควรกำหนดนโยบาย และแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนในเรื่องการส่งเสริม สนับสนุนการนำ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียน
 ในสังกัดอย่างเพียงพอ
2. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษา สืบค้น รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเผยแพร่ให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
 สถานศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่
3. ควรจัดให้มีการอบรม ประชุม สัมมนา ปรีกษา แนะนำให้ความรู้ในการนำภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ในสังกัดอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน และสนับสนุนการดำเนินงานในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. สนับสนุนงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และให้กำลังใจครูผู้รับผิดชอบในการดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. สนับสนุนให้มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียน
4. เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนโรงเรียนเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1. ควรสร้างความตระหนักและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เพื่อเผยแพร่และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป
2. ควรมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้โดยตรง จากเอกสารเผยแพร่ สื่อต่าง ๆ และจากหน่วยงานอื่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลการดำเนินงาน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศของครูผู้สอน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล ธิโสภาน. “การวางแผนโรงเรียนมัธยมศึกษา.” **คำบรรยายการพัฒนาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2522.

กาญจนา คุณารักษ์. **หลักสูตรและการพัฒนา.** นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2535.

การฝึกหัดครู, กรม. **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชุดฝึกอบรมที่ 6 ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรประถมศึกษา.** คณะกรรมการวิจัย สหวิทยาลัยด้านนากกรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.

กิตติพศ ศิริสูตร. **การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แนวทางการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การสร้างและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544).** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงาน. **การสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540 ก.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงาน. **คินภูมิปัญญาสู่การศึกษาไทย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540 ข.

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. **แนวทางส่งเสริม
ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี
จำกัด, 2541.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. **นโยบายส่งเสริม
ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. 3, 3 (กุมภาพันธ์
2543) : 42-45.**
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน. **พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2542.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, สำนักงาน.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **ภูมิปัญญาชาวบ้านมิติจรัสแสงต่อการจัดการเรียนการสอน ระดับ
ประถมศึกษา. เอกสารสรุปผลการสัมมนาของนิสิต. ภาควิชาบริหารการศึกษา
สาขานิเทศการศึกษและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.**
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งแรก.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อลิอัน เพรส, 2539.
- ฉวีวรรณ แจ่มหมวก. **กระบวนการคิดสู่ความสำเร็จจากประสบการณ์จริงของ
ครูภูมิปัญญาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, 2545.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรไทย,
2544.
- ถวัลย์ มาศจรัส. **คู่มือการเขียนและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.** พิมพ์ครั้งแรก.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธารอักษร, 2545.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. **หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
วิทยาลัยครุธนบุรี, (ม.ป.ป.)**
- อัมพร บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท ธนัทธการพิมพ์ จำกัด, 2542.
- นงคราญ กาญจนประเสริฐ. **รายงานการวิจัยเรื่อง ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต
สิ่งของเครื่องใช้ โดยใช้เทคโนโลยีชาวบ้านของประชากร ในจังหวัดพิษณุโลกและ
สุโขทัย, สำนักงาน สภาสถาบันราชภัฏ, 2545.**
- นนทบุรี, จังหวัด. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา,**
2542.

- นิคม ชมภูหลง. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิชาการงานและ
พื้นฐานอาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, 2542.
- นิตยา บุตรศรี. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ
โรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- บุญมี เณรยอด. **หลักการพัฒนาหลักสูตร**. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ม.ป.ป.)
- บุญมี เณรยอด. **หลักการพัฒนาหลักสูตร**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ปฐุม นิคมานนท์. การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา, 2538.
- ประคอง กรรณสูต. **สถิติประยุกต์สำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- ประเวศ วะสี. การสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. **ชุมชนพัฒนา**.
1, 5 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2530) : 75
- ปรีชา พิณทอง. **ประเพณีโบราณไทยอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์
ศิริธรรมออฟเซ็ท, 2534.
- ผ่องศรี หมั่นจำเริญ. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อม
แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนท่ามะกาปัญญศิริวิทยา
จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535.
- พรชัย ภาพันธ์. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.
วารสารวิชาการ. 6, 2 (กุมภาพันธ์ 2546) : 6-11.
- พะนอม แก้วกำเนิด. **หลักการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533.
- พัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, สำนักงาน. **ประกาศ ผลการสรรหาโรงเรียนนำร่อง
การสืบค้นสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น ประจำเขตการศึกษา 1**.
ลงวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2545.
- พันธณีร์ วิหคโต. การวิจัยติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนว
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนำร่อง. **วารสารวิชาการ**. 5, 12
(ธันวาคม 2545) : 12-19.

- เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส. **สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ภัทรวดี อุดมมณฑล. **การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ภิญโญ สาธร. **หลักบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2526.
- มาลินี สวยคำข้าว. **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- รัตนะ บัวสนธ์. **การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- รัตนะ บัวสนธ์. บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. 24, 4 (เมษายน-พฤษภาคม 2533) : 68-74.
- รัตนะ บัวสนธ์. **แนวทางค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น**, เอกสารประกอบคำบรรยาย เนื่องในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 23 สิงหาคม 2537. (อัดสำเนา).
- โรงเรียนสตรีรัตนบุรี และสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1. **สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์หนังสือเมืองไทย, 2545.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2545.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ธเนศวรการพิมพ์, 2525.

วิชา ทรวงแสง. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ”.

วารสารวิชาการ. 3 (มีนาคม 2543) : 73-79.

วิชาการ, กรม. **การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น**, 2534. (อัครสำเนา)

วิชาการ, กรม. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับหลักสูตรที่พึงประสงค์**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

วิชาการ, กรม. **รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและ**

การจัดการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

วิชาการ, กรม. **แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.

วิชาการ, กรม. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2544.

วิชาการ, กรม. **คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ

รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.

วิชาการ, กรม. **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.

สังัด อุทรานันท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม,

2532.

สถิติจังหวัดนนทบุรี, สำนักงาน. **จำนวนประชากร จำแนกตามเขตการปกครอง**.

กรุงเทพมหานคร, 2546.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษา, 2534.

สันต์ ธรรมบำรุง. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

การศาสนา, 2527.

สามารถ จันทรสุรีย์. **ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานในการพัฒนาบ้านเมือง**. **วัฒนธรรมไทย**.

ปีที่ 29 (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2533).

สามารถ จันทรสุรีย์. **ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,

2534.

สามารถ จันทรสุรีย์. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1, 2536.

สุพิศรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**.

พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2536.

สุพิชญา ธีระกุล. **การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน**. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2521.

สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523.

สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. **รากฐานแห่งชีวิต วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2533.

อนุমানราชธน, พระยา. **วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2516.

อังกูล สมคะเนย์. **สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี**.

วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.

อุไรวรรณ บุญอุรพีภิญญา. **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น**

ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

2544.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **การบริหาร ทักษะและการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :

ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, 2533.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร :

อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2536.

ภาษาอังกฤษ

Beauchamp, George A. **The Curriculum of the Elementary School**. Boston : Allyn
And Bacon, 1964.

Good, Carter V. **Dictionary of Education**. 3 rd ed.; New York : McGraw-Hill Book, 1973.

Salor, Galen and Alexander, William M. **Planning Curriculum for schools**. 3 rd ed.;

New York : Holt, Rine hart and Winston, 1974.

Taba, Hilda. **Curriculum Development : Theory and Practice**, New York : Harcourt,

Brace and World, 1962.

Yamane, Taro. **Statistics : An Introductory Analysis**. New York, Harper & Row, 1973.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ลำลี ทองฉิว	รองศาสตราจารย์	อาจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.รุ่งนภา นุตรววงศ์	นิตยภัต	นักวิชาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. นางภาวนี อังระเลศฤทธิ	อำนวยการ	นักวิชาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. นางสาวมณีนีภา ชูติบุตร	ผู้ช่วย	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 3
5. นางชুমศรี บุญสิทธิ์	ผู้ช่วย	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
นนทบุรี เขต 1
6. นายชูชาติ จิตรอำไพ	ผู้อำนวยการ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลานนาบุญ
จังหวัดนนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

(สำเนา)

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/0206

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

13 มกราคม 2547

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายชื่อโรงเรียน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชานิเทศการศึกษาระดับปริญญาโท อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เถรยอด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และครูผู้สอน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สุลักษณ์ ศรีบุรี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.0-2218-2680

(สำเนา)

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/0207

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

13 มกราคม 2547

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 2

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายชื่อโรงเรียน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนาภักษ์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชานิเทศการศึกษาระดับปริญญาโท อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษากำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เถรยอด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และครูผู้สอน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนาภักษ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สุลักษณ์ ศรีบุรี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.0-2218-2680

(สำเนา)

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/0208

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

13 มกราคม 2547

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน/อาจารย์ใหญ่โรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชานิเทศการศึกษและพัฒนาหลักสูตร อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษากำหนดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เถรยอด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และครูผู้สอน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สุลักษณ์ ศรีบุรี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร.0-2218-2680

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 1

1. โรงเรียนศรีบุญยานนท์
2. โรงเรียนมัธยมวัดเพลง นนทบุรี
3. โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม
4. โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์
5. โรงเรียนสตรีนนทบุรี
6. โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม
7. โรงเรียนรัตนานิเวศร์
8. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ บางใหญ่
9. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี
10. โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นนทบุรี เขต 2

1. โรงเรียนนนทภิจประชาอุปถัมภ์
2. โรงเรียนบางบัวทอง
3. โรงเรียนไทรน้อย
4. โรงเรียนราษฎร์นิยม
5. โรงเรียนปากเกร็ด
6. โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี
7. โรงเรียนโพธิ์นิมิตวิทยาาคม
8. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา น้อมเกล้า นนทบุรี
9. โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี

สำหรับ

ผู้บริหารโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด

ผู้วิจัย

นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์

สาขาพิเศษการศึกษาและพัฒนหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

เรื่อง

การศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัดนนทบุรี

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

2. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง

3. ตำแหน่ง

() 1. ผู้อำนวยการ () 2. อาจารย์ใหญ่

() 3. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ () 4. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ

4. วุฒิทางการศึกษา

() 1. ปริญญาตรี () 2. ปริญญาโท

() 3. ปริญญาเอก

5. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร

() 1. 1 – 5 ปี () 2. 6 – 10 ปี

() 3. 11 – 15 ปี () 4. 16 – 20 ปี

() 5. มากกว่า 20 ปี

6. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

() 1. ได้รับการอบรม () 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

7. ท่านได้นำความรู้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง (นิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ให้คำปรึกษาแนะนำครูผู้สอน
เป็นวิทยากรให้การอบรมครูผู้สอน)

1.....

2.....

3.....

8. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

() 1. ได้รับการอบรม

() 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

9. ท่านได้นำความรู้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง

1.....

2.....

3.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

10. ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านพิจารณาจากปัจจัยใดบ้าง

(สภาพแวดล้อมของชุมชน ความต้องการของชุมชน หลักการ/จุดหมายของหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544)

- 1.
- 2.
- 3.

11. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนหรือไม่

- () 1. นำมาใช้
- () 2. ไม่นำมาใช้ เพราะเหตุใด.....

ถ้านำมาใช้ ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ได้แก่กลุ่มใด (กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ
กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น
กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน)

- 1.
- 2.
- 3.

และผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ผู้ใด (ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน
คณะกรรมการสถานศึกษา)

- 1.
- 2.
- 3.

12. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านพบปัญหาหรือไม่
() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
ปัญหาที่พบคือ

- 1.
- 2.
- 3.

13. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่
() 1. นำมาใช้ () 2. ไม่ได้นำมาใช้

ถ้าไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพราะเหตุใด

- 1.
- 2.
- 3.

14. ถ้ามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ท่านได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษา
สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่
() 1. แต่งตั้ง () 2. ไม่ได้แต่งตั้ง

ถ้าแต่งตั้ง กำหนดไว้ จำนวน.....ท่าน

ประกอบด้วย.....

.....

เพราะเหตุใด.....

.....

15. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ท่านกำหนดคุณสมบัติของกรรมการดำเนินงาน
อย่างไร (คุณวุฒิ ตำแหน่ง/ระดับ การได้รับการอบรม)

- 1.
- 2.

16. ท่านได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงานหรือไม่

() 1. กำหนด () 2. ไม่กำหนด

ถ้ากำหนด ท่านกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน อย่างไร

- 1.
- 2.
- 3.

17. ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน ท่านพบปัญหาหรือไม่
() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน ปัญหาที่พบคือ

- 1.
- 2.
- 3.

18. ท่านกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

() 1. กำหนด () 2. ไม่กำหนด

ถ้ากำหนด ท่านกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ เช่น นิทานและตำนานพื้นบ้าน ความเชื่อทางลัทธิ และศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคล

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมในท้องถิ่น และขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น เช่น การเกษตร การทำตะลุมและพานแว่นฟ้า ประดับมุก การทำหัวขิน การทำหนังใหญ่ การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกฤษ การแทงหยวก การทำเครื่องปั้นดินเผา การสานแข่งปลาหู การทำอาหารคาว-หวาน การค้าขาย

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน เช่น การขยายพันธุ์พืช ให้เจริญเติบโตเร็ว การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม การถนอมอาหาร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

- 1.
- 2.
- 3.

19. ท่านมีวิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

(ผู้รับผิดชอบหาข้อมูลเอง การระดมความคิดร่วมกัน การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล)

- 1.
- 2.
- 3.

20. ในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านพบปัญหาหรือไม่
() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
ปัญหาที่พบคือ

- 1.
- 2.
- 3.

21. ท่านให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา ในลักษณะใดบ้าง (จัดประชุม อบรม สัมมนา, ส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงาน
เรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น, ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ, เผยแพร่
ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน)

- 1.
- 2.
- 3.

22. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
ท่านประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน อย่างไร

- 1.
- 2.
- 3.

ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา อย่างไร

- 1.
- 2.
- 3.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี

สำหรับ

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัย

นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์

สาขาพิเศษการศึกษาและพัฒนหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
เรื่อง

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ผู้ตอบแบบสอบถามนี้ คือ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในฐานะที่ท่านเป็นหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้และมีส่วนเกี่ยวข้อง
ในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้
ขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะรักษาคำตอบของท่าน
ไว้เป็นความลับ และประมวลผลเพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นจาก
สติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต
ได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองมายาวนาน
โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ ได้แก่

- นิทานและตำนานพื้นบ้าน เช่น นิทานเรื่องแก้วหน้าม้า ปลาบู่ทอง จำปาสีต้น
ไทรทอง ศรีธรรณชัชย์ พ่อตาลูกเขย ตำนานเกี่ยวกับพระเจ้าอู่ทอง ตำนานเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ
ตำนานเรื่องไทรทอง ตำนานเกี่ยวกับหงส์ ตำนานการแห่ปลา ปล่อยปลา

- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ความเชื่อแบบพิธีพราหมณ์
- ความเชื่อส่วนบุคคล เช่น การเคารพผู้อาวุโส พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ความเชื่อด้านพิธีกรรม ด้านไสยศาสตร์

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่

- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน เช่น มอญซ่อนผ้า ตีจับ ลูกช่วง เพลงเรือ การแข่งเรือ กระจับปี่ระบอง ชักคะเย่อ ตะกร้อ สะบ้า
- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน เช่น หนังใหญ่ ลิเก หุ่นละครเล็ก หุ่นกระบอก การรำมอญ ปี่พาทย์มอญ เครื่องสายมอญ
- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัดเขมาภิรตารามราชวรวิหาร วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร พระพุทธมหาโลกาภินันทปฏิมา พระนันทมุนินทร์ พระศิลาขาว พระปรางค์วัดปรางค์หลวง พระมหารามัญเจดีย์ พระเจดีย์ย่างกุ้ง ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดชมภูเวก ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดปราสาท ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)
- วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมความเป็นอยู่
- ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีการเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การทำศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการทำบุญออกพรรษาของชาวมอญ การตักบาตรทางน้ำ การแห่หางหงส์

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น เช่น การเกษตร การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้า ประดับมุก การทำหัตถ์ การทำหนังใหญ่ การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกฤษ การแทงหยวก การทำเครื่องปั้นดินเผา การสานแข่งปลาทุ การทำอาหารคาว-หวาน การค้าขาย

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน เช่น การขยายพันธุ์พืช ให้เจริญเติบโตเร็ว การทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม การถนอมอาหาร การรักษาโรค ด้วยสมุนไพร

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การที่โรงเรียนจัดหาเนื้อหาวิชา จัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเนื้อหาที่นำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนำ องค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญา ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

-
1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. อายุ
 () 1. น้อยกว่า 30 ปี () 2. 30 – 39 ปี
 () 3. 40 – 49 ปี () 4. 50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิทางการศึกษา
 () 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี () 2. ปริญญาตรี
 () 3. ปริญญาโท () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4. ประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 () 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 1 ปี
 () 3. มากกว่า 1 ปี
5. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่
 () 1. ได้รับการอบรม () 2. ไม่ได้รับการอบรม
 ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

6. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

- () 1. ได้รับการอบรม () 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง
(ในการตอบคำถามต่อไปนี้ ท่านสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ในสิ่งที่ท่าน
ได้นำมาใช้)

7. ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านมีส่วนร่วมหรือไม่

() 1. มีส่วนร่วม () 2. ไม่มีส่วนร่วม

ถ้ามีส่วนร่วม ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนหรือไม่

() 1. นำมาใช้ () 2. ไม่นำมาใช้

8. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือไม่

() 1. นำมาใช้ (ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ กรุณาตอบคำถามในส่วนที่ท่าน
ได้นำมาใช้จริง)

() 2. ไม่นำมาใช้ เพราะ.....

9. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ท่านมีวิธีการศึกษา

สำรวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

() 1. ศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

() 2. ศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน

() 3. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล

() 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

10. ท่านมีวิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

() 1. จัดกลุ่มเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน

() 2. จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องการจะสอน

() 3. จัดเรียงลำดับความสนใจของผู้เรียน

() 4. นำข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นเอกสาร

() 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

11. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประเภทใดบ้าง

() 1. กิจกรรมแนะแนว (ถ้านำมาใช้ในกิจกรรมแนะแนว กรุณาตอบข้อ 12 - 21)

() 2. กิจกรรมนักเรียน (ถ้านำมาใช้ในกิจกรรมนักเรียน กรุณาตอบข้อ 12, 22 - 30)

12. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
(โปรดเขียนเครื่องหมาย / ในช่องที่ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ มาใช้จริง)

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	การนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
	การกำหนด วิสัยทัศน์	การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	
		กิจกรรมแนะแนว	กิจกรรมนักเรียน
1. ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ			
1.1 นิทานและตำนานพื้นบ้าน			
ได้แก่เรื่อง (โปรดระบุ).....
.....
1.2 ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา			
ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
1.3 ความเชื่อส่วนบุคคล			
ได้แก่เรื่อง (โปรดระบุ).....
.....
1.4 อื่น ๆ (โปรดระบุ)			
.....
.....
2. ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี			
2.1 ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน			
ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
2.2 ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน			
ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	การนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
	การกำหนด วิสัยทัศน์	การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	
		กิจกรรมแนะแนว	กิจกรรมนักเรียน
2.3 ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
2.4 วัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
2.5 ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
2.6 อื่น ๆ (โปรดระบุ)
.....
.....
3. ด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น			
3.1 การเกษตร ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
3.2 การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้าประดับมุก
3.3 การทำหัวโขน
3.4 การทำหนังใหญ่
3.5 การแทงหยวก
3.6 การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกะลุง
3.7 การทำเครื่องปั้นดินเผา
3.8 การสานแข่งปลาทุ

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	การนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
	การกำหนด วิสัยทัศน์	การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	
		กิจกรรมแนะแนว	กิจกรรมนักเรียน
3.9 การทำอาหารคาว-หวาน ได้แก่ (โปรดระบุ).....
3.10 การค้าขาย ได้แก่ (โปรดระบุ).....
3.11 อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. ด้านแนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยี ชาวบ้าน			
4.1 การขยายพันธุ์พืชให้เจริญเติบโตเร็ว ได้แก่ (โปรดระบุ).....
4.2 การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ได้แก่ (โปรดระบุ).....
4.3 การถนอมอาหาร ได้แก่ (โปรดระบุ).....
4.4 การรักษาโรคด้วยสมุนไพร ได้แก่ (โปรดระบุ).....
4.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ)

การจัดกิจกรรมแนะแนว

13. ท่านมีการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างไร
- () 1. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
- () 2. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
- () 3. ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
14. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ท่านดำเนินการอย่างไร
- () 1. ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนในโรงเรียน
- () 2. ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน
- () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
15. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ท่านดำเนินการอย่างไร
- () 1. ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตนเอง มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง
- () 2. ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วดำเนินการสอนเอง
- () 3. ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน
- () 4. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติร่วมกันภายในโรงเรียน
- () 5. ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
- () 6. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
- () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

16. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ท่านดำเนินการอย่างไร
- () 1. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน
- () 2. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยครูเป็นผู้สอนเอง
- () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
17. ในการประเมินผลการเรียนรู้ ท่านได้กำหนดสิ่งที่จะประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนวด้านใดบ้าง
- () 1. ความรู้ () 2. ทักษะ
- () 3. กระบวนการ () 4. คุณธรรม จริยธรรม
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
18. ท่านได้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างไรบ้าง
- () 1. การทดสอบ () 2. การสังเกต
- () 3. การปฏิบัติงาน () 4. แฟ้มสะสมงาน
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
19. ท่านได้กำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนว
- () 1. ครูผู้สอน () 2. ผู้เรียน
- () 3. ผู้ปกครอง () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่น
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
20. ท่านใช้เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างไร
- () 1. ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม
- () 2. ประเมินผลเป็นด้าน ๆ
- () 3. มีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

21. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล
ท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและ
การประเมินผล ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล
- () 2. บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล
- () 3. ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล
- () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้
- () 5. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวและการประเมินผล
- () 6. ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนว
- () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การจัดกิจกรรมนักเรียน

22. ท่านมีการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างไร

- () 1. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
- () 2. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
- () 3. ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

23. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ท่านดำเนินการอย่างไร

- () 1. ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนในโรงเรียน
- () 2. ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชา และแบ่งเนื้อหาการสอน
- () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

24. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ท่านดำเนินการอย่างไร

- () 1. ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตน มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง
- () 2. ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วดำเนินการสอนเอง
- () 3. ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน
- () 4. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติร่วมกันภายในโรงเรียน
- () 5. ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา จากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูล ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
- () 6. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลและประสบการณ์ ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
- () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

25. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ท่านดำเนินการอย่างไร

- () 1. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน
- () 2. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยครูเป็นผู้สอนเอง
- () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

26. ในการประเมินผลการเรียนรู้ ท่านได้กำหนดสิ่งที่จะประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียนด้านใดบ้าง

- () 1. ความรู้ () 2. ทักษะ
- () 3. กระบวนการ () 4. คุณธรรม จริยธรรม
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

27. ท่านได้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างไรบ้าง

- () 1. การทดสอบ () 2. การสังเกต
- () 3. การปฏิบัติงาน () 4. แฟ้มสะสมงาน
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

28. ท่านได้กำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียน
- () 1. ครูผู้สอน () 2. ผู้เรียน
 () 3. ผู้ปกครอง () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่น
 () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
29. ท่านใช้เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมนักเรียนอย่างไร
- () 1. ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม
 () 2. ประเมินผลเป็นด้าน ๆ
 () 3. มีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล
 () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
30. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ท่านพบปัญหาหรือไม่
- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา
- ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ปัญหาที่พบ คือ
- () 1. โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล
 () 2. บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล
 () 3. ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล
 () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้
 () 5. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและการประเมินผล
 () 6. ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน
 () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ขอขอบคุณในความร่วมมือน้อย่างดียิ่ง

ผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี

สำหรับ

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด

ผู้วิจัย

นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์

สาขาพิเศษการศึกษาและพัฒนหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามสำหรับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน

เรื่อง

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ผู้ตอบแบบสอบถามนี้ คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี
แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในฐานะที่ท่านเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้
และมีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์
ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัย
จะรักษาคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ และประมวลผลเพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นจาก
สติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต
ได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองมายาวนาน
โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ ได้แก่

- นิทานและตำนานพื้นบ้าน เช่น นิทานเรื่องแก้วหน้าม้า ปลาบู่ทอง จำปาสีต้น
ไกรทอง ศรีธรรณูชัย พ่อตาลูกเขย ตำนานเกี่ยวกับพระเจ้าอยู่ทอง ตำนานเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์
ตำนานเรื่องไกรทอง ตำนานเกี่ยวกับหงส์ ตำนานการแห่ปลา ปล่อยปลา

- ความเชื่อทางลัทธิและศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์
ศาสนาอิสลาม ความเชื่อแบบพหิพราหมณ์

- ความเชื่อส่วนบุคคล เช่น การเคารพผู้อาวุโส พระสงฆ์หรือผู้นำ
ทางศาสนา ความเชื่อด้านพิธีกรรม ด้านไสยศาสตร์

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่

- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน เช่น มอญซ่อนผ้า ตีจับ ลูกช่วง เพลงเรือ
การแข่งเรือ กระบี่กระบอง ชักคะเย่อ ตะกร้อ สะบ้า

- ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน เช่น หนังใหญ่ ลิเก หุ่นละครเล็ก
หุ่นกระบอก การรำมอญ ปี่พาทย์มอญ เครื่องสายมอญ

- ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัดเขมาภิรตารามราชวรวิหาร
วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดปรมย์ยิกาวาสวรวิหาร พระพุทธมหาโลกาภินันทปฏิมา
พระนันทมุนินท์ พระศิลาขาว พระปรางค์วัดปรางค์หลวง พระมหารามัญเจดีย์ พระเจดีย์ย่างกุ้ง
ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดชมภูเวก ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดปราสาท
ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (หลังเก่า)

- วัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน
วัฒนธรรมความเป็นอยู่

- ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีการเกิด การโกนจุก การบวช
การแต่งงาน การทำศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการทำบุญออกพรรษาของชาวมอญ
การตักบาตรทางน้ำ การแห่หางหงส์

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น เช่น การเกษตร การทำตะลุ่มและพานแว่นฟ้า
ประดับมุก การทำหิวโซน การทำหนังใหญ่ การทำเครื่องดนตรีไทย-อังกฤษ การแทงหยวก
การทำเครื่องปั้นดินเผา การสานแข่งปลาทุ การทำอาหารคาว-หวาน การค้าขาย

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน เช่น การขยายพันธุ์พืช
ให้เจริญเติบโตเร็ว การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม การถนอมอาหาร การรักษาโรค
ด้วยสมุนไพร

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การที่โรงเรียนจัดหาเนื้อหาวิชา จัดการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเนื้อหาที่นำมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนำ องค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญา ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
 2. อายุ
 - () 1. น้อยกว่า 30 ปี () 2. 30 – 39 ปี
 - () 3. 40 – 49 ปี () 4. 50 ปีขึ้นไป
 3. วุฒิทางการศึกษา
 - () 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี () 2. ปริญญาตรี
 - () 3. ปริญญาโท () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
 4. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนนทบุรีหรือไม่
 - () 1. มี () 2. ไม่มี
 5. ท่านเคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรีหรือไม่
 - () 1. อยู่ () 2. ไม่อยู่
- ถ้าท่านไม่เคยอยู่หรือปัจจุบันไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี กรุณาข้ามไปตอบข้อ 7
6. ถ้าท่านเคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ ระยะเวลาที่ท่านอยู่ในจังหวัดนนทบุรี
 - () 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 1 – 5 ปี
 - () 3. 6 – 10 ปี () 4. 11 – 15 ปี
 - () 5. 16 – 20 ปี () 6. มากกว่า 20 ปี
 7. หน้าที่ปัจจุบัน (ข้อนี้ สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้

 - () 1. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ () 1. ภาษาไทย
 - () 2. ครูผู้สอน () 2. คณิตศาสตร์
 - () 3. ครูผู้สอน () 3. วิทยาศาสตร์
 - () 4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 - () 5. สุขศึกษาและพลศึกษา
 - () 6. ศิลปะ
 - () 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 - () 8. ภาษาต่างประเทศ

ถ้าท่านไม่ได้ปฏิบัติ หน้าที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ กรุณาข้ามไปตอบข้อ 9

8. ประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

- () 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 1 ปี
() 3. มากกว่า 1 ปี

9. ท่านปฏิบัติการสอนในช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด

<u>ช่วงชั้นที่</u>	<u>ระดับชั้น</u>
() 1. 3	() 1. ม.1
	() 2. ม.2
	() 3. ม.3
() 2. 4	() 4. ม.4
	() 5. ม.5
	() 6. ม.6

10. ประสบการณ์ในการปฏิบัติการสอน

- () 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 1 – 5 ปี
() 3. 6 – 10 ปี () 4. 11 – 15 ปี
() 5. 16 – 20 ปี () 6. มากกว่า 20 ปี

11. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

- () 1. ได้รับการอบรม () 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

12. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

() 1. ได้รับการอบรม

() 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง
(ในการตอบคำถามต่อไปนี้ ท่านสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ในสิ่งที่ท่าน
ได้นำมาใช้)

13. ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านมีส่วนร่วมหรือไม่

() 1. มีส่วนร่วม () 2. ไม่มีส่วนร่วม

ถ้าท่านมีส่วนร่วม ในกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนหรือไม่

() 1. นำมาใช้ () 2. ไม่นำมาใช้

14. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ที่ท่านปฏิบัติการสอนอยู่หรือไม่

() 1. นำมาใช้ (ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ กรุณาตอบคำถามในส่วนที่
ท่านได้นำมาใช้จริง)

() 2. ไม่นำมาใช้ เพราะ.....

.....

.....

15. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ที่ท่านปฏิบัติการสอนอยู่ ท่านมีวิธีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นอย่างไร

() 1. ศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

() 2. ศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน

() 3. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล

() 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

16. ท่านมีวิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

() 1. จัดกลุ่มเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน

() 2. จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องการจะสอน

() 3. จัดเรียงลำดับตามความสนใจของผู้เรียน

() 4. นำข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นเอกสาร

() 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	การนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา						
	การกำหนด วิสัยทัศน์	กำหนดสาระ การเรียนรู้ รายปี/รายภาค	จัดทำ คำอธิบาย รายวิชา	จัดทำหน่วย การเรียนรู้	จัดทำแผน การจัดการ เรียนรู้	จัดกิจกรรม การเรียนรู้	ประเมินผล การเรียนรู้
4.4 การรักษาโรคด้วย สมุนไพร ได้แก่ (โปรดระบุ).....
.....
4.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ)
.....
.....

18. ท่านมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ของท่านอย่างไรบ้าง

การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้		
	ครูผู้สอนนำเสนอเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วม	อื่น ๆ (โปรดระบุ)
1. การกำหนดสาระการเรียนรู้ รายปี/รายภาค
2. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
4. การจัดทำแผนการจัดการ เรียนรู้

การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

19. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ประเภทใด
ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

20. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
ท่านพบปัญหาหรือไม่

() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
- () 2. บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่าง
โรงเรียนกับท้องถิ่น
- () 3. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
ร่วมกับโรงเรียน
- () 4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน
- () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

21. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ในสาระการเรียนรู้
ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

22. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาในรูปแบบใด
- () 1. เขียนเป็นความเรียงเสนอเป็นภาพรวม
 - () 2. เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้
 - () 3. เขียนเป็นความเรียง บอกขอบข่ายกิจกรรม ขอบข่ายเนื้อหา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างกว้าง ๆ
 - () 4. เขียนเป็นความเรียง บอกจุดประสงค์ของรายวิชา ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล
 - () 5. เขียนแยกส่วน โดยบอกผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม
 - () 6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
23. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเป็นชื่อรายวิชาในลักษณะใด
- () 1. สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา
 - () 2. สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน
 - () 3. สื่อความหมายครอบคลุมอย่างกว้าง ๆ
 - () 4. มีลักษณะเด่น ชวนให้ศึกษา
 - () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
24. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดจำนวนเวลาและจำนวนหน่วยกิตอย่างไร
- () 1. ตามความยากง่ายของเนื้อหา
 - () 2. ตามรายละเอียดของเนื้อหา
 - () 3. ตามความสำคัญของเนื้อหา
 - () 4. ตามการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้เรียน
 - () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
25. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ท่านพบปัญหาหรือไม่
- () 1. พบปัญหา
 - () 2. ไม่พบปัญหา
- ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ปัญหาที่พบ คือ
- () 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 - () 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 - () 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 - () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

26. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

<u>สาระการเรียนรู้</u>	<u>ช่วงชั้นที่</u>	<u>ระดับชั้น</u>
------------------------	--------------------	------------------

☐ 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน		
☐ 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม		

27. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ในรูปแบบใด

1. แยกเป็นเรื่อง ๆ
2. บูรณาการเฉพาะเรื่อง
3. บูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้
4. บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

28. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะใด

1. นำรายละเอียดของเนื้อหาในกลุ่มเดียวกันมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้
2. นำรายละเอียดของเนื้อหาในลักษณะเดียวกันมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้
3. นำรายละเอียดของเนื้อหาย่อมาสรุปเป็นภาพรวมแล้วตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้
4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

29. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดจำนวนเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อย่างไร

1. ตามความยากง่ายของเนื้อหา
2. ตามรายละเอียดของเนื้อหา
3. ตามความสำคัญของเนื้อหา
4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

30. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดลำดับหน่วยการเรียนรู้อย่างไร

1. ความรู้ทั่วไปไปสู่ความรู้เฉพาะเรื่อง
2. เนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก
3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

31. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ท่านพบปัญหาหรือไม่
() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
- () 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
- () 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

32. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

33. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะใด

- () 1. แบบบรรยาย () 2. แบบตาราง
- () 3. แบบผสม () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

34. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ท่านพบปัญหาหรือไม่
() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- () 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

- () 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

35. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล การเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ท่านสอนอยู่

<u>สาระการเรียนรู้</u>	<u>ช่วงชั้นที่</u>	<u>ระดับชั้น</u>
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

36. ท่านมีการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างไร

- () 1. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
- () 2. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
- () 3. ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่
- () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

37. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ท่านดำเนินการ อย่างไร

- () 1. ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ ประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนในโรงเรียน
- () 2. ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชา และแบ่งเนื้อหาการสอน
- () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

38. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ท่านดำเนินการ อย่างไร

- () 1. ครูผู้สอนนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตน มากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง
- () 2. ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วดำเนินการสอนเอง

- () 3. ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน
 - () 4. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติร่วมกันภายในโรงเรียน
 - () 5. ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา จากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติ แล้วนำข้อมูล ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
 - () 6. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลและประสบการณ์ ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน
 - () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
39. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ท่านดำเนินการ อย่างไร
- () 1. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน
 - () 2. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยครูเป็นผู้สอนเอง
 - () 3. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
40. ในการประเมินผลการเรียนรู้ ท่านได้กำหนดสิ่งที่จะประเมินผลการเรียนรู้จากการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านใดบ้าง
- () 1. ความรู้ () 2. ทักษะ
 - () 3. กระบวนการ () 4. คุณธรรม จริยธรรม
 - () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
41. ท่านได้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง
- () 1. การทดสอบ () 2. การสังเกต
 - () 3. การปฏิบัติงาน () 4. แฟ้มสะสมงาน
 - () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
42. ท่านได้กำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- () 1. ครูผู้สอน () 2. ผู้เรียน
 - () 3. ผู้ปกครอง () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่น
 - () 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

43. ท่านใช้เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร
- () 1. ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม
 - () 2. ประเมินผลเป็นด้าน ๆ
 - () 3. มีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล
 - () 4. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
44. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล ท่านพบปัญหาหรือไม่
- () 1. พบปัญหา
 - () 2. ไม่พบปัญหา
- ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล ปัญหาที่พบ คือ
- () 1. โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
 - () 2. บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
 - () 3. ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้
 - () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้
 - () 5. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
 - () 6. ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
 - () 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ขอขอบคุณในความร่วมมือน้อย่างดียิ่ง

ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2507 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาการเงินและการธนาคาร จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2532 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศการศึกษและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2545

ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนศรีบุญยานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย